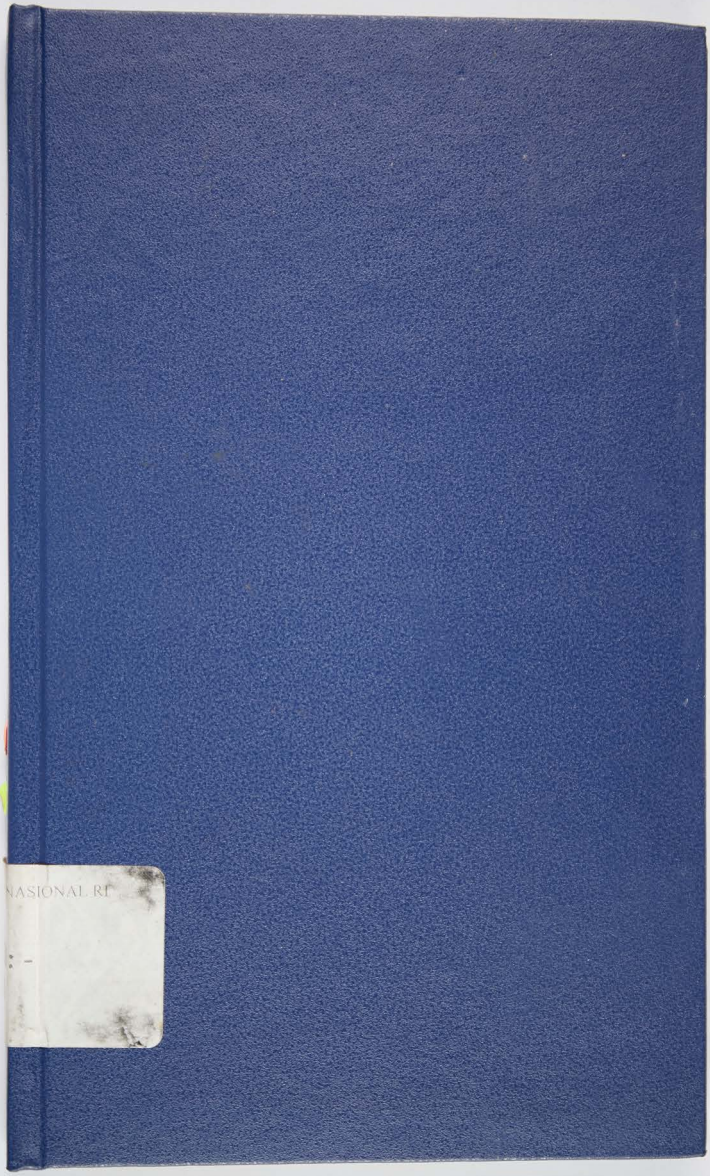
NASIONAL RI

297.300

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

9707360
0000380769

XXI : - 358.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

AAN

OP EENE

25 *Februarij* 1
embarkement had
lend de stoomsloe
De Schout-bij-N
ment de *Sindorp* in
om mij nog waarw
Op de *Amsterda*
kapitein-luitenant
bestaande uit:

(*) Schrijver dezer
op te nemen al datgen
is beschreven in het
of Siam; with a narra
den 1837, 2 vol. 8vo
wei; or the San Jacin
York 1839, 8vo

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

AANTEEKENINGEN,

GEHOUDEN

OP EENE ZENDING NAAR SIAM

DOOR

Mr. A. LOUDON,

Gouvernements-Commissaris. (*)

---

25 *Februarij* 1862. — Vertrokken van Batavia. Voor het embarkement had de onderneming van Cores de Vries welwillend de stoomsloep *Tjidani* afgestaan.

De Schout-bij-Nacht zoude in den morgen van het embarkement de *Sindoro* inspecteren en vooraf de *Amsterdam* bezoeken, om mij nog vaarwel te zeggen.

Op de *Amsterdam* aangekomen, stelde de kommandant, de kapitein-luitenant J. P. G. Muller, mij het état-major voor, bestaande uit:

(*) Schrijver dezes heeft het onnoodig geacht in deze aanteekeningen op te nemen al datgene betreffende *Siam*, wat voldoende juist en volledig is beschreven in het werk van Sir John Bowring, The kingdom and people of Siam; with a narrative of the mission to that country in 1855, London 1857, 2 vol. 8vo., en in het werk van W. M. Wood, getiteld: Fankwei; or the San Jacinto in the seas of India, China and Japan. New-York 1859, 8vo.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K. EN W.
PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

L. M. de Laat de Kanter, luitenant-ter-zee 1e klasse, eerste officier;

J. M. A. van Mulken, luitenant-ter-zee 2e klasse, aangewezen als adjudant van den kommissaris;

Jhr. W. M. de Gijselaar, luitenant-ter-zee 2e klasse;

R. T. du Cloux, luitenant-ter-zee 2e klasse;

C. H. Parker de Jonge, officier van administratie 2e klasse;

J. van IJzeren, officier van gezondheid 2e klasse;

J. P. Hovij, adelborst 1e klasse;

M. Rochussen, idem;

J. Vriemont Drabbe, idem;

M. A. Medenbach, idem;

J. P. Vasseur, scheepsklerk.

Nadat de Schout-bij-Nacht, die tegelijk met mij aan boord was gekomen, het stoomschip had verlaten, werd de vlag aan de kruistop geheschen. Het anker geligt zijnde, werd door het wachtschip een salut van 13 schoten gegeven, dat door de *Amsterdam* beantwoord werd.

Bij het wegstoomen van de reede scheen de *Java* nog niet gereed te zijn. — Zij kwam echter een uur daarna bij de *Amsterdam*.

Aan boord van de *Amsterdam* hadden zich met mij ingescheept de heeren J. J. Peeters, referendaris ter Algemeene Secretarie, mij als secretaris toegevoegd en John Fr. Loudon, die de diensten van klerk zoude vervullen.

Aan boord van den Gouvernements stoomer *Java*, gezagvoerder Bernoster, waren ingescheept de hortulanus van 's lands plantentuin te Buitenzorg, J. E. Teijsman en J. N. van Kingsbergen, photographist, welke beide personen in het belang der wetenschap aan de zending naar Siam waren toegevoegd, evenals eenige jagers, bestemd tot het maken van verzamelingen voor het Leidsche Museum van Natuurlijke Historie.

26 *Februarij*. — Tegen het vallen van den avond nabij de Lucipara's ten anker gekomen. De *Java* heeft moeite gehad om

de *Amsterdam* bij te houden; zoodra zij dus nabij de laatstgenoemde was gekomen, werd haar toegepraaid om door te stoomen en de *Amsterdam* te Singapore af te wachten.

27 *Februarij.* — Geankerd aan den uitgang van straat Banka. Niets van de *Java* te zien.

1 *Maart.* — Stoomen door straat Riouw. Schoon was het gezigt op de eilanden, waar langs gestoomd werd. Het eiland Battam schijnt het schoonste en meest bevolkte te zijn, te oordeelen naar de menigte klapperboomen, welke langs het strand ontwaard werden.

De avond was reeds gevallen, toen het anker op de reede van Singapore werd geworpen. De luitenant-ter-zee van Mulken werd naar den wal gezonden, om mijne aankomst aan den Nederlandschen consul, den heer W. Read en den gouverneur der Straits Settlements te melden. Hij kwam laat terug met de boodschap, dat de Nederlandsche consul naar Saigoen was, ter afdoening van eenige handelszaken, en dat hij mijne aankomst ook niet aan den gouverneur der Straits Settlements had kunnen berigten, wijl deze op eene inspectiereis naar Malakka en Poeloe Pinang was vertrokken. De vice-consul Davidson zoude zich morgen ten 8 uur aan boord komen melden.

Het Pruissische fregat *Thetis* lag op de reede, wachtende op de komst van Graaf zu Eulenburg, die met de *Arcona* van Siam zoude komen. Graaf zu Eulenburg werd in Siam opgehouden door de groote feesten, welke aldaar door de koningen werden gegeven.

2 *Maart.* — Zeer vroeg in den morgen komt de *Arcona* opdagen. Hij voert geene vlag.

De *Amsterdam* geeft ten 8 uur een salut van 21 schoten aan de Engelsche vlag. Uithoofde van den Zondag wordt het niet beantwoord, maar zal dit, volgens het gebruik, eerst morgen kunnen geschieden.

Tegen 9 uur komen de heeren Davidson, vice-consul, van

Hoorn, agent der factorij van de Nederlandsche Handel-maatschappij en Stelling, koopman en lid der firma Stelling, Hooglandt en Co., mij met mijne aankomst te Singapore verwelkomen.

De heer Davidson biedt mij een verblijf ten zijnent aan; — de heer Stelling had hetzelfde aanbod gedaan, ook voor de heeren Peeters en John Loudon.

Ik ga met den vice-consul naar den wal. Hij woont ongeveer 3½ paal het land in, op een aardig landgoed of landhuis; mijne ontvangst was hartelijk.

De vervoermiddelen zijn te Singapore beter en goedkooper dan de huurwagens op Java. Zij bestaan uit goed onderhouden palankijns, getrokken door één paard, van hetwelk ongeloofelijk veel gevergd wordt. De paarden komen meestal van Makasser, Sumbawa en Deli op de noord-oostkust van Sumatra, van welke streek men zelfs paarden in het binnenland van Siam aantreft. Zij worden zwaar gevoed met rijst en gram. De koetsier loopt er veelal naast. De huurprijs is een dollar per dag.

De tijdverdeeling der Europesche ingezetenen van Singapore komt mij voor deze tropische gewesten minder goed voor, dan die door ons aangenomen. Eerst ten 9 uur in den morgen kan men zeggen, dat de dag voor hen begint. Men gebruikt dan een vrij copieus déjeuner à la fourchette met thee, wijn en bier en begeeft zich daarna tegen 10 uur naar de bureaux of brengt elkander bezoeken tot 's middags 3 uur. Om 1 uur is het bij velen luncheon, bestaande uit brood, wat vruchten, kaas, etc. Men neemt geene siësta, doch tegen 9 à 10 uur 's avonds gaat men ter ruste; — is er diner, meestal tegen 7 uur, dan wordt het uur wat later, maar zelden veel later.

Het vertier in de stad is even groot als in de grootste handelsteden in Europa. Men merkt er dezelfde drukte op van het heen en weder gaan van handelaren, werklieden, sjouwerlui,

cabmen, enz. enz.; een oosterschen tint erlangt het geheel door de verschillende oostersche volken, welke men door elkander ziet wemelen. Arabieren, Chinezen, Bengalezen, Klingalezen, Maleijers, Javanen, Siamezen, enz., hoort men elkander in hunne verschillende talen toespreken of liever toeschreeuwen. De kampen der verschillende oostersche vreemdelingen zijn flink en regelmatig gebouwd. Zij beslaan het grootste gedeelte der stad. De ons eigene netheid wordt er echter genoegzaam geheel gemist. Aan de kaaijen liggen honderde van booten en laadbooten, die de communicatie met de door talrijke schepen bezaaide reede onderhouden; meestal zijn deze bemand door Klingalezen, die de Engelsche taal, alhoewel gebrekkig, spreken. Velen hunner spreken ook Fransch.

Men schat, dat op het eiland een 75,000 tal Chinezen gevestigd zijn, waaronder eene onophoudelijke mutatie door aankomst en vertrek plaats vindt, iets, dat het houden van goede policie natuurlijk zeer bemoeijelijkt. De Chinesche wijken zijn regelmatig gebouwd; zij worden door de forten op de heuvels zoodanig bestreken, dat die wijken in weinige uren plat geschoten kunnen worden. De mogelijkheid, dat tot zoodanigen maatregel zal moeten worden overgegaan, schijnt door de Engelschen niet geheel uit het oog verloren te worden. En te regt, want ongebondener lieden dan de Chinezen van Singapore zal men zelden elders aantreffen.

Het gebrek aan vrouwen is, zoowel bij de Chinezen, als bij de andere vreemde oosterlingen groot en men schat het aantal vrouwen op 11 à 12 pCt. der mannelijke populatie.

Dat de onzedelijkheid hierdoor onder hen allen zeer groot is, valt ligtelijk te begrijpen.

De gegoede Europeanen wonen buiten de stad op zeer goed gekozen punten; hunne villa's of buitentjes zijn meestal gebouwd op de ruggen der heuvels, waardoor men een ruim en allerliefst uitzigt op de stad en hare omstreken heeft. De

huurprijs is niet duur, gemiddeld $ 60; — in de stad doen de huizen, welke tot kantoren zijn ingerigt, meer en wel tot $ 200 's maands. Een buitenhuisje kan gebouwd worden voor 5 à 7000 $. De huizen bestaan meestal uit twee étages, waarvan de onderste van steen, de bovenste van planken is zamengesteld.

De gronden zijn niet zeer duur; gemiddeld 10 ropijen per acre, binnen 3 mijlen van de enceinte der stad, en 5 ropijen de acre daar buiten.

De grond is dor en bestaat uit roode aarde; de vegetatie is dus noch krachtig, noch van edel gehalte; wilde struikgewassen en bijna geene vruchtboomen; de hier en daar verspreide notenmuscaat-plantages zien er schraal uit en kwijnen allengs weg.

De Chinezen zijn de eenigen, die een weinig landbouw uitoefenen; ook hier zijn ze de eenige groente-boeren; aardappelen en kool worden veel van Batavia aangevoerd.

De wegen, welke de stad en hare omstreken doorkruissen, zijn goed ontworpen, doch minder goed aangelegd; verhardingsmateriaal is niet aangebragt, zoodat ze bij zware regens al zeer spoedig in modderpoelen worden herschapen en bij sterke droogte als het ware verstuiven.

De publieke werken worden onderhouden door dwangarbeiders. Het door dezen verrigte werk verdient ruimschoots de aandacht. Zoowel de fortificatiën, als de kerken mogen gezien worden. Het is geacheveerd werk, dat door deze lieden geleverd wordt. Er moeten er 2000 zijn, doch thans zijn er slechts 1600. Ze worden niet meer aangevuld, wijl men zich te Singapore tegen den aanvoer van dwangarbeiders verklaard heeft, waarna de Andaman-eilanden als verbannings plaatsen zijn aangewezen.

De inwoners van Singapore beginnen nu hunne klagten te betreuren. De dwangarbeiders zijn de knapste ambachtslieden, veel bekwamer dan de Chinezen, die veelal hun eigen inzigt volgen, terwijl deze als Europesche arbeiders opgeleid zijn door zekeren kolonel Man, wien den meesten lof hiervoor toekomt.

In het midden der stad vindt men vuile modderpoelen, waarin de menschen op elkander wonen. Men beweert nogtans, dat dit niet ongezond is, omdat de modder tweemaal daags onder water komt.

De policie is slecht. Het aantal diefstallen, waaronder zeer brutale, is groot; 600 policie-dienaren zijn op verschillende stations over het eiland verspreid. Ons policiestelsel zonder policie-dienaren is verreweg superieur.

Des middags bragt ik een bezoek bij den resident, den gewezen kolonel Macpherson, die de functiën van gouverneur gedurende diens afwezigheid waarneemt. Hij woont in het fort, omdat zijne eigene woning hersteld moet worden.

Uit het fort heeft men een prachtig gezigt over de stad en de reede. De kanonnen bestrijken het geheel, doch, zooals reeds opgemerkt is, voornamelijk de Chinesche kamp. De kazernes en het hospitaal zijn flink ingerigt, ruim en luchtig. Beter dan de Javasche zijn ze echter niet. Het fort is 1300 Engelsche voeten in den omtrek.

De bezetting, die voornamelijk uit inlandsche troepen bestaat, is te zwak; men verwachtte dan ook spoedig een Europeesch regiment. Ook het marine station, bestaande uit één oorlogstoomboot, is te zwak. Men scheen daarover geklaagd te hebben, vermits men niet zonder beduchtheid was voor de uitbreiding van den Franschen invloed in dit werelddeel. In den tegenwoordigen staat zou Singapore zich niet kunnen verdedigen en met een »coup de main« gemakkelijk kunnen genomen worden. Vreemdelingen worden bij de Engelsche troepen niet meer aangeworven. Elk Europeaan komt het Britsche gouvernement op 100 £ te staan.

3 *Maart.* — Het salut, gister door de *Amsterdam* aan de Engelsche vlag gegeven, wordt beantwoord.

De *Amsterdam* stoomt op naar New Harbour tot het innemen van kolen. De *Java* zal zich eerst op het drooge zetten

om schoon te maken. Zij is zoodanig aangegroeid, dat zulks merkbaar is in hare vaart.

De heer Stelling heeft twee heeren van het gevolg ten zijnent genoodigd; hij is een zeer geschikt man.

Een bezoek gebragt aan den botanischen tuin, welke mooi is aangelegd; de grond is echter slecht, waardoor de planten niet zoo tierig staan als wenschelijk is.

De inrigtingen te New Harbour laten weinig te wenschen over; flinke kaaijen, met drijvende steigers, gebouwd op luchtdigte kisten, zoodat de grootste schepen aan den wal zich kunnen vast meeren. De kolenlootsen zijn zeer doelmatig van ligt materiaal gebouwd, terwijl om het ontvlammen der kolen voor te komen, tusschen dezelve luchtkokers zijn aangebragt, waarvan eene voortdurende doorstraling van versche lucht het gevolg is. De kolen worden geleverd door de Borneo Company Limited en de firma Mathison en Co.; ook kunnen ze verkregen worden van de agenten der P. en O. Company. De prijs varieert naar gelang van den aanwezigen voorraad; thans iets meer, *f* 27 de 2000 ℔. Eene kleine ijzersmelterij en fabriek voor machineriën vindt men tevens te New Harbour, alwaar alle reparatiën aan de machineriën van de stoomschepen kunnen verrigt worden.

De *Java* heeft bij het zich op drooge zetten een klein mankement gekregen aan één der voedingspompen; zulks zal echter niet beletten, dat zij zich morgen te New Harbour van kolen zal voorzien. Vrees, dat door dit incident het vertrek van Singapore, dat op overmorgen bepaald is, zal vertraagd worden, behoeft dus niet te bestaan, te minder wijl het inladen der kolen met de meest mogelijke vlugheid geschiedt; de *Amsterdam* laadde in vier uren tijds 125 ton, en de *Java* heeft er slechts 70 noodig

4 *Maart.* — Ik had mij voorgenomen heden een bezoek te brengen aan het Pruissische gezantschap en had mij daarvoor

zelfs stadwaarts begeven, doch de zware regen maakte het gaan naar de reede niet mogelijk. De regen hield niet op gedurende den geheelen dag; — in de laatste dagen van de westmoesson heerscht soms te Singapore dagen achtereen eene sterke droogte, doch komt de regen door, dan regent het den ganschen dag bijna zonder tusschen poozen en valt er eene groote massa water.

Ter mijner eere gaf de vice-consul Davidson een klein diner.

De resident Macpherson en de stationskommandant Riëlly hebben mij een bezoek gebragt.

5 *Maart.* — Heden weder geëmbarkeerd. Voor het vertrek bragt ik een bezoek aan den Graaf zu Eulenburg. Bij het vertrek ontving ik een salut van 13 schoten, dat door de *Amsterdam* met een gelijk getal werd beantwoord. Weinige oogenblikken na terugkomst aan boord, bragt de Graaf mij een contra-bezoek. Hij is een uiterst beleefd mensch en was uitbundig in zijnen lof over de wijze, waarop eenige heeren van zijn gezantschap en de officieren van de *Thetis* op Java waren gerecipieerd.

Hem naar den uitslag zijner missie naar Siam vragende, deelde hij mij onder anderen mede, dat hij bij het Siamsche Gouvernement nieuwe voordeelen voor zich en dus ook voor andere natiën had bedongen.

Het voornemen bestond, om bij terugkeer der *Arcona* en *Thetis*, Batavia aan te doen, doch de Graaf ontving te Singapore positieve bevelen van het Pruissische Gouvernement, om spoedig terug te keeren, zoodat hij nu met de eerst komende mail zal vertrekken. De *Arcona* en *Thetis* zouden misschien nog Anjer aan doen.

Bij zijn vertrek van boord werd den Graaf een salut van 15 schoten gegeven, dat met een gelijk getal werd beantwoord. Ook van de wal werd ik gesalueerd, welk saluut mede beantwoord werd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Om 12 uur, toen de rekeningen met den vice-consul betaald waren, werd het anker geligt en koers gesteld naar Siam.

Aan den uitgang van straat Singapore is het Raffles-light-house, gelegen op eene rots, zeer eenvoudig, doch doelmatig gebouwd. Behalve de opzigter, bevinden er zich eenige veroordeelden tot dwangarbeid voor het onderhoud van de gebouwen en het waken bij het licht. Het personeel wordt eens in de maand verwisseld.

6 t/m 10 *Maart.* — Het goede weder, dat wij tot in straat Singapore behouden hadden, verliet ons bij den oversteek naar Poeloe-Obi. Al gaande weg wakkerde de wind aan, tot hij gekomen was tot eene dubbel gereefde marszeilskoelte. De deining was vreesselijk en de *Amsterdam* werkte moeijelijk. Het meerendeel van de heeren van het état-major gevoelde zich daardoor onaangenaam. De *Java* slingerde niet weinig; hare sloepen kwamen dikwerf te water. De *Amsterdam* minderde hare vaart om bij alle eventualiteiten steeds in de nabijheid van de *Java* te zijn.

Zoodra echter waren wij niet onder de luwte van het schiereiland (Cochin China) gekomen en hadden wij Poeloe Obi dwars van ons, of het weder werd handzamer.

11 *Maart.* — Des middags om 12 uur op 4 mijlen afstand van den wal ten anker gekomen op de reede van Bangkok. Van het land had men zoo goed als geen zigt. Er lagen acht groote raschepen, eenige kleinere schepen en een stoomschip, toebehoorende aan eenen Chineschen handelaar van Bangkok ten anker.

Ongeacht een stevigen, zuidelijken wind, was het drukkend heet en de deining van dien aard, dat de communicatie met kleine sloepen van het eene schip met het andere niet zonder bezwaar was.

Reeds zeer spoedig, nadat de *Amsterdam* ten anker was gekomen, kwamen aan boord twee Engelschen, waarvan de een

zich de mail-agent en de andere de loods van de Pilot-Company at Bangkok noemde. De eerste werd betaald door den Engelschen consul, sir Robert Schönburgh, die, op verzoek van de Europesche ingezetenen, zich wel met de ontvangst en verzending van brieven heeft willen belasten. De kosten komen voor gezamenlijke rekening. Het loodsgezelschap is door de Europesche ingezetenen van Bangkok opgerigt, en het loodsgeld is in overeenstemming met hen door het Siamsche gouvernement vastgesteld. De loodsgelden zijn vrij hoog; voor eene reis de rivier op wordt $ 35 betaald; evenveel voor het naar buiten loodsen. Wegens gebrek aan loodsen en het niet bestaan van eenige bebakening, zoowel van de geul der rivier, als van de banken in de rivier, houden de schepen, welke het voornemen hebben spoedig weder te vertrekken, den loods aan boord, waarvoor $ 8 daags wordt betaald.

De van Singapore medegebragte brieven werden aan den persoon, zich noemende „mail-agent van Bangkok", afgegeven, terwijl de loods geëngageerd werd, om de *Java* naar binnen te loodsen.

Het getij zoude in den nacht hoog genoeg voor den diepgang van de *Java* wezen, doch de loods stelde voor, eerst met het krieken van den dag naar binnen te stoomen, eensdeels wijl bij het algeheele gemis van eenige bebakening en de weinige verkenningspunten aan den wal voornamelijk het lood en in de tweede plaats eenige sero's (visschers staken) de wegwijzers moesten wezen, en anderendeels, omdat te Paknam geankerd moet worden ten einde van den gouverneur aldaar vergunning te erlangen tot het opstoomen naar Bangkok.

Vermits de redenen, welke de loods opgaf, gegrond bevonden werden, verzocht ik den heer Peeters, secretaris der zending, en den heer van Mulken, luitenant ter zee, aan mij als adjudant toegevoegd, zich gereed te houden, om den volgenden morgen met de *Java* naar Bangkok op te stoomen, zich in kommis-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

sie te stellen en den Phra Kelang (minister van buitenlandsche zaken) mijne aankomst te berigten.

De kommissie zoude aan den Phra Kelang eenen brief van mij overhandigen, waarin ik kennis gaf van mijne aankomst met Z. M. stoomer *Amsterdam* en den gouvernements stoomer *Java*, en verzocht wel de noodige bevelen te geven tot mijne behoorlijke ontvangst.

Uit aanmerking van de nog niet door het gouvernement erkende officiële positie van den heer Pickenpack als Nederlandschen consul, wenschte ik mij vooraf wel tot dezen vervoegen, doch meer om te worden te regt gewezen met betrekking tot de gebruiken van het land, dan om zijne officiële tusschenkomst tot aandiening bij het Siamsche gouvernement.

12 *Maart.* — Des morgens ten 5 ure embarkeerde de kommissie zich aan boord van de *Java*, die tegen 6 uur het anker ligtte en de rivier binnen stoomde.

13 *Maart.* — De kommissie is heden morgen ten 2 uur van Bangkok teruggekeerd. De heer Peeters deelt mede, dat hij den stoomer *Java*, voor Paknam gekomen zijnde, heeft doen op en neder houden, waarop een recherche-bediende was aan boord gekomen, om naar de herkomst van het schip te vragen, aan wien hij zijn naamkaartje heeft ter hand gesteld met verzoek, dat aan den gouverneur van Paknam te overhandigen en om eene ontmoeting te vragen. Vervolgens is hij met den heer van Mulken naar den wal gegaan en bij den steiger der aanlegplaats door den gouverneur ontvangen, welke de komissie naar zijne woning begeleidde, nadat was medegedeeld, dat het de wensch was, om dadelijk met de *Java* naar Bangkok door te stoomen.

Ten einde den Phra Kelang behoorlijk te kunnen inlichten verzocht deze gouverneur op te geven de zamenstelling van het gezantschap, de namen van den gezant en zijn gevolg, de namen van de schepen, welke het Nederlandsche gezantschap hadden

overgevoerd, de plaats, van waar het laatst gekomen, de bemanning, de bewapening, enz. enz.

Nadat alles was opgeschreven, bood de gouverneur eenige ververschingen aan en deed door tusschenkomst van den recherche-bediende, die een weinig Maleisch verstond en tot tolk diende, te kennen geven, dat onze komst reeds door den Nederlandschen consul was aangekondigd en hij reeds den last had ontvangen, om ons op te laten stoomen bij eventuele aankomst.

De kommissie had zich daarna weder geëmbarkeerd, uitgeleide gedaan wordende door den gouverneur tot aan den steiger der aanlegplaats.

Vervolgens werd de reis weder voortgezet en was de Nederlandsche consul, de heer Paul Pickenpack, iets beneden Low Praklat aan boord gekomen, te kennen gevende, dat het zijn voornemen was, om mij aan boord van de *Amsterdam* te gaan complimenteren, aan welk voornemen hij nu geen verder gevolg zoude geven, ten einde de kommissie tot cicerone en, zoo noodig, ook tot raadgever in hare aanrakingen met de Siamsche autoriteiten te dienen. De heer Pickenpack, iemand van zeer beschaafde vormen, stelde zijne woning, zoo zulks verlangd werd, ter beschikking van mij en mijn gevolg, waarvan alleen voor het oogenblik voor den Hortulanus Teijsmann gebruik werd gemaakt, omdat het voor dezen van groot belang werd geacht, zoo spoedig mogelijk zijne excursiën binnen 's lands te beginnen en niet gebonden te zijn door de ceremoniën en officiële bezoeken, welke mij noodwendig in de eerste dagen zouden bezig houden.

De heer Peeters, ziende, van welk gehalte de heer Pickenpack was, achtte het wenschelijk hem te verzoeken wel te willen tegenwoordig zijn bij de bezoeken, welke de kommissie aan de Siamsche autoriteiten wenschte te brengen. Voorts werd de heer Pickenpack, voor zoo veel noodig, ingelicht omtrent

het karakter, waarin ik tegenover het Siamsche gouvernement zoude staan, door het gemis zoowel van een koninklijk credentiaal, als van eenige koninklijke brieven.

De heer Pickenpack deelde mede, dat de Phra Kelang niet te Bangkok was, doch dat het beste was zich regtstreeks aan te melden bij den Prins Krom Luang Wangsa, onechten broeder des konings, een man van zeer veel invloed door zijne geboorte, en dat uit de wijze, waarop de kommissie door dezen zoude worden ontvangen, kon worden opgemaakt, hoe de verdere ontvangst van den Nederlandschen kommissaris zoude zijn.

De heer Pickenpack, ofschoon de Siamsche taal volkomen magtig, achtte het nogtans noodig eenen tolk in dienst te nemen gedurende den tijd, dat het Nederlandsche gezantschap zich te Bangkok zoude ophouden. Hij beval daartoe aan den heer S. J. Smith, Amerikaanschen zendeling, iemand, dien hij in den volsten zin van het woord noemde „a clever fellow" en allezins te vertrouwen, — een getuigenis, hetwelk ik later volkomen bewaarheid heb bevonden.

De *Java* was, na Paknam ongeveer ten half negen ure verlaten te hebben, ten elf ure voor het huis van den heer Pickenpack ten anker gekomen.

De kommissie was hier gedebarkeerd, had er het dejeuner gebruikt en was vervolgens naar het huis van den heer Smith gegaan, om dezen al dadelijk als tolk te engageren en mede te nemen naar den Prins Krom Luang Wangsa. Wenschelijk was het, om het bezoek aan Krom Luang Wangsa zoo spoedig doenlijk te brengen, wijl reeds voor de komst der kommissie berigt was ontvangen van de aankomst van de *Java* voor Paknam, iets, dat alleen mogelijk is geweest door het volgen van den binnenwaterweg, welke alle bogten der rivier, die de *Java* in hare opvaart moest volgen, afsnijdt.

De heer Smith had zich onmiddelijk bereid verklaard, om zijne diensten aan het Nederlandsche gezantschap te wijden,

alleenlijk verzoekende, den Zondag geheel ter zijner beschikking te mogen hebben.

De kommissie had zich daarna bij den Prins Krom Luang Wangsa vervoegd en was door dezen op eene heusche, alhoewel niet zeer ceremoniële wijze, ontvangen. De prins verklaarde, dat de komst der Nederlanders hem genoegen deed en hij van deze meer de vriend was dan van de andere natiën' die hem te veel bezigheden verschaften, terwijl hij voor zich tot dus verre voornamelijk met Java handel dreef.

Eene der eerste vragen van den Krom Luang Wangsa was of er brieven van den koning der Nederlanden waren medegebragt, en of de geschenken, die zijn gouvernement voor het hof van Nederland aan den heer Donker Curtius had medegegeven, wel waren ontvangen, want dat hij daarvan nog niets had gehoord. Op de eerste, reeds voorziene vraag werd overeenkomstig van mij ontvangen aanwijzing in evasieve bewoordingen geantwoord, in dien zin, dat de prins moest veronderstellen, dat de koninklijke brieven later zouden worden afgezonden, wanneer alle onderhandelingen, rakende de nadere verklaringen en de uitwisseling van het traktaat, zouden zijn afgeloopen en ter kennisse van de Nederlandsche regering gebragt; op de vraag ten aanzien der geschenken werd geantwoord, dat de gezondene door den koning der Nederlanden met de meeste welwillendheid waren aangenomen, en tevens dat ik bij mij had een aantal geschenken, zoowel bestemd voor de koningen van Siam, als voor de grooten van het land, waarmede de heer Donker Curtius in aanraking was geweest en waarmede ik in aanraking hoopte te komen.

Nadat de Krom Luang Wangsa den voor den Phra Kelang bestemden brief had geopend en diens inhoud hem was vertaald, gaf hij te kennen, dat hij het huis, hetwelk tot ontvangst van het Pruissische gezantschap had gediend en het beste gebouw is, door de Siamsche regering voor ontvangst van

gezanten bestemd, niet ter beschikking van den Nederlandschen kommissaris kon stellen, omdat het bestemd was voor den Franschen admiraal, die herwaarts zoude komen, om de decoratiën, door den keizer der Franschen voor de koningen van Siam bestemd, te overhandigen; doch dat hij eene andere woning zoude in gereedheid doen brengen; voorts besprak hij de saluten, welke over en weder zouden moeten worden gegeven, en deelde mede het verbod voor oorlogschepen om verder dan een zeker fort op te varen.

Na lang bediscussiëren der zaak, werd vastgesteld:

1°. dat de prins Krom Luang Wangsa den brief, door mij aan den Phra Kelang gerigt, zoude beantwoorden, waarbij mij onder anderen, zoude worden te kennen gegeven, dat ik op morgen zal kunnen debarkeren, als zijnde alles voor eene behoorlijke en waardige ontvangst in gereedheid gebragt;

2°. dat hij zijne beste pogingen zoude aanwenden, om het huis, laatstelijk door het Pruissische gezantschap bewoond, voor mij en mijn gevolg te doen aanwijzen;

3°. dat bij vertrek van boord Z. M. stoomschip *Amsterdam* een saluut van 19 schoten zoude worden gegeven aan den kommissaris, waarna de Siamsche vlag zoude worden geheschen en begroet met 21 schoten; dat bij aankomst voor Paknam van de *Java*, aan boord hebbende den kommissaris, deze door de forten zoude worden begroet met 19 schoten, waarna de Hollandsche vlag zoude worden begroet met 21 schoten; dat daarna bij aankomst te Bangkok geene verdere saluten zouden vallen;

4°. dat de *Java* niet verder dan tot het hier boven bedoelde fort zoude opstoomen, terwijl de Krom Luang Wangsa mij aldaar zoude complimenteren en verder begeleiden naar de voor mij bestemde woning; en eindelijk

5°. dat te Paknam eene kommissie zoude wezen, om den Nederlandschen kommissaris welkom te heeten in Siam.

De Prins Krom Luang Wangsa verzocht eene Hollandsche vlag naar Paknam te zenden, wijl er aldaar geene was; dit werd toegezegd.

De kommissie had zich hierna verwijderd en was ten 5 ure weder van Bangkok weggestoomd, om nog dienzelfden nacht mededeeling te doen van hare verrigtingen. De tolk ging terstond mede, om mij reeds te Paknam ter zijde te staan, bij gelegenheid der ontvangst van de Siamsche kommissie.

Over het algemeen was de kommissie ingenomen met wat zij gezien had.

Wel was de ontvangst bij den Prins Krom Luang Wangsa niet zeer waardig en niets te bespeuren geweest van eene Europesche beschaving, doch zij was hartelijk geweest. De woning was oud en op verregaande wijze verwaarloosd; armoede en rijkdom vond men daar vereenigd; hier eene prachtige gouden sirih doos, daar een stoel zonder zitting; ginds schoon snijwerk, elders weder ongeschaafde planken. Langs den steiger lag eene boot van den Prins, waarmede hij zich verplaatste en die er verre van rijk of fraai uitzag, terwijl men daar mede zag liggen eene lieve stoomboot, rijk verguld en voorzien van hecht en schoon koperwerk.

De Heer Peeters deelde nog mede, dat hij een getal van 19 schoten geeischt had, wijl dat getal aan alle gezanten gegeven was geworden en hij vermeende, dat ik mitsdien op denzelfden voet als deze behoorde te worden ontvangen. Het Siamsche gouvernement hecht daarenboven aan het salueren niet die waarde, welke wij Europeanen daaraan hechten. Dikwerf schieten zij er slechts op los; doch ook dikwerf bepalen zij alle punten, rakende het salueren, met de meeste naauwgezetheid, omdat zij over zoodanig salueren wel eens in eenige moeijelijkheden gewikkeld zijn geworden door onbekendheid en onverschilligheid ter zake.

13 *Maart* — Vroeg in den morgen embarkeerde ik mij met

mijn gevolg aan boord van de *Java*. Voor zoo ver het état-major van Z. M. stoomschip *Amsterdam* zoude kunnen worden gemist, zoude het zich mede in het gevolg voegen.

Zoo als was bepaald, viel bij vertrek van boord eerst het salut voor mij, waarna de Siamsche vlag werd geheschen en begroet met 21 schoten.

Het inkomen van de Meinam-rivier is fraai; aan hare monding ongeveer drie Engelsche mijlen breed, vernaauwt zij zich spoedig tot eene breedte van ongeveer 400 ellen en wordt al spoedig bewoond. Niet ver van Paknam bevinden zich twee kleine eilanden, op de eene waarvan eene fraaije pagoda zich bevindt. Schilderachtig doet deze zich voor. Hare witte muren komen door het donkere groen op den achtergrond des te beter uit, waardoor zij eene groote levendigheid aan het landschap, dat men voor zich ziet liggen, geeft. Het andere eiland is geheel versterkt en vormt met de twee forten, welke zoowel aan de linker als regter zijde zich bevinden, een keten, waarvan de vuurmonden de geheele rivier bestrijken. De drie forten zijn van geschut voorzien, maar dit is van zoodanig gehalte, dat niet zelden een kanon bij het salueren springt. Binnen 's lands zijn, volgens getuigenis van den heer Teijsmann, de stukken op de forten, die aan de kreeken liggen, begroeid met allerlei onkruid.

Verdedigbaar vermogen heeft Bangkok niet.

Het grootste verdedigingswerk is de bank voor de rivier. In de forten bevindt zich eene permanente bemanning, terwijl nu en dan eenige heerendienstpligtigen worden aangewezen om de forten wat schoon te maken en het geschut te zuiveren. Van het fort op het eiland worden de saluten gegeven.

De eigenlijke naam van de rivier is Meinam, doch van den tegenwoordigen koning heeft zij den bijnaam van Chow Phaija, het praedicaat voor den hoogen adel van het land, verkregen. De Europeanen noemen haar de Bangkok-rivier, naar de hoofdplaats van het rijk.

Ter naauwernood had men te Paknam het anker laten vallen, of aan boord van de *Java* verscheen eene kommissie, door het Siamsche gouvernement ter verwelkoming van de missie afgezonden. Zij bestond uit den tweeden Phra Kelang, den kommandant der forten van Paknam en den gouverneur van Paknam. Zij bragt aan boord allerlei eetwaren, zoo gekookte als niet gekookte en vruchten. De kommissie gaf te kennen, dat zij door den Prins Krom Luang Wangsa was afgezonden, doch dat hare overkomst naar Paknam met voo veel overhaasting had moeten geschieden, dat de gouverneur onmogelijk voor eene behoorlijke ontvangst te Paknam had kunnen zorgen. De tweede Phra Kelang gaf dus in overweging, om niet te debarkeeren, maar om door te stoomen naar Bangkok, tenzij ik er opstond om Paknam te bezoeken.

Wanneer men in aanmerking neemt het langzame, waarmede bij alle Oostersche volken aangelegenheden van pligt en staatsie worden geregeld, dan is het ligt te begrijpen, dat het debarkement reeds op den volgende dag na onze aankomst ter reede de staatslieden van Siam in opschudding en verwarring moet hebben gebragt; doch het is beter zóó dan anders, want wij zullen ons wel vele dagen van nutteloos uitstel moeten getroosten, voordat de werkelijke bezigheden zullen zijn aangevangen en afgeloopen. In dit opzigt schijnt het een toevallig geluk te zijn, dat de eerste Phra Kelang afwezig was en de door mij afgezondene kommissie zich voor de ontvangst en het debarkeren heeft moeten verstaan met den Prins Krom Luang Wangsa, want van den eersten moet men, als onze tolk waarheid spreekt, zeggen „that he still sticks to the old Siamese customs", terwijl de tweede, wetende, dat er ook voor hem eenige mooije geschenken worden medegebragt, haast heeft, om die magtig te worden. Hoe eer wij dus geherbergd zijn, hoe eer hij zijn wensch vervuld zal zien.

De Siamsche kommissie verliet de *Java*, die nu met volle

kracht de rivier opwaarts stoomde. De oevers werden al gaande weg meer bewoond; een aantal visschersdorpen stoomden wij voorbij — en bereikten Low-Praklat ongeveer anderhalf uur na het vertrek van Paknam. Bij Low Praklat neemt de rivier eene scherpe bogt, welke door eene doorgraving voor kleine vaartuigen wordt afgesneden. In den tegenwoordigen droogen tijd is zij door eene houten sluis meestal afgesloten, wijl men zegt, dat daardoor de vloed het zilte water niet tot Bangkok opvoert. Low Praklat is het zesde fort, als men de Siamsche versterkingen langs de rivier aldus kan noemen, dat wij tot dus ver hebben gezien; hoedanig de bewapening is, valt moeijelijk te zeggen, wijl de schietgaten nog al door het geboomte verborgen worden.

Boven Low Praklat ziet men eenige Chinesche suikermolens, welke zeer eenvoudig schijnen; al de gebouwen zijn althans van bamboe. Eene rijstpelmolen is echter geheel van steen opgetrokken. Zij behoort aan eenen Amerikaan, te Bangkok gevestigd, en moet nog al goed rendeeren.

Hoe hooger men de rivier opgaat en Bangkok nadert, hoe betooverender het gezigt wordt. De drukte van schepen, stoombooten en allerlei andere vaartuigen van groot en klein charter, die elkander voorbij varen, geeft eene levendigheid aan de omgeving, die hetzelfde effect maakt, als wanneer men de Thames bij Londen opvaart.

Ongeveer ten half een uur kwamen wij voor de woning van den fungerenden Nederlandschen consul.

Het stoombootje van den Prins Krom Luang Wangsa lag aan den steiger en naderde, nadat wij gestopt hadden, de *Java*. De Prins kwam over, werd met den heer Pickenpack, dien hij bij zich had, aan mij voorgesteld. Hij is een man van ruim 50 jaren, een colossus van vet, die zich daarom moeijelijk beweegt.

Hij moest op handen en voeten de trappen op en af en

op elke trap een moment blijven zitten. Hij ziet er met een *chapeau meunier* tamelijk potsierlijk uit, doch heeft eene soort van goedaardigheid over zich, welke spoedig voor hem doet innemen. De prins heette mij welkom te Bangkok en zeide, dat de woning, door het Pruissische gezantschap betrokken, voor mij in gereedheid werd gebragt; dat alhoewel er bepaald was, dat wij volgens het oude gebruik niet verder dan het fort aan het uiteinde der ommuurde oude stad zouden mogen doorstoomen, hij ons echter de vergunning gaf om onmiddelijk door te gaan ten einde vóór het voor ons bestemde hotel ten anker te komen. Hij zeide voorts, dat hij uit oude betrekking de Nederlanders zeer genegen was en ook daarom aan den Nederlandschen gezant de hoogste eer zoude bewijzen. Het onmiddelijk doorstoomen van een oorlogschip is inderdaad eene gunst, welke sir J. Bowring, Townsend Harris en de Graaf zu Eulenburg niet dan verscheidene dagen na aankomst hebben kunnen verkrijgen.

Hij vroeg voorts, of ik geene brieven van den koning der Nederlanden voor zijnen vorst had medegebragt, en of de aan dezen, zoo wel als aan de andere autoriteiten van Nederland met den heer Donker Curtius medegegeven geschenken wel waren ontvangen. De eerste vraag beantwoordde ik door de mededeeling, dat de koning zich voorbehouden had eerst te schrijven na de uitwisseling der acten van ratificatie, als wanneer Z. M. ook zeker wel zou wenschen te erkennen de gracieuse wijze, waarop de heer Donker Curtius was ontvangen, en ik er niet aan twijfelde of ik zou niet minder heusch worden gerecipieerd. De tweede vraag werd bevestigend beantwoord.

Meer dan eens herhaalde de prins zijne opmerking, dat ons eene groote gunst werd bewezen door het onmiddelijk opstoomen. Zij werd dan ook telkens beantwoord met de verklaring, dat de onderscheiding zeer wel gevoeld werd. Dit punt heeft tot veel last voor anderen aanleiding gegeven. Had ik, zoo-

als tot nog toe en nog laatstelijk met den Graaf zu Eulenburg het geval was, moeten wachten, dan had den men tijd gehad om alles behoorlijk gereed te maken, hetgeen nu niet kon. „We had been rather upon them." Op den dag na aankomst terstond te debarkeren tot voor ons hotel was nog nooit gebeurd. Het bewijst, hoe nuttig het geweest is, dat de *Java* is medegegaan. De Phra Kelang, die op eenen togt naar de bovenlanden was, was op ontvangst der tijding van de aankomst van den Nederlandschen gezant terug ontboden en dadelijk aan het werk gegaan, om in persoon alles voor onze huisvesting in gereedheid te brengen. Toen wij voor de woning waren aangekomen, zond hij een persoon af om te melden, dat wij nog niet konden debarkeeren. De prins verzocht ons daarom naar zijne woning te gaan en daar af te wachten het berigt, dat onze woning in gereedheid was.

Het gesprek met den prins werd in het Siamsch gevoerd en door den tolk, dan wel door den heer Pickenpack in het Engelsch overgebragt. De Engelsche taal is onder de Siamesche grooten niet zoo algemeen, als men wel zou denken, wanneer men het werk van Bowring leest.

Wat verdwenen die groote verwachtingen, die wij hadden, over hetgeen wij bij den prins van den bloede, den meest invloed hebbenden van het rijk, den chef van het koninklijke huis, zouden zien en ondervinden. Wij dachten te zien eene goed ingerigte woning, waar Europesche beschaving zoude zijn doorgedrongen, waar oostersche pracht zich zoude paren aan Europesche comfort. Niets van dat al! De debarquadère bestond uit een stevigen trap, waarvan de sporten ruim anderhalve voet van elkander verwijderd zijn en waardoor men den steiger eerder opklouterde dan oplieep. Dit moet men trouwens op alle Siamesche trappen doen. Daarna kwamen wij in een voorhuis, waar hier eene gebrokene stoel, ginds eene verweerde spiegel, elders een beschot van marmeren platen, gevat in gesneden eb-

ben hout en daarneven een beschot van ongeschaafde planken te zien waren. Van hier trokken wij langs eenige stinkende, naauwe gangetjes en buitenmuren en kwamen daarna door eene poort in het zoogenaamde paleis. De tolk zeide, dat wij zouden worden ontvangen in „the royal reception hall". De benaming geeft iets prachtigs, iets schoons te kennen, maar die „royal reception hall" heeft meer van een ouden, vuilen, Chineschen tempel op Java. In de zoogenaamde „waranda", niets meer dan eene overdekte galerij, waarvan de achter zijde uit ongepleisterd muurwerk bestond, stonden eene menigte Chinesche offertafels met figuren uit den Thaipeikong; langs den wand hingen eenige inscriptiën of spreuken van Confucius.

Er was geene stoel, doch dit deerde onzen Prins niet, want zonder eenige omwegen plaatste hij zich op den grond, stroopte zijne broek op en al krabbende en wrijvende liet hij mij zeggen, dat er stoelen werden gehaald. Deze kwamen dan ook, waaronder eenige zeer fraaije, van koper gemaakt en ingelegd met vierkante en langwerpige houten blokjes. Eene tafel werd voor den dag gehaald, die nog in elkander moest gezet worden en waarvan het vuil van de kippen in onze tegenwoordigheid werd afgekrabt. Daarna werden ons op vuile, gouden schalen sigaren aangeboden, waarvan de bedienden bij wijlen ook een opstaken; er kwam thee, koffij, brandewijn en bier, alles van de slechtste, ondrinkbare qualiteit.

De prins had zijnen gouden sirih-doos en theepot — teekenen van hooge waardigheid, kunnende de mindere man, hoe rijk ook, noch een gouden, noch een zilveren sirihdoos met zich rond dragen, — bij zich. Hij kaauwde dapper en telkenmale, als de kracht uit zijne pruimpjes was, spoog hij het uitgekauwde in zijne hand en wreef die aan zijne „en pantalon" gedragen zijden sarong af, om die naderhand weder aan zijne gasten ten teeken van hartelijkheid aan te bieden. Zijn toon had iets van den onbeschoften, liever onbeschaafden, grommenden

toon, die veelal aan sommige onzer onbeschaafde hoofden buiten Java (bijvb. aan den Sulthan van Tidore) eigen is. Een en ander werd nogtans verzacht door hetgeen hij deed vertolken, dat van zijne welwillendheid getuigde. Al wat hij zeide, kwam telkens daarop neder, dat hij hooge achting had voor mij; dat alles, wat ik te wenschen had, slechts aan hem moest gezegd worden, daar hij er voor zorgen zoude.

Voorts vroeg hij ook naar de cadeaux. Hij drong hierop in zekere mate aan, „want — zeide hij — men zal het al zeer dom „van mij vinden, dat ik, die u het eerst zag, er niet achter „heb kunnen komen, wat gij mede gebragt hebt." Om hem „en bonne humeur" te houden, iets, dat wel noodig scheen, om spoedig tot eene afdoening van zaken te komen, beloofde ik hem eene lijst der medegebragte cadeaux te zullen zenden.

Alles rookt hier, tot kinderen toe. De heer Pickenpack verzekerde mij kinderen aan de borst te hebben zien rooken. Het waren tamelijk oude zuigelingen, die nu eens een trek aan de sigaar, dan weder een aan den tepel deden.

De prins gaf mij eenige oude munten, te Ajuthia opgedolven, die ik voor het Bataviaasch genootschap van kunsten en wetenschappen bestemde. Deze oude hoofdstad is bij den inval van de Burmahs in 1767 verwoest. De hoofdstad is toen naar Bangkok verplaatst. De Oost-Indische Compagnie had te Ajuthia, even als te Ligor en Patani, factorijen. Van onze vroegere vestigingen en onze vroegere verhouding met Siam herinnert dit volks zich niets. Van onze vroegere tractaten sprekende, beweerde de prins die niet te kennen. Hij zou daarvan gaarne afschriften ontvangen. Van vroegere gezantschappen naar Batavia en zelfs reeds in 1608 naar 's Hage, wist hij niets. Het bevreemde hem. Waarschijnlijk moet die onwetenheid daaraan geweten worden, dat ten gevolge van de invallen der Burmahs alles verwoest en de tegenwoordige dynastie eene geheel nieuwe is. Waren zij op de hoogte hunner geschie-

denis gebleven, dan zouden zij weten, dat wij reeds in 1664 verkregen, wat Bowring eerst in 1855 verkreeg en waarvan hij zooveel ophef maakt.

De prins noodigde mij ook uit de door hem betrokken apartementen te zien. Ook daar was het eene verwarde, vuile opeenstapeling van stoelen, tafels, koopgoederen, kwispeldoors, enz. enz. Hij riep zijne vrouwen en stelde ze mij voor; de favorite wees de hokjes aan, waar de prins zich nu en dan ter ruste begeeft, gecajoleerd door eene zijner vrouwen of bijzitten. Slechts een paar vrouwen uit het meer noordelijk gelegen, tributaire koningrijk Laos konden op schoonheid aanspraak maken.

Het zoogenaamde paleis van Z. K. H. Prins Krom Luang Wangsa was vroeger het koninklijke. De Siamees hecht aan dit gebouw groote waarde en de eerste prins van den bloede is verpligt daar te wonen. Toen de Burmahs in het jaar 1767 de oude hoofdstad Ajuthia hadden overrompeld en geplunderd, trokken de Siamezen naar Bangkok terug. De veldheer der Siamezen hereenigde de geslagen troepen te Tontaboerie, de plek, waar het tegenwoordige paleis van den Prins Krom Luang Wangsa staat, en waar later het paleis van den koning Pfaija Tek werd gebouwd. De vervallen toestand van het gebouw heeft de aandacht van den tegenwoordigen koning getrokken en hij heeft last gegeven, om daarin te voorzien.

Gedurende ons bezoek bij den prins verzochten wij een digtbij zijnden tempel te mogen bezoeken. Dit werd toegestaan.

Deze tempels en pagoda's behooren zeker tot de meest bezienswaardige zaken in Bangkok. Zoowel de daken der tempel („wats"), als de hoog uitstekende toppen der daarbij behoorende pagoda's geven aan de plaats iets pittoresques, waardoor het oog aangenaam wordt aangedaan. Deze „wats" zijn veelal bebouwd en omgeven door andere, kleinere, die een harmoniesch geheel vormen met de grootere. Zij beslaan veelal 20 a 30 acres grond, die geheel met granietsteenen belegd

zijn. Tusschen in groeijen vele geheiligde boomen. Groote, gedrochtelijke beelden, meestal van een Chineesch type, staan hier en daar aan den ingang als poortwachters; zelfs zag ik verscheidene groote beelden in oud Europeesch, militair costuum, blijkbaar afkomstig uit den tijd der Oost-Indische Compagnie, toen wij nog onze factorijen hadden in Siam. Elke „wat" heeft een omheind, Chineesch tuintje met artificiële beeken, vijvers, rotsen en bergen, waarop allerlei beelden van menschen en dieren in porcelein, marmer of gewoon graniet uitgehouwen zijn; in de vijvers vindt men visch en krokodillen; dwerg en andere geheiligde boomen groeijen tusschen rotsen in. De woningen der priesters staan om de tempels heen. De daken der meeste tempels zijn zamengesteld uit vergulde en groen geverwde, verglaasde pannen. Veelal is het veld van goud met een groenen rand of groen met een gouden rand, hetwelk een schilderachtig aanzien geeft. Het snijwerk, veelal verguld, en de deuren, veelal ingelegd met paarlmoer, zijn prachtig. De pagoda's maken in de verte een schoon effect. Het zijn colossale steenmassa's, veelal 200 à 300 voeten hoog, welke men langs trappen bestijgt. In verschillende nissen vindt men driehoofdige, bereden olijfanten. De wanden zijn omgeven door allerlei gedrochtelijke, booze geesten en zelfs door gevleugelde engelen. De rozetten, die overal tusschen geplaatst zijn, zijn meestal vervaardigd van oud Europeesch aardenwerk of Chineesch porcelein. Op de hoeken der tempels vindt men veelal gebouwtjes met énorme klokken. In den tempel, dien wij bezochten, werd dienst gehouden. De priester, die de dienst deed, verroerde zich niet bij ons binnen komen. Aan het uiteinde des tempels was een vergulde Boedha, ongeveer 30 voeten hoog, gezeten. De priester zat in een predikstoel met een paar kaarsen iets voor te dreunen uit een op lontarpalmblad geschreven spreuk. Het auditorium, dat zeer klein was, bestond uitsluitend uit vrouwen.

Siam is het land, waar het Boedhisme een zijner voornaamste zetelplaatsen heeft. Ofschoon dit door de Siamezen tegen gesproken wordt, schijnt het nogtans vrij zeker, dat het Boedhisme in het begin der 4e eeuw van Java, waar het van Ceylon was aangebragt, via Cambodja naar Siam is overgebragt. De heilige boeken zijn „pali", in het Cambodja letterschrift geschreven.

Met uitzondering van eenige mohamedanen, christenen, eenige duizende Laos en andere volkeren, is de geheele bevolking Boedha toegedaan. Men erlangt eenig denkbeeld van de magt van het Boedhisme in dit rijk, wanneer men nagaat, dat alleen te Bangkok en in zijne voorsteden, op zijn minst genomen, een 100tal tempels zich bevinden, welke, naar men bewerrt, gemiddeld elk ongeveer *f* 1,200,000 voor aanbouw, versiering en aan edelgesteenten hebben gekost; *f* 120,000,000 alleen aan tempels, welk eene som! — De 100 tempels kan men rekenen, dat bediend en bewoond worden door 10,000 priesters, „talapoins" genaamd, wier kruin geheel geschoren is en wier kleeding uit een vuil oranje-geel bestaat; hun onderhoud, voeding en kleeding verkrijgen zij van het volk en dat kan zonder overdrijving op *f* 1200 's jaars voor ieder persoon gesteld worden.

Het volk wordt dus voor dit doel alleen op eene vrijwillige contributie van *f* 12,000,000 's jaars alleen voor Bangkok gesteld.

Neemt men nu in aanmerking, dat die 10,000 priesters niets tot de algemeene welvaart bijbrengen, dat zij in den volsten zin des woords niets verrigten, en dat verlies aan arbeid op 80 cents daags voor iederen priester kan gesteld worden, dan deinst men terug voor het geld, dat voor de dienst van Boedha in Siam nutteloos wordt verspild.

Indien Bangkok, hetwelk op eene bevolking van 400,000 zielen geschat wordt, reeds zooveel voor zijne godsdienst opof-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

fert, hoe groot zal dan de som niet zijn, welke de 4,000,000 zielen van het gansche rijk hebben op te brengen, — gezwegen nog van den kostbaren tijd, welke de geloovigen verliezen, om al de ceremoniën, festiviteiten, diensten bij te wonen, welke alle zeker niet minder dan het een zevende gedeelte van den dag, anders tot arbeiden geschikt, verslinden.

Men wil, dat in Siam volgens eene gematigde berekening jaarlijks in het geheel eene som van 20 millioen dollars verloren gaat aan de vereering van Boedha. De tempels, die men in Siam vindt, worden geacht de schoonste te zijn, die bestaan, schooner dan die op Ceylon, in Burmah en China.

De 1e koning, die voor een zeer geletterd man en gezêleerd Boedhist doorgaat, heeft de dienst van alle bijgeloovigheden en inkruipsels ontdaan. Hij houdt zich zuiver aan de moraal, die, het valt niet te ontkennen, veel schoons bevat. Ook de dienst heeft hij gewijzigd en de door hem voorgeschreven ritus wordt thans gevolgd. Hij heeft zeer veel invloed in dit opzigt, doordien hij, voordat hij, nu elf jaren geleden, op den troon kwam, 11 jaren „talapoin" of priester geweest is.

Ons bezoek bij den Prins Krom Luang Wangsa duurde tot ongeveer 5 uur, toen een zendeling van den Phra Kelang verscheen, meldende, dat het hotel tot onze ontvangst in gereedheid was en de Phra Kelang mij aldaar afwachtte. Wij vertrokken. De Pra Kelang stond aan den steiger en heette mij welkom. Hij is een kort, zwaarlijvig man, nog in de kracht van het leven. Zijn uiterlijk dicteert geest; hij is beleefd, doch afgemeten. In het geheel maakt hij eene groote uitzondering, wat wellevendheid en beschaafdheid betreft, op onzen goeden prins, chef van het koninklijke huis.

Ik bedankte hem voor de beleefdheid, die hij gehad had, om in persoon te zorgen voor het in orde komen van het voor mij bestemde hotel.

De Phra Kelang merkte op, dat hij vermeende, dat hij dit

verpligt was aan de zoo oude vrienden van zijn land, met wie hij hoopte, dat vrede en vriendschap voor immer zouden blijven bestaan. Hij zeide voorts, dat wij hem wel wat hadden overvallen, en dat het zijne goedkeuring niet wegdroeg, dat wij onmiddelijk voorbij de forten waren gestoomd; dat dit niet alleen het oude gebruik te kort deed, maar dat wij daarom ook maar voor lief moesten nemen, wat wij in het hotel zouden vinden en waaraan door de haast, waarmede alles in orde moest gebragt worden, zeker nog veel zoude ontbreken.

De Phra Kelang wees er op, dat wij er op moesten rekenen, dat wij niet spoedig met de onderhandelingen over het traktaat zouden gereed komen; 1° moest de zoon van den 2en koning een titel krijgen; 2° moest den oudsten zoon van den 1en koning het haar worden gesneden; en 3° moest het lijk van de in September overledene koningin verbrand worden. De twee eerste feesten zouden tegen den 21sten Maart afgeloopen zijn; het verbranden van het lijk zoude plaats hebben tegen volle maan op den 14den April.

Ook de Phra Kelang vroeg naar eenen brief van den koning der Nederlanden. Met de vereischte voorzigtigheid werd het gewone antwoord gegeven. Hij zeide, dat een gezant zonder koninklijken brief niet op koninklijke wijze kon ontvangen worden. Ik drong er nogtans op aan niet minder ontvangen te worden dan de heeren Bowring en Donker Curtius; dit werd beloofd.

Bij ontvangst van eenen koninklijken brief wordt die brief ontvangen, als ware hij de koning zelf; aan dien brief wordt alsdan het koninklijk salut gegeven en koninklijke eer bewezen, daarin bestaande, dat in de troonzaal een tweede, afzonderlijke troon wordt opgerigt, waarop de brief gelegd wordt. Ook wordt die brief in eene gouden vaas in ontvangst genomen.

Nog gedurende het aanwezen van den Phra Kelang, schreef ik brieven aan den 1en en 2en koning van Siam, waarbij ik

mededeeling deed van mijne aankomst en mij aanbeval om te mogen vernemen, wanneer het H. H. M. M. behagen mogt mij ten gehoore toe te laten. Bij den brief voor den 1en koning werd gevoegd eene Engelsche vertaling van den brief van den Gouverneur-Generaal (zie bijlage, la. A). De brieven werden den Phra Kelang ter bezorging toevertrouwd.

Des avonds ontving ik een brief van den Kalahome, waarbij hij mij welkom heette en zich aanbeval voor de mededeeling, wanneer hij zou kunnen worden ontvangen. De brief werd beantwoord met de kennisgave, dat ik met den Phra Kelang reeds had afgesproken hem morgen te gaan bezoeken.

De voor mij en mijn gevolg bestemde woning is op Singapoersche wijze, doch zeer slecht gebouwd; zij kan gezegd worden uit drie verdiepingen te bestaan; het onderhuis, de rez de chaussée en een bovenhuis; het onderhuis is alleen dienstig voor het bergen van eenige goederen; de rez de chaussée wordt bestemd tot eetzaal en algemeene vergaderplaats; in het bovenhuis zijn de appartementen voor mij; twee reijen bijgebouwen, links en regts van het hoofdgebouw, bevatten de kamers voor het gevolg en het verblijf voor het medegenomen detachement mariniers. De kamers zijn voldoende gemeubileerd met een bed, wat stoelen, een tafel en een waschtoestel; het bedde goed is bij uitstek smerig; het ongedierte plaagt mij; in de eetzaal staat een Europeesch ameublement, dat zeer verwaarloosd is; de verlichting is slecht; wel hangen er een aantal stolpen (spijkers), maar niet eene lamp of moderateur is aanwezig. Een dertigtal Siamsche bedienden, waaronder eenige afstammelingen van Portugezen, die eenige weinige woorden Engelsch spreken, staan ter onzer beschikking; deze alle zijn christenen; twee roeivaartuigen met een dertigtal roeijers houden de wacht; — de heer Pickenpack heeft daarenboven de beleefdheid gehad mij eene boot af te staan. Vleesch, brood, eijeren, rijst, enz. worden van wege den Phra Kelang verstrekt, doch willen wij het ons eenigzins com-

fortable maken, dan is het noodig, dat wij wat boter, suiker, koffij, thee, wijn, bier, enz. van boord laten komen. Deze artikelen worden ook wel in het hotel gevonden, maar van zoodanige slechte qualiteit, dat ze niet te gebruiken zijn. De koks zijn Chinezen, die op hunne wijze het eten bereiden en dus niet weinig met varkensvet.

De indruk, die het entourage en de ontvangst heden heeft gemaakt, is, dat wat er door anderen van gezegd is, overdreven is. Wij zullen er ons nogtans wel kunnen behelpen. Overigens is de plaats der opmerking en kennismaking overwaardig.

De hoofdplaats van Siam, Bangkok of eigenlijk Bangmakok, „de stad der olijven," gelegen op 100° 33′ O L. en 14° 20′ 30″ N B. en 40 Engelsche mijlen de rivier Meinam op, moet zeer veel overeenkomst hebben met Palembang, Pontianak, Bandjermasin, Samarinda, plaatsen gelegen aan groote rivieren, waar de eb en vloed de vrij hooge oevers dagelijks droog doen vallen of overstroomen, en waar de bevolking zich voor haar gemak drijvende woningen heeft gebouwd. De plaats is grootendeels niet anders dan eene verzameling van houten of bamboezen woningen en hutten, gebouwd op zware vlotten van balken of bamboe; elke woning is aan palen met rottantouw bevestigd, hetwelk, los gemaakt, de woningen de rivier op en af doet drijven. De rivier kan geacht worden de groote waterstraat te zijn; alle verplaatsing, alle handel, alle scheepvaart, alle genot en uitspanning, alle drukte geschiedt op het water; het is er soms even druk met praauwen en schepen als in de straten in de groote Europesche steden met wagens. Het uitgaan des avonds is voor hem, die het niet gewoon is dan ook niet aan te raden. De levendigheid op de rivier is alleraangenaamst.

De eene dag zal men eene plek langs de rivier sterk bevolkt vinden, de andere dag ziet men die plek slechts met eenige

PERPUSTAKAAN NASIONAL

weinige huizen bewoond; men heeft zich dan verplaatst, òf omdat een groot handelsvaartuig in de nabijheid is ten anker gekomen en bij het zwaaijen de huizen bedreigt, òf men heeft eene andere plek uitgekozen, waar men hoopt zijne waren beter te kunnen uitventen en kwijt raken. Het aantal steenen huizen aan den wal is niet groot; zij behooren aan gegoede oostersche vreemdelingen of aan de zich te Bangkok gevestigd hebbende Europeanen. De honderde tempels met hare torens en minarets zijn allen van gebakken steen en staan iets van den oever af.

Onafscheidelijk van den Siamees is zijne boot; deze ligt altijd bij de hand; die van de mindere klasse is niet veel meer dan een uitgeholde boomstam; die van de meer gegoeden zijn dikwerf zeer fraai; het Chinesche model (eene praauw met een gevlochten, matten overdeksel in den vorm eener Diogenes-ton), zoo als men die te Macao, Hongkong, enz. aantreft, is zeer algemeen in gebruik. Het water is het element, waar de bevolking zich het liefst op en in beweegt. Ter naauwernood kunnen de kinderen loopen of hun wordt reeds het zwemmen geleerd, en hiernaar te oordeelen zou men zeggen, dat het Siamsche volk zindelijk is; inderdaad is dit er verre van af; in dit opzigt maken zij niet het minste onderscheid met de volkeren van den Indischen archipel. Wel mag men het er voor houden, dat de Siamees goedaardiger van aard is dan de Maleijer; nimmer zijn ze gewapend; wel bestaat er een verbod op het dragen van wapenen, maar zij hebben er ook zoo geene behoefte aan, om zich een krijgshaftig voorkomen te geven. Alleen in het meer noordelijk gelegen, tributaire koningschap Laos zijn zoowel mannen als vrouwen gewapend. Ik bragt eenige dier wapens voor het Bataviaasch genootschap van kunsten en wetenschappen mede.

Zoowel de vrouwen, als de mannen zijn niet groot; hunne over het algemeen kleine gestalte munt echter uit door ge-

spierdheid van armen en beenen, iets, waartoe de voortdurende handtering van de roeispaan, zoowel staande, als zittende, veel bijbrengt. De kleur van het ligchaam hangt af van het meer of minder blootstaan aan de stralen van de zon; van eene ligt geele kleur gaat die over tot donkerbruin. De vrouwen van Laos, die even als onze Indische vrouwen lang haar dragen en in Bangkok worden gehouden voor hetgeen, waarvoor de Circassische vrouwen in Constantinopel gehouden worden, zijn zeer blank.

Het gelaat van den Siamees heeft het zuivere tijpe van den oosterling; platte neus met groote neusgaten, ver uitstekende wangbeenderen, kleine doch heldere oogen; de mond breed met dikke lippen en door het sirih kaauwen zwart geworden tanden; het slijpen der tanden is niet gebruikelijk. Mannen en vrouwen scheren zich, zoo als reeds opgemerkt is, het hoofd kaal met uitzondering van eene kleine doft haar op de hersenpan, die men niet langer dan tot 1 of 2 duim laat groeijen. Bij de kinderen beneden de 12 jaar laat men deze doft haar langer groeijen en maakt er eene kleine knoop (kondé) van, welke met eene haarnaald van vrij groote dimensie wordt te zamen gevat. Bij lieden van rang en aanzien is deze haarnaald van goud met edelgesteenten omzet; veelal ook wordt de doft haar op het bovenhoofd met eene krans van welriekende bloemen omwonden.

Het snijden van dit haar is het teeken, dat de huwbare leeftijd is ingetreden, en geschiedt met eenige plegtigheid en festiviteiten. Voordat die leeftijd is ingetreden, wordt de vrouw niet in aanraking gebragt met den man. Men schrijft ook daaraan de groote vruchtbaarheid der vrouwen toe.

De kleeding is zeer eenvoudig; eene soort van langwerpige sarong wordt om de lendenen gewikkeld en een der punten zoodanig tusschen de beenen doorgehaald en van achteren op den rug vastgemaakt, dat de sarong het fatsoen van eene broek

PERPUSTAKAAN NASIONAL

erlangt; deze sarong wordt op dezelfde wijze gedragen, zoowel door de vrouwen; als door de mannen. Het bovenlijf is bij beiden bloot; alleen de ongehuwde vrouwen sluijeren een langwerpig kleedingstuk (slendang) over den regterschouder, zoodanig, dat de armen bloot blijven, maar de boezem bedekt wordt.

Of de Siamezen eenen afzonderlijken of eigenlijken volkstam uitmaken, mag betwijfeld worden. Een eigenaardig type ontwaart men niet. Het laat zich veeleer denken, dat het een mengelmoes is van door verschillende omstandigheden zich vermengd hebbende rassen. Het Mongoolsche, Tartaarsche en Maleische type is het dominerende. Het schijnt eene vermenging van Chinezen, Cochin-Chinezen, Peguezen, Burmahs en Maleijers. De oorlogen met de verschillende omliggende rijken hebben daartoe veel bijgedragen. De krijgsgevangenen vermengden zich met anderen en verloren hun oorspronkelijk type.

Geen enkel Siammer behoort zich zelf; zij behooren allen aan dezen of genen groote en dragen ten blijke daarvan een met blaauwe inkt of verw gemaakt teeken op den arm of het been. De slavernij en het pandelingschap worden hier op groote schaal aangetroffen. Die toestand blijkt ook hier geene „status contra naturam", integendeel een natuurlijke staat te zijn. Zij is veelal het gevolg van den oorlog of van gewone, natuurlijke en contractuële verbindtenissen. Het is niets ongewoons, dat men zijne naaste bloedverwanten pandeling maakt. Eenige zeer opmerkenswaardige mededeelingen vindt men te dien aanzien in de vertaling van de „Siamese code of laws and slavery, voorkomende in den Bangkok Calender voor 1861; zoowel daarin als in den Calender van 1862 treft men verschillende merkwaardige, algemeene en plaatselijke bepalingen en voorschriften aan; terwijl de mededeelingen omtrent het getal schepen, het maten- gewigten- en munt-stelsel en zijne verhoudingen, de tijdrekening en het getal Europesche inwo-

ners mede niet van belang ontbloot mogen worden geacht (*). Het belastingstelsel is zeer bezwarend, zooals bij zulk een volk te verwachten is. De voornaamste inkomsten bestaan uit heffin-

(*) Als eene merkwaardige bijdrage tot de kennis van het Siamesche strafregt kan het volgende dienen, getrokken uit den Bangkok Calender voor 1861, pag. 36:

A LEGAL VALUATION OF THE PERSONS OF MEN, WOMEN AND CHILDREN, ACCORDING TO THEIR RESPECTIVE AGES.

The following table has been translated from the printed code of Siamese laws. It is designed to be a guide in imposing fines in cases of murder, manslaughter, or destruction of the lives of persons through sheer carelessness.

Males from				Ticals	Femal from				Ticals
1	to	3	months old,	6	1	to	3	month old,	4
4	to	6	"	8	4	to	6	"	6
7	to	9	"	10	7	to	9	"	8
10	to	11	"	12	10	to	11	"	10
1	to	2	years old	16	1	to	2	years old	12
3	to	4	"	20	3	to	4	"	16
5	to	6	"	24	5	to	6	"	20
7	to	8	"	32	7	to	8	"	28
9	to	15	"	44	9	to	10	"	32
16	to	20	"	48	11	to	15	"	36
21	to	25	"	52	16	to	20	"	40
26	to	40	"	56	21	to	30	"	48
41	to	50	"	48	31	to	35	"	44
51	to	55	"	40	36	to	40	"	40
56	to	60	"	32	41	to	45	"	36
61	to	65	"	24	46	to	50	"	32
66	to	70	"	16	51	to	55	"	28
71	to	75	"	12	56	to	60	"	24
76	to	80	"	10	61	to	65	"	16
81	to	85	"	8	66	to	70	"	12
86	to	90	"	6	71	to	75	"	10
91	to	100	"	4	76	to	80	"	8
					81	to	85	"	6
					86	to	90	"	4
					91	to	100	"	3

LEGAL DEDUCTIONS TO BE MADE IN THE VALUATION OF MEN, WOMEN AND CHILDREN, FOR BLEMISHES, DEFECTS, AND DISEASE.

If one eye, or one ear be destroyed, there shall be a deduction of one sixteenth from the above valuation. If one hand or one foot be lost, or permenently disabled, $\frac{1}{4}$ shall be deducted. If both eyes, or both hands be lost $\frac{3}{4}$. If both feet be lost $\frac{1}{2}$. If diseased, so that in all probability it will require only a short time to cure him, one seventh. If diseased so that it will require a very long time to cure him one fifth If diseased and disabled beyond all hope of cure $\frac{1}{4}$. If crazy epileptic or idiodic $\frac{1}{2}$.

These rules of discount, the Law ordains, shall be made with a due estimation of the age, and probabilities of serviceableness in the future.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

gen van de tributaire vorsten en prinsen, uit verpachtingen, waaronder die van het zout, arak en opium vooral veel opbrengen, uit haven- en ankerage-gelden, uit inkomende regten (uitgaande regten worden niet geheven), uit boeten en confiscatiën, uit belasting op de lengte en tonne-vracht der schepen en vaartuigen, uit hoofdgelden, uit eene belasting op gewas en vruchtboomen, waarbij n. b. de hoeveelheid van het graan en de dikte en hoogte van den boom tot basis strekt. Grondbelasting schijnt niet geheven te worden. Een voorname tak van inkomsten zijn ook de heerendiensten, waartoe ieder individu vier maanden van het jaar ten behoeve van zijn heer verpligt is. Al de geldelijke inkomsten worden gestort in de schatkist, waaruit de vorsten en andere ambtenaren bezoldigd worden.

De landbouw moet nog op zeer lagen trap staan. Het grootste product is de rijst, veelal geteeld op uitgestrekte velden, die nogtans geheel van den regen afhankelijk zijn. De rijst wordt voornamelijk uitgevoerd naar China. Ook wordt er eene vrij aanzienlijke hoeveelheid suikerriet verbouwd, welke schier uitsluitend door Chinezen met gebrekkig materiaal vermalen wordt en waarbij van water noch stoom, maar alleen van beesten als werkkracht gebruik gemaakt wordt. Desniettemin wordt er veel en superieure suiker vervaardigd. Zij werken alle op hooge nummers, meestal no. 19 en 20 van onze standmonsters. De meeste suiker wordt uitgevoerd naar Bengalen. Behalve deze artikelen, rijst en suiker, bestaat er geen uitvoerhandel in stapelproducten. Invoerhandel bestaat er volstrekt niet. Eenige pogingen, door de Siamesche ambassadeurs naar Frankrijk aangewend, om van daar mede gebragte artikelen gewild te maken en te populariseren, zijn vruchteloos gebleven. Naar het mij voorkomt, zou het djatihout, dat hier in massa van de bovenlanden langs de kreeken aangevoerd wordt en van goede qualiteit is, een uitmuntend uitvoerartikel kunnen

worden, wanneer het tegen tamelijke prijzen te bekomen ware. De heer Pickenpack zou er informatiën naar doen.

De eerste levensbehoeften zijn zeer goedkoop. De gemeene man kan zich voor 4 tikals 's maands of 7 dollar-centen daags goed voeden.

Oorspronkelijke litteratuur schijnt er weinig te zijn. De taal is, evenals het Chineesch, monosyllabisch en schijnt gemakkelijk aangeleerd te kunnen worden.

14 *Maart.* — De gezagvoerder van de *Java* berigt, dat de ketel noodzakelijk moet nagezien worden; ook de andere deelen van de machine zijn door het zware stampen en slingeren van het schip in de Chinesche zee zoodanig ontzet, dat het vaartuig in de eerste zes dagen niet stoomwaardig is. De gebreken zijn echter allen niet van dien aard, dat ze niet, zonder hulp van anderen, hersteld zullen kunnen worden.

Reeds vroeg in den morgen werd door een officier van het koninklijke huis een brief van den 1ᵉᵉⁿ koning voor mij gebragt, in antwoord op den op gisteren geschrevenen en van dezelfde dagteekening (zie bijlage lᵃ. B).

De Phra Kelang, die mij een ochtend bezoek bragt, berigt, dat alhoewel de 1e koning het met de op handen zijnde feesten zeer druk heeft, hij mij niettemin een privaat gehoor wenscht te geven op morgen middag ten 2 ure.

Voorts ontving ik een brief van den Kalahome, waarin hij meldt, dat het hem aangenaam zal wezen mij heden middag ten 4 ure ten zijnent te zien. De brief wordt, evenals die van den 1en koning, ommiddelijk beantwoord.

Bij den brief aan den koning heb ik gevoegd een afschrift van mijn benoemingsbrief, vertaald in de Engelsche taal (bijlage C).

Ik drong bij den Phra Kelang aan op eene spoedige beeindiging der onderhandeling over de nadere verklaring van eenige artikelen van het traktaat en wees hem op den brief van

den 1en koning, die zijne plenipotentiarissen reeds benoemd heeft. Hij beloofde van zijne zijde alles te doen, wat hij kan, doch gaf zijne vrees te kennen, dat de feesten de afdoening van zaken mogelijk zullen vertragen.

Ik heb mij voorgesteld dezelfde houding tegen over de benoemde plenipotentiarissen aan te nemen, als die door Graaf zu Eulenburg aangenomen. De heer Peeters, secretaris der missie, zal tot den Prins Krom Luang Wangsa gaan, om aldaar met de kommissarissen des konings over de te onderhandelen vier punten te spreken, en om die, voor zoo veel noodig, te verduidelijken. Eerst wanneer de te bediscussiëren punten allen zijn aangenomen, zal de kommissaris zich met de Siamsche plenipotentiarissen in aanraking stellen. Het komt mij voor, dat hierdoor eene meer waardige stelling wordt aangenomen, want het gaat hier evenals met de meeste oostersche grooten; er wordt in den beginne veel over en weder gepraat zonder tot de hoofdzaak te komen; men praat over koetjes en kalfjes en eerst na lang gemaal, waarbij het geduld zeer op de proef gesteld wordt, komt men tot het doel. Daarenboven is het een eigenaardig kenmerk van het karakter der Siamsche grooten, om aan de meest eenvoudige zaken het hoogst mogelijk gewigt te hechten. Zij houden van vertooning.

De morgen werd doorgebragt met het bezoeken van eenige „wats" (tempels). Allen hebben hetzelfde karakter; veel steen met lofwerk van porcelein. Alle beelden in den tempel zijn zwaar verguld. In de wat van den eersten minister (Kalahome) bevindt zich een vrij kolossaal Boedha-beeld, geflankeerd door twee priester-beelden. De muren waren met fraaije fresco's voorzien, voorstellende episoden uit de kerkelijke geschiedenis, genomen uit de heilige boeken van Siam. Vreemd is het, dat men stolpen in den tempel vindt van Europeschen oorsprong. Het hoofdgebouw is gelegen in een fraaijen tuin, waarvan gedeelten met artificiële rotsen, bergen, Chinesche beelden, koe-

pels, enz. enz. opgesierd zijn. Van de voornaamste tempels en pagoda's heb ik photographiën doen nemen.

Om 4 uur in den namiddag bragt ik een bezoek aan den eersten minister, den Kalahome. Had de ontvangst bij den prins Krom Luang Wangsa mijne verwachting teleurgesteld, de ontvangst van den Kalahome heeft die verwachting overtroffen. Het huis, ofschoon oostersch gebouwd, is geheel op Europesche wijze ingerigt. De prachtigste tapijten, Europesche ameublementen en rijke, zoo gouden als zilveren ornamenten, tafel-middenstukken (veelal cadeaux) treft men hier aan. De zaal van ontvangst was fraai behangen, beschilderd en gestucadeerd; de binnenzaal was even fraai met gekleurd glas versierd, hetgeen een aangenaam demi jour verspreidde. De Kalahome kwam mij aan den drempel te gemoet. De heer Pickenpack zeide, dat het verschil met de woning van den prins Krom Luang Wangsa en dat van den Kalahome voornamelijk daarin gelegen is, dat de eerste verpligt is in het door hem bewoonde huis te wonen, daarvan niets mag veranderen, maar alles moet laten in den ouden staat, en worden reparatiën dringend noodig, den worden die op kosten van den staat aangebragt, met dien verstande, dat de oude bouwtrant geheel moet behouden worden. Vroeger werd dit gebouw, voor den Siamees van historische waarde, door den 2den koning bewoond. Sedert heeft deze het verlaten, doch in allen gevalle mag daar niemand anders dan een prins van den bloede wonen. De Kalahome heeft mede eene hem door den staat aangewezene woning, doch hij heeft verkozen te betrekken een gebouw, dat geheel naar zijne smaak is ingerigt en gebouwd.

Maakt de Krom Luang Wangsa den indruk van een goedaardig, doch weinig beschaafd man, geheel anders is die, welken men van den Kalahome verkrijgt. Hij is stug en kort in zijne antwoorden, maar deze en niet minder zijne vragen getuigen van bijzondere schranderheid, terwijl hij in alles eene

PERPUSTAKAAN NASIONAL

zekere waardigheid behoudt. Te regt wordt deze man zeer geprezen in het werk van Bowring. Zijn voorkomen getuigde ook van groote beschaafdheid, terwijl hij, schraal en mager van figuur, niet weinig afsteekt bij de dikke, vette grooten, die er veelal uitzien, als mestten zij zich vet met het bloed van den kleinen man. Voorts was hij goed gekleed, in sommige opzigten rijk, in andere zeer eenvoudig.

In zijne gesprekken wees hij op de oude verhouding tusschen Nederland en Siam. Ik antwoordde, dat het daarom dan ook goed was, die oude verhouding nog eens in herinnering te brengen; dat die verhouding dagteekende van het jaar 1601, en de Nederlanders later hunne factorijen te Ajuthia, Ligor en Patani hadden en verscheidene verdragen met Siam sloten. Voorts herinnerde ik den Kalahome aan de omstandigheid, dat in 1608 een gezantschap van Siam naar Holland was gezonden; dat de oorkonden daarvan nog alle bestonden; dat daarom de koning der Nederlanden verlangd had die oude vriendschapsbetrekking te vernieuwen, en ik met het traktaat namens Z. M. den Koning was afgezonden, in de hoop, dat deze hernieuwde oude vriendschap mogt leiden tot bevordering van de belangen der beide mogendheden. De eerste minister van Siam beantwoordde alles met de meeste welwillendheid. Van die oude traktaten en het zenden van gezantschappen door Siam wist ook hij niets af. Hij had veel moois gehoord over Batavia en geloofde, dat die hoofdstad juist daarom eene belangwekkende plaats moet zijn, omdat de Europeanen zich daar het langst gevestigd hadden. Hij stelde zich dan ook voor Batavia en Soerabaija eens te gaan zien; vooral in de fabrieken stelde hij het grootste belang. Voorts won de Kalahome berigten in naar de wegen, naar den botanischen tuin, waarvan hij zoo veel had hooren spreken. En op het verzoek daartoe deed hij onmiddelijk eenen geleidebrief voor den heer Teijsmann in gereedheid brengen, opdat deze gedurende zijnen togt landswaarts

in alle mogelijke hulp en medewerking mogt ondervinden. De heer Teijsmann moest vooral niet vergeten te bezoeken Radjaboerie, Kanboerie, en Petjaboerie. Op die plaatsen zou de hortulanus zijne weetgierigheid het best kunnen voldoen.

Al hetgeen ik over de wegen, het reizen, de cultuur, gebouwen, scheepvaart, handel, leger, marine en fabrieken op Java mededeelde, beide den man in hooge mate, in het bijzonder de fabrieken van Soerabaija.

Toen verzocht werd om, wanneer hij gevolg wenschte te geven aan zijn voornemen om Java te bezoeken, zulks tijdig aan ons gouvernement te laten weten, opdat men de noodige maatregelen mogt nemen voor eene behoorlijke ontvangst van iemand van zulk eenen hoogen rang, gaf de Kalahome te kennen, dat hij vooral wenschte zonder eenigen omslag ontvangen te worden, en hij niets anders dan een uitstapje voor zijn persoonlijk genoegen beoogde; de reis zoude hij doen met een zijner in Siam gebouwde stoombooten, zonder veel omhaal; reeds eenmaal deed hij zoodanig reisje naar Singapore en Poeloe Pinang. Doch hoe dat nu ook was, de beleefdheid zoude hij niet uit het oog verliezen, om mij een paar maanden voor zijne komst te waarschuwen.

Over de ontwikkeling van Siam, vooral gedurende de laatste jaren sprekende, zeide de man, dat inderdaad het rijk zeer vele hulpbronnen bezat, maar dat die niet zoodanig benuttigd werden, als wel wenschelijk was, wijl het volk dom was en waarlijk niet kan vergeleken worden met de Europeanen.

Dit laatste gaf ik toe, doch dat het volk dom was niet; dit mogt niet afgeleid worden uit al hetgeen ik te Bangkok zag. Immers de hoogte, waarop onder anderen de scheepsbouw hier was gebragt, sprak zoodanig beweren bepaald tegen. Voorts merkte ik aan, dat bij eene oppervlakkige beschouwing van het land reeds opgemaakt kon worden, dat het land rijk en vatbaar was voor vrij wat meer ontwikkeling dan tot nog toe het geval

was. De Siamees mogt bekrompen zijn, maar dan toch waarlijk niet meer dan de Javaan, en Java toch werd „het paradijs van het Oosten" genoemd, welke naam ik mij overtuigd hield, dat de Kalahome bij eene plaatselijke beschouwing niet overdreven zou voorkomen. Ik vertrok met groote ingenomenheid voor dezen man.

De heer Pickenpack, over het gevoerd gesprek met den Kalahome zijn oordeel uitende, zeide, dat de man juist was behandeld geworden, zooals hij zulks het liefst had; dat vele vreemdelingen gewoonlijk begonnen met zich op eenen gemeenzamen voet met hem te stellen en Siam hemelhoog te verheffen; dat dit den man hinderde, wijl hij zeer goed begrijpt, dat het rijk, waarin hij zulk eene hooge waardigheid bekleedt, nog zeer achterlijk is.

Binnen een uur na onze terugkomst in het hotel bragt de Kalahome mij een tegenbezoek. De *Java* werd bezigtigd en door den eersten minister naauwkeurig opgenomen; met een oogopslag beoordeelde hij de machinerieën en hare werking.

15 *Maart.* — De thermometer stond gisteren op den dag in de schaduw 92°; de nacht was bijzonder koel en om 6 uur in den morgen was het weerglas 78°. De morgen was mistig; ter naauwernood kon men uit onze woning de *Java*, welke op ongeveer eene scheepslengte van ons aflag, onderscheiden.

In de regenmoesson wordt men hier zeer geplaagd door muskieten; in het drooge jaargetijde minder, althans niet meer dan elders in den Indischen archipel.

De Europeanen volgen alhier de tijdverdeeling van Singapore. Men brengt elkander bezoeken van 11 tot 4 uur, juist op het heetste gedeelte van den dag. De communicatie is te water. De plek, waar Bangkok gelegen is, geeft echter gelegenheid genoeg tot het aanleggen van goede wegen, die thans slechts om het paleis gevonden worden. Wel bestaan er bin-

nen 's lands eenige wegen, doch de wegen te lande zijn bijzaken; die te water zijn de hoofdwegen. De tegenwoordige eerste koning heeft op verzoek der Europesche ingezetenen eene som van $ 60000 beschikbaar gesteld, om eenen weg te maken naar Paknam.

Wij gingen in den morgen naar eenen tempel aan den linker oever der rivier, welke aan het gouvernement toebehoort en voor het algemeen is. De gebouwen zijn fraai; ook hier vindt men fantaisie-tuinen, welke in den Chineschen trant zijn aangelegd en versierd. Eenige kaaimannen worden er in eene soort van vijver bewaard; men haalde ze voor ons uit het water en deed dit vrij handig.

In den midden-tempel bevindt zich een kolossaal vergulde Boedha in liggende houding met het hoofd op den regter arm rustende en van minstens 150 voet lengte; wij kwamen van de regter zijde binnen, waar het beeld met den rug naar toe gekeerd lag. Het geleek wel een verguld schip, dat op stapel ag. De handenarbeid, aan dit gewrocht besteed, moet ontzaggelijk zijn geweest; moeijelijk zoude het wezen, die tot eene lzekere som te brengen, want alles is in verpligten heerendienst geschied. Het hoofdgebouw is dat, alwaar het groote Boedha-beeld ligt; de muren zijn, evenals die van de andere voornaame „wats", van boven tot beneden met allerlei fresco's versierd. De buitenmuren zijn mede van fresco's voorzien, waarvan de beelden in verschillende houdingen inscriptiën hebben. Elk beeld stelt de houding voor, welke men in zekere ziektegevallen moet aannemen. De zieken gaan derwaarts, nemen een afschrift van de inscriptie en betrachten dan in hunne woning teruggekeerd de aanbevolene houding.

Van dezen tempel maakten wij onder eene schier ondragelijke hitte eene wandeling langs het paleis des konings naar de olifanten. Dat loopen door de zon is iets verschrikkelijks; terwijl langzamerhand hetzelfde overzadigde gevoel, dat ik te

Keulen van het kerken bezien kreeg, mij ook thans bij het zien van tempels en pagoda's bekruipt.

Onder weg ontmoetten wij eene massa dwangarbeiders, die op de onmenschelijkste wijze, soms twee, drie tot vier personen, aan elkander geketend waren. Het hoofd, het ligchaam, de handen, de voeten worden dikwerf met ketenen beladen; zij gaan dan ook gebukt onder het gewigt der ketenen; hunne gang is er naar en spoedig worden zij met allerlei wonden bedekt; zelfs vrouwen, waaronder zeer jonge, zag ik op die wijze geketend.

Ik wenschte eenige gevangenissen te bezoeken, doch de tolk ontraadde dit en gaf bij deze gelegenheid daarvan de navolgende schets. De gebouwen zijn van steen gebouwd; de zaal, waar de gevangenen worden gehuisvest, heeft eene vloer van roosterwerk of kruislatten, op of tusschen welke de ongelukkigen aan hunne natuurlijke behoeften voldoen in eene gegravene kuil, zoodat de verpestende lucht, waarin zij hebben te leven, hunne straf, die soms voor jaren, doch dikwerf voor den ganschen leeftijd duurt, niet weinig verzwaart. De gevangenen worden des nachts in eene rij aan elkander geklonken met eene keten, die door al de voetketenen loopt, waaraan tevens de handketenen bevestigd worden, en waarvan de einden buiten het gebouw zijn bevestigd; men neemt dan niet in aanmerking, hoedanig zij reeds buitendien zijn geklonken en of zij liggende kunnen slapen; de een zit, de andere hangt in zijne ketenen. Het vuil stapelt zich onder de gebouwen op en wordt nimmer opgeruimd. Onder sommige gevangenissen worden eenige kaaimannen gehouden, welke dieren zich met de excrementen voeden. Het voedsel, dat de gevangenen krijgen, is zeer weinig; het gouvernement verstrekt dat wel in voldoende mate, maar de cipiers stelen er van, zooveel zij slechts kunnen, en wee den ongelukkige, die klaagt; zijne ketenen worden dan nog sterker aangehaald en verzwaard! Zij zijn dus verpligt om voedsel te bedelen.

De Yomarad is het hoofd der stedelijke en in het algemeen der regts-politie. Onder hem staan de lands gevangenissen. Hij legt voorts de straffen op, waarvan appel is bij den Kalahome of bij den Phra Kelang en in het hoogste ressort bij den koning, die dan regters benoemt; van de uitspraken van den Phra Kelang is beroep bij den Kalahome, doch niet omgekeerd.

Het inquisitie-systeem is hier nog in volle werking. Wenscht men een aangeklaagde tot bekentenis te dwingen, dan brengt men hem twee schroeven aan de slapen van het hoofd. Bij elke vraag, die door ontkentenis gevolgd wordt, worden de schroeven wat aangezet, zelfs zóó dat de oogen eindelijk uitpuilen en de gemartelde door pijn tot eene bekentenis gedwongen wordt, dikwerf in strijd met de waarheid. Of wel men plaatst de handen van den aangeklaagde tegen elkaar met de vingers van elkaar, waar tusschen men latjes plaatst, welke worden aangehaald, naarmate men den aangeklaagde tot bekentenis wil dwingen. Alle straffen kunnen verzacht worden door hen, die met de uitvoering belast zijn. Kan de aangeklaagde den scherpregter betalen, dan komt hij er goed af; kan hij dit niet, dan gebeurt het dikwijls in het laatst aangehaalde geval, dat het vleesch van de vingers van den aangeklaagde door het digthalen der latjes wordt afgeperst. Zoo zijn er ook blokken, waarin men met de voeten wordt opgesloten, doch waarvan de gaten te klein zijn. Heeft de betrokkene er nu eenige tikals voor over, dan worden de blokken niet te digt op elkaar geplaatst; kan hij dit niet, dan worden de blokken op elkaar geslagen en geperst ten gevare, dat de man, zoo hij al niet zijne beenen verliest, de afgrijsselijkste pijnen moet doorstaan. Al deze martelingen behooren tot de bijzondere speculatie der cipiers. Het slaan in de ketenen wordt gewoonlijk voorafgegaan door 90 rottanslagen op den rug. Elke grootte of edelman heeft zijne eigene gevangenis; hij heeft de bevoegd-

heid policiestraffen op te leggen. Men kan ligt nagaan, welk misbruik daarvan gemaakt wordt, en toch beweert men, dat het getal misdrijven betrekkelijk gering is. Het behoeft te naauwernood gezegd te worden, dat de arbeid, die van de dwangarbeiders gevorderd wordt, bijzonder zwaar is, zooals wij trouwens bij gelegenheid van de preparativen voor het op handen zijnde feest voor het haarsnijden van den zoon des eersten konings konden opmerken.

De hokken of stallen der koninklijke olijfanten grenzen onmiddelijk aan het paleis. Ik zag er een 15tal van verschillenden leeftijd en kunne. De volwassen mannelijke olijfanten konden moeijelijk genaderd worden in dezen heeten, tevens den bronstijd. Alleen vorsten mogen er olijfanten op na houden. Er zijn te Bangkok een groot dertigtal, dat aan de beide koningen toebehoort. Van tijd tot tijd gaat de vorst eene jagt op deze dieren bijwonen. De tamme mannelijke olijfanten worden dan mede genomen en enkele vrouwelijke, die op eene bepaalde plaats aan den voet worden gebonden. De wilde olijfanten worden dan door de tamme mannelijke naar de vastgehechte vrouwelijke gedreven. Allen vermengen zich door elkaar, doch de tamme mannelijke behouden de buitenzijde. De vorst, op eene hoogte gezeten, zoekt dan uit de olijfanten degenen, welke hij hebben wil. Deze worden alsdan in een naauweren kring omsloten. Een aan een boom vastgehecht touw, voorzien van eene lus, wordt om den poot geslagen van het uitgezochte dier, dat daarna om den boom gejaagd wordt, tot dat het touw op is, als wanneer eene tweede lus om een anderen poot geslagen wordt, zoodat het dier zich niet meer bewegen kan. Alsdan krijgt hij twee lederen of touwen riemen om de buik, een achter de voor- en een vóór de achter-pooten, aan de riemen wordt hij opgeheschen. In dien hangenden toestand houdt men hem 12 uren zonder voedsel, waarna hij, naar men beweert, tam is.

Het voedsel dezer dieren bestaat hoofdzakelijk uit gras. Ieder

dier heeft zijne oppassers of kornaks. Naar men beweert, draagt de vrouwelijke olijfant niet in den tammen staat.

Van de olijfanten gingen wij weder huiswaarts in onze booten, om tegen 12 uur naar den eersten koning te gaan. Onder weg voeren wij voorbij het paleis, dat ook aan den rivierkant uitkomt. Wij merkten toen op, dat elke praauwvoerder, die het paleis voorbij gaat, zich terstond nederlegt en niet opstaat, voordat hij het paleis gepasseerd is. Chinezen en ook onze roeijers namen den hoed af. Soortgelijke eerbewijzen ziet men den kleinen man ook op andere plaatsen voor 's vorsten paleis bewijzen.

Om 12 uur gingen wij naar het koninklijke paleis, Maha Prasat genoemd. Dit binnen een hoogen muur besloten paleis zal een omvang hebben van ongeveer 20 minuten gaans. Het bestaat uit allerlei verschillende gebouwen en lootsen. Het voornaamste is de audiëntiezaal. Het vrouwenpaleis, waar binnen zich een drie honderd tal bevindt, bewaakt door eenige matrones en 2000 amazones, is minder mooi. De oude audiëntiezaal of Sala Lek'on is der bezigtiging waard. Ook het gebouw voor den witten olijfant. De tempels zijn zeer fraai, vooral het snijwerk en de vergulde vensters; ook de met paarlmoer prachtig ingelegde deuren trekken de aandacht. De overige gebouwen zijn zeer onaanzienlijk.

Na een eind wegs de rivier te hebben opgeroeid, kwamen wij weder aan de landingsplaats van dezen ochtend, eene vuile boel, waar de lucht onuitstaanbaar is en waar men op planken en langs steenen zich een weg moet zoeken. Aan de landingsplaats werden wij door een paar zoogenaamde officieren van het paleis ontvangen, zonder welke men het paleis niet mag binnentreden. Onze weg was om de overgroote hitte, die zeker meer dan 100° F. bedroeg, vermoeijend. De weg zelf was belegd met groote, naast elkander gelegen, gehouwen graniet-blokken. Hij is breed, doch bepaalt zich tot den omtrek

PERPUSTAKAAN NASIONAL

van het paleis en is dus niet lang. Het was in elk geval in zekere mate een genot weder een weg aan te treffen in deze hoofdstad, waar overigens geene wegen zijn, en waar men door veelal schier ontoegankelijke en stinkende voetpaden al klouterende zich een weg moet zoeken naar de plaats, waar men wezen moet.

In de poort aan de oostzijde, onmiddelijk onder het raam, waar de vorst zich viermalen 's maands aan het volk vertoont tot het, des noodig, ontvangen van klagten zijner onderdanen, werd ik door den Phra Kelang ontvangen, die mij naar eene overdekte loots begeleidde, alwaar eenige stoelen in gereedheid stonden, en waar wij moesten antichambreren, terwijl men ons annonceerde. Ook die loots of antichambre muntte uit door een onaanzienlijk aanzien. Na een half uur wachtens werd ik eindelijk naar 's vorsten binnen-kamer geleid. Dit gebouw zag er goed uit. Ofschoon niet groot, is het niet onsmaakvol aangelegd en door verschillende springfonteinen en marmeren beelden omgeven. Het geheel bragt mij de paleizen van oostersche koningen, onder anderen van koning David uit mijn prenten-bijbel, te binnen. Den hoogen marmeren trap opgeklauterd zijnde, kwamen wij in eene zaal en bevonden ons eensklaps in de tegenwoordigheid van den vorst, die, omgeven van een aantal van de schoonste kinderen, die ik immer zag, ons te gemoet kwam en minzaam ontving. De indruk, dien de man op mij en ons allen maakte, was die van een goedigen „huis-koning", die meer goedaardigheid dan waardigheid en meer kinderachtigheid dan wijsheid ten toon spreidde. Hij is een oud man. Ofschoon niet meer dan 58 jaren oud, ziet hij er minstens tien jaren ouder uit. Hij is blijkbaar afgeleefd. Vroeger, voordat hij tot den priesterstand overging, had hij reeds, ten gevolge van het onmatig leven met vrouwen, eene apoplexie bekomen, waarvan men de effecten nog kan ontwaren in zijne spraak en in het trekken met de mond. De

18 jaren abstinentie, tijdens hij priester (talapoin) was, hebben hem die ziekte wel doen te boven komen, maar sedert zijne troonsbestijging heeft hij zich op nieuw aan overmatig zingenot overgegeven. Hij kreeg sedert weder 36 kinderen. Na de schildering door Bowring en Wood (die onder den titel van Fankwei de Amerikaansche missie in 1859 beschreef) kan ik mij onthouden van eene karakter-beschrijving van den vorst. In den Bangkok Calender van 1862 vindt men eene opgave der vorsten van Siam en van de zich opgevolgd hebbende dynastiën, waaronder de tegenwoordige eene geheel nieuwe is. De koning was zeer eenvoudig gekleed. Hij had een paar leelijke muilen aan. Eene zeer gewone sarong droeg hij op Siamesche wijze. Overigens droeg hij een zijden baadje en zijn hoofddeksel bestond uit een Schotsch petje, bekend onder den naam van glengairy. Op de linker borst droeg hij eene soort van broche van vijf leelijk gezette, witte steentjes.

Bij deze gelegenheid informeerende naar de olijfants orde, vernam ik, dat die niet wettig geconstitueerd was. De Kalahome en de prins Krom Luang Wangsa bevestigden mij dit later. Het was niets meer geweest dan eene gril van den vorst, die hierin de westersche mogendheden had willen navolgen. De orde bestaat uit een lap groen laken, omzoomd met passement, waar binnen op een veld van groen émail een witte olijfant met de gewone pagoda-vormige pajong prijkt. Toen den vorst deze fantaisie bekroop, schonk hij de orde aan den heer Donker Curtius, aan den gouverneur van Macao, aan den havenmeester Bush en aan de koningin van Engeland, die haar terug zond met de mededeeling, dat zij volgens de wetten van haar land geene vreemde orde mogt aannemen. Statuten bestaan er niet van, evenmin klassen, zelfs geen lint, dat wel eens besteld, doch door de dames van het paleis verbruikt is. De koning draagt de orde nimmer, hetgeen hij toch als groot-dignitaris doen moest. Hij draagt niet anders dan

broches van leelijk gezette edele steenen. Geen enkele Siamesche grootte heeft de orde. De Prins Krom Luang Wangsa en de Kalahome zeiden mij dan ook, dat de orde eigenlijk nog niet bestaat, doch zal ingesteld worden, zoodra de koning het grootkruis van het legioen van eer zal hebben ontvangen. Men wenschte zich naar de statuten van die orde te rigten, daar men tot nog toe van die zaken niets af wist.

De zaal, waar hij mij ontving, was belegd met tapijten, op de Europesche wijze gemeubileerd en had overigens iets van eene uitdragerswinkel, ten gevolge van de overdadige mengelmoes van geschonken Europesche voorwerpen, die smakeloos door en op elkander gestapeld lagen. Eenige bedienden lagen op den grond. De kinderen speelden met veel vrijmoedigheid om hen heen.

De vorst heette mij in een tamelijk onverstaanbaar Engelsch welkom, hield mij bij de hand en zeide mij zijne gevolmagtigden reeds te hebben benoemd en gelast, om het doel mijner zending te bespoedigen, in afwachting dat hij mij officieel kon ontvangen, hetgeen uithoofde van de invallende feesten onmogelijk vóór den 21sten Maart kon plaats hebben. Ik betuigde mijne dankbaarheid voor de reeds ondervondene welwillendheid, bragt namens den gouverneur-generaal de groeten over des konings, daarbij den wensch uitende, dat de hernieuwing der tusschen Nederland en Siam bestaande aloude vriendschapsbetrekking mogt leiden tot duurzame bevordering van de belangen der beide natiën. Wij gingen zitten aan eene gedekte tafel, waarop een likeurstelletje stond. De vorst schonk eenige glaasjes in met slechte sherrij of brandewijn en wij dronken op elkaârs gezondheid. Het discours was vrij insipide, waaruit de Fransche invloed merkbaar was. Men zeide mij, dat toen ik den vorst om eene audiëntie vroeg, hij eerst bij de consuls van Engeland en Frankrijk zou hebben laten informeren, hoe hij mij moest ontvangen. Ik geloof dit nogtans niet. De beant-

woording van mijn gedurende den middag geschreven brief aan den vorst op dienzelfden dag spreekt dit tegen. Intusschen valt het niet te ontkennen, dat de vestiging der Franschen te Saigoen in dit gedeelte van Azië aan de Siamezen niet minder dan aan de Engelschen te Singapore groote bezorgdheid geeft.

Men verhaalt hier, dat de 1e koning den graaf Zu Eulenburg zou hebben aangeboden eene strook gronds om te coloniseren, als contrepoids tegen de Franschen.

De graaf de Castelneau, laatstelijk consul generaal alhier, thans met verlof, om echter niet terug te keeren, heeft tot die agitatie veel bijgedragen. Om zich verdienstelijk te maken bij het keizerlijke gouvernement, oefende hij meer pressie uit dan met de belangen van het Siamesche en met de inzigten van het Fransche gouvernement vereenigbaar was. De Siamezen klaagden regtstreeks aan den keizer en die klagten hadden de terugroeping van den graaf ten gevolge. Het consulaat wordt thans waargenomen door den kanselier, den heer d'Istria.

De koning inviteerde mij om de feesten van den 16den tot den 21sten bij gelegenheid van het haarsnijden van zijn zoon te komen bijwonen. Ik nam dit aan en wenschte mij tot de voornaamste dagen te bepalen.

Na afscheid genomen te hebben, begaven wij ons naar de publieke audiëntie zaal, om die te bezigtigen. Deze zaal is der bezigtiging waardig. De grootte is mij niet meê gevallen. Ik gis, dat zij 120 voeten lang en 40 à 50 voeten breed is. Zij is aan de zijden door stevige houten pilaren, die goed gedrapeerd zijn, gesteund. Men treedt haar binnen langs eenen aan de oostzijde in het midden aangebragten marmeren trap, waarover de troon, geheel uit goud en edelgesteenten zamengesteld, op eene met trappen te bereiken verhevenheid staat. De grond is met tapijten bedekt. De zaal is geornеerd met allerlei Europeesch meubilair. Op zijde van den troon hangen twee

PERPUSTAKAAN NASIONAL

pagoda-vormige pajongs, die met den derden, die boven den troon hangt, het in het Siamesche rijkswapen voorkomende figuur vormen; aan den wand hangen geschilderde portretten van den keizer en de keizerin van Frankrijk, van den koning van Pruissen en eene schilderij, voorstellende de krooning van de koningin van Engeland. Overigens allerlei staalgravures en lithographiën. Naast den troon staan allerlei Hollandsche klokken. In de zaal vindt men behalve het Europesche huisraad, verschillende geschenken der mogendheden, die laatstelijk met Siam tractaten sloten en eindelijk eenige poppen, voorstellende de beide Napoleons, de keizerin, Victoria en prins Albert, een Pruissisch soldaat, etc. Ik geloof, dat de portretten van onzen geëerbiedigden koning en koningin in deze zaal eene waardige plaats zouden innemen.

Terwijl wij een en ander bezigtigden, kwam de vorst met zijne kinderen bij ons. Hij las ons op een zangerigen toon eenige phrases voor uit de geheiligde schrift. Ik ben eenige dier boeken voor het Bataviaasch genoootschap van kunsten en wetenschappen magtig geworden. Daarna gaf hij ieder onzer zijn naamkaartje, met zilver omzoomd, in eveneens omzoomde enveloppen en voegde daarbij eenige kleine munten, onder mededeeling, dat het een gelukkige dag en dit een goed werk was. Daarna beplakte hij een Boedhabeeldje met goud en evenzoo eenige andere voorwerpen, aan zijne in September overleden vrouw gewijd, voor welke voorwerpen hij de sembah maakte.

Van hier begaven wij ons naar den zoogenaamden witten olijfant, die niet wit is, doch een mooi hok heeft en goed, naar men zeide, door drie honderd slaven bewaakt wordt, en vervolgens naar 's vorsten tempel. De waarde in dien tempel is schier onschatbaar. Ontelbaar is het aantal Boedhabeelden, zoowel van goud, als van edele steenen, dat men hier vindt. Er is een Boedhabeeld, groot tien duim, van jade (niersteen), een ander van malachiet, wijders eenige andere van

gelijke grootte van bergkristal en andere edele steenen. Eenige groote, vergulde beelden van Boedha priesters dragen voor eene ontzagchelijke waarde aan ringen en buikbanden, waaraan steenen van het zuiverste water in allerlei kleuren schitteren. Men duizelt van die waarde, en toch ik bleef er koud bij. Het is een smakeloos zamengesteld gewrocht van menschelijke ijdelheid. De grond was met groote, koperen platen in den vorm van steenen belegd. Twee malen 's jaars worden er onder het gebruik van gewijd water geloften afgelegd.

Den 1sten en 15den der maand zijn de tempels voor het publiek open. Op dezen dag zag men er dan ook eenige, echter weinige menschen, bijkans alle oude vrouwen en kinderen.

Aan de achter-zijde van den tempel deden de dames van het paleis de geloften, welke uit vijf artikelen bestaan, als:

1e. gij zult niet liegen;

2e. gij zult niet stelen;

3e. gij zult geen overspel bedrijven;

4e. gij zult u niet aan den dranк te buiten gaan;

5e. gij zult dezen dag stipt houden.

Het drinken is vrij algemeen geworden. Overal ziet men tapperijen. De arak, een pachtmiddel, is onderhevig aan een zwaar inkomend regt. Europesche spiritualia waren tot nog toe daaronder niet begrepen, omdat men het er voor hield, dat die uitsluitend voor de weinige aanwezige Europeanen werden ingevoerd. Van daar de toeneming van het verbruik der Europesche spiritualia, die daarenboven van zeer slechte hoedanigheid zijn.

16 *Maart.* — Om 5 uren 's ochtends hoorden wij het leven van den dag. Wij bestemden dezen dag tot rustdag. Eenige heeren van het gezelschap gingen naar de feesten. Ik ging met den overste Müller en de heeren Peeters en van Mulken dineren bij den consul, die ons vooraf op een watertogtje vergastte.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

17 *Maart.*— In den ochtend heb ik mij bezig gehouden met de vertaling in het Engelsch en Siameesch der vier verklarende aan het tractaat te voegen artikelen. Dit hield mij nog al lang op. Eene letterlijke vertaling was van sommige artikelen onmogelijk. Ik heb er naar moeten streven, om den zuiveren zin te behouden.

Na de vertaling zond ik daarmede den heer Peeters en den tolk naar den prins Krom Luang Wangsa, die de „leading man" in deze zaak is. Hij ontving de heeren op een voor den avond van dien dag in gereedheid gebragt theatre van den Franschen goochelaar Dubarr, die hier eenige voorstellingen zal geven; hij had gelukkig geene bedenking tegen de artikelen, die hij terstond ten blijke zijner adhaesie teekende, daarbij voegende, dat hij in elk geval hoopte, dat de wet op de Nederlandsche consulaten spoedig mogt in werking treden, opdat de bevoegdheid en regtsmagt van den consul in zich mogelijk voordoende gevallen buiten allen twijfel zijn mogt.

Om 3 uren 's middags begaven wij ons naar het paleis des konings ter bijwoning der processie, ter gelegenheid van het gister aangevangen feest ter eere van het snijden van het haar van den oudsten zoon des eersten konings, na zijne troonsbestijging verwekt. Deze ceremonie, die vijf dagen duurt en met de grootste plegtigheden gepaard gaat, komt hierop neder, dat het haar, hetwelk, zooals hiervoren beschreven is, bij kinderen in eene kondé boven op het hoofd lang gehouden en met eene speld aan elkaar gehecht wordt, op den leeftijd, dat de puberteit intreedt, tot op zekere hoogte wordt afgesneden, als wanneer 't het bij den Siamees gewone, borstelachtige voorkomen krijgt.

Het is schier onmogelijk de pracht en rijkdom te beschrijven, die bij zulk eene gelegenheid ten toon gespreid worden.

De koning, die mij aanbevolen had de ceremonie te gaan zien, schijnt den Phra Kelang te hebben opgedragen eenige

voorzorgen te nemen. De Phra Kelang liet mij 's morgens, onder toezending van allerlei vruchten en welriekende bloemen (eene attentie, die dagelijks herhaald werd) vragen, of ik dien dag gaan zou. Ik antwoordde toestemmend. Aan de debarcadere aan de overzijde der rivier gekomen, vond ik eenige draagstoelen of liever planken met kussens, waarop men „*à la turque*" gaat zitten, gereed staan. Ik werd naar het paleis gedragen en gebragt bij eene overdekte loots, waar ik door den Phra Kelang, bij wien zich later de Kalahome voegde, zeer minzaam ontvangen werd. Ik werd door hen uitgenoodigd mij naar eene tweede, meer bijzonder voor hen bestemde loots te begeven, waar ik een tapijt gespreid vond en naast den Kalahome ging zitten. De Phra Kelang lag op den grond naast de loots. Naast hem zat de afgezette sulthan Machmoed van Lingga, die er tamelijk armoedig uitzag en geheel het voorkomen had van een sinjo. Hij geniet het genade-brood van den gullen prins Krom Luang Wangsa. Het doel van zijne komst hier is, naar de Kalahome mij zeide, om te trachten het bestuur van Trengganoe te krijgen, dat, naar het schijnt, nog beschouwd wordt schatpligtig te zijn aan Siam. Hij zou naar het zeggen van den Kalahome zijn doel niet bereiken, omdat men geene reden vond den tegenwoordigen titularis te ontzetten.

Ik heb den heer Peeters opgedragen indirect te trachten den ex-sulthan te bewegen mij te verzoeken met ons naar Batavia te mogen gaan en den gouverneur generaal vergiffenis te vragen. Hij kan te Batavia zeker minder kwaad dan ergens anders. Het gouvernement heeft hem trouwens reeds een onderhoud aangeboden, wanneer hij in onderwerping wilde komen en zich te Batavia wenschte te vestigen.

De ziekte des heeren Peeters heeft de bereiking van dit doel verijdeld en ik vermeende mijnerzijds daartoe geene regtstreeksche pogingen te mogen aanwenden.

Nadat ik een oogenblik naast den Kalahome gezeten had,

PERPUSTAKAAN NASIONAL

begon de processie. Vooraf ging een hellebardier met beerenmuts, schootsvel, bijl, zwaar gebaard, geheel gelijk aan den man, dien ik in mijne jeugd in het vaderland bij marschen van soldaten zag vooruit gaan. Daarna volgde een tweede met de Siamesche vlag. Daarna een tambour-maître in het costuum der Schotsche Highlanders, daarna eenige tambours, gevolgd door een muzijkkorps in roode rokken, dat eene vrij goede marsch uitvoerde. Daarop volgde een klein bataillon of regiment infanterie, gekleed in ligt groene, met rood uitgemonsterde rokken en daarna weder een soortgelijk regiment in ligt blaauw met rood uitgemonsterde rokken, gekommandeerd door officieren, die, ofschoon zonder militair voorkomen, er goed gekleed uitzagen en in het Engelsch kommandeerden.

Op deze militaire vertooning volgde op zekeren afstand eene schoone vrouw, naar men mij zeide eene soort van *„dame du palais"*; zij was uitgedoscht in eene met zilver geborduurde gazen tabbaard, die bevallig over haar slank en in het wit met eene gouden ceinture goed gekleed ligchaam geslagen was. Zij had een prachtig gouden hoofdtooisel, liep of liever schoof en trippelde met ligt gebogen knieën met tegen elkander gevouwen handen en vingers, waaraan artificiële nagels van minstens 3 duim lengte gemaakt waren. Op haar volgde de prins in quaestie, die geschoren moest worden. Hij zat op een op de schouders van andere goed gekleede menschen gedragen gouden troon en was zelf gekleed met zooveel goud en juweelen, dat het geen kleed meer genoemd mag worden. Boven en om hem heen werden allerlei waaijers en pagoda-vormige pajongs gedragen. Na hem volgden eenige in roode, met geel uitgemonsterde kielen gekleede menschen, voorzien van hoorns, schelpen en schuiftrompetten, waarop zij zulk een klagend en vervaarlijk geluid maakten, dat het schier niet om uit te houden was en aan de épisode omtrent de muren van Jericho herinnerde. Dit bijzonder geblaas is mij later gebleken het

teeken te zijn, dat de koning in aantogt is, en werkelijk was zulks ook hier het geval. Op deze menschen volgden eenige personen in wit gaas over prachtige andere kleederen, met smalle, witte, met goud omzoomde hoofddeksels in den vorm van suikerbrooden. Deze waren de grootten en staatslieden.

Op hen volgden de vrouwen des konings, die, evenals de *dame du palais*, alleraanvalligst en gracieus gekleed waren, terwijl die kleeding niet weinig bijdroeg tot het doen uitkomen harer schoonheid, waarin sommige werkelijk uitmuntten.

De vrouwen van den koning waren nog al talrijk en werden bewaakt door deftige sévère matrones en door goed gewapende, in groen met rood en in rood met geel uitgemonsterde amazones.

Na haar volgden de dochters der rijksgrooten en eenige andere vrouwen, waaronder zelfs sommige wit geschilderde, die het Europesche element vertegenwoordigden met japonnen, crinolines en hoeden. Ook Chinesche en vrouwen van andere vreemde oosterlingen trof men er aan; elke species liep op eene rij. Daarna volgden weder eenige vergulde tandoe's en stoelen, waarin en waarop zich 's vorsten kinderen bevonden, gekleed met gouden ketenen om het ligchaam, gouden en diamanten oorspelden en gouden arm- en voet- banden, soms tot aan den elleboog of het knie-gewricht toe. Eindelijk volgde de vorst zelf, die zeer eenvoudig gekleed was, in dezelfde kleeding, waarin hij mij bij het privaat gehoor ontving. Hij zat op een gouden of vergulden stoel. Voorbij gaande, groette hij mij zeer minzaam. Op hem volgden weder eene massa rijksgrooten met de suikerbrood-vormige hoeden en gazen overkleedsels (hofcostuum). Daarna weder eene rij kinderen, in het wit uitgedoscht met gouden met edelgesteenten ingelegde kragen, met gouden kroontjes op de kondé en voetbanden, allen met zamengevouwen handen loopende.

Deze trein, die besloten werd door eene bende slaven en

PERPUSTAKAAN NASIONAL

slavinnen, werd in beweging gezet en gehouden door eenige in met goud gegalonneerd gaas uitgedoschte constables, die sabels droegen aan een rooden riem over den schouder.

Het valt moeijelijk eene juiste beschrijving te geven van dien trein, die elken dag van den 16den tot den 21sten, echter in eenigzins gewijzigde costumes, zich in statigen optogt tempelwaarts begaf.

Er was werkelijk iets betooverends in, dat den indruk maakte, dien men krijgt, wanneer men als kind voor het eerst een optogt in eene groote opera ziet. Die indruk was nogtans slechts voorbijgaande, want er was in alles op effect gewerkt. Zulke soldaten heeft de vorst niet. In dagelijksch tenue zien zij er uit om niet aan te raken. Onze Javaansche pradjoerits zouden hen beschaamd maken. Het goudwerk was zeker mooi en solide, maar smakeloos bewerkt. De bewerking kan niet geacht worden in de schaduw te staan van de wijze, waarop men het goud op Java en Sumatra bewerkt.

Nadat de trein voorbij getrokken was, werd ons een collation aangeboden. Dit schijnt onmisbaar te zijn bij elke plegtigheid. Het eten is gewoonlijk oneetbaar, de dranken ondrinkbaar, de vuile lepels, vorken, borden, glazen, enz. onbruikbaar. Het speenvarken is meestal de hoofdschotel en de havenmeester Bush, gekleed als kapitein-ter-zee, de constante voorsnijder en ceremoniemeester bij zulke gelegenheden.

Het is mij onverklaarbaar, hoe de heeren Bowring en Wood kunnen beweeren, dat de Siamesche spijsbereiding de Fransche — beter dan de Engelsche en Amerikaansche — overtreft. Of zij hebben nimmer goed gegeten, of hunne verblinde ingenomenheid met alles heeft hen doen overdrijven. Ik moet verklaren, dat zoowel ik, als het geheele état major van de *Amsterdam* in Siam gebrek geleden heb, omdat, zelfs in ons zoogenaamd hotel, met uitzondering van de visch, die overheerlijk is, schier niets eetbaars was.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Gelukkig, dat de *Java* voor onze deur lag en wij van daar nog deze of gene provisie konden bekomen.

De trein ging weder in dezelfde orde van den tempel naar het woonhuis. Terwijl die voorbij trok, werden op eene opene plaats op zijde eenige nationale dansen met boogen, pijlen en sabels uitgevoerd, terwijl goochelaars, koorddansers en andere spelers het volk bezig hielden en niet weinig bijdroegen tot het levendig aanzien, dat het geheel had. Terwijl ik naast den Kalahome dit schouwspel, dat hem tamelijk scheen te vervelen, aanzag, zeide hij mij: „all humbug! mere show! there is no reality in it!" Hij voor zich hechtte niets aan al die „show", die tot niets diende, doch waaraan het volk uit oude overlevering gehecht is.

Hij wees mij iemand met een zeer intelligent voorkomen aan, die de groote man was voor alles, wat machineriën aangaat.

Van hier begaf ik mij naar eene zich in mijne onmiddelijke nabijheid bevindende munt en pletterij, welke der bezigtiging allezins waard is en waar de man, zoo even bedoeld, van zijne kunde had doen blijken. Er bestond sedert lang plan eene nieuwe munt te vervaardigen en men was daarmede juist bezig. Verscheidene dier muntstukken werden dien dag rondgedeeld. Ik ben er ook eenige magtig geworden voor het Bataviaasch genootschap van kunsten en wetenschappen. Omtrent de verdeeling der oude munt en hare verhouding tot de Spaansche mat, verwijs ik naar den Bangkok Calendar. De nieuwe munt is zeer fraai. Het merkwaardige er van is, dat de 3 Engelsche ingenieurs, die het toestel vergezelden, in zeer korten tijd stierven. Een daarop ontboden Fransch ingenieur onderging hetzelfde lot. Daar stond nu de machinerie, de pletterij en het stoomtoestel, zonder ingenieur, zonder platte grondteekening, zonder eenige plannen en schetsen, die alle verloren geraakt waren, en niettemin is voor die machineriën een

PERPUSTAKAAN NASIONAL

zeer doelmatig gebouw daargesteld en zijn zij door den hierboven bedoelden man in elkaar gezet en wel op zoodanige wijs, dat zij met het beste succes werken.

Wij keerden tegen half zes uren zeer voldaan naar huis terug.

19 *Maart.* — Heden ochtend om 9 uren moest de conferentie met de plenipotentiarissen plaats vinden ter verificering, debatering, teekening en zegeling van de 4 verklarende punten van het tractaat. De traagheid kennende, waarmede hier alles gedaan wordt, wenschte ik mij niet naar den prins te begeven, voor dat ik wist of alles in orde was en de aangewezen gedelegeerden tegenwoordig waren. Tot dat einde verzocht ik den heer Peeters zich daarvan vooraf, vergezeld van den tolk, te gaan vergewissen. Ik ben blijde aldus gehandeld te hebben, want, zooals ik verwachtte, er was niemand en er was niets gereed. De Kalahome was de eenige, die tegenwoordig was, doch onverrigter zake weder vertrok, na zich vooraf in aller tegenwoordigheid het ligchaam met eene welriekende olie te hebben doen insmeeren. Er behoeft niets anders gedaan te worden dan het maken van 4 copijen in het Siameesch van de 4 quaestieuse, reeds vertaalde artikelen, en dit schijnt dagen te vereischen. Men excuseert zich telkens ter zake van overmaat van drukten wegens de feesten, die nog 2 dagen moeten duren. Deze wijze van handelen ontstemt mij zeer. Zij is ook blijkbaar in strijd met den wil des konings, die, ter voorkoming van oponthoud, terstond de plenipotentiarissen voor de onderhandelingen benoemde. Ik zal den afloop der feesten afwachten en alsdan den koning andermaal schrijven. In geen geval deel ik de geschenken, waarop zij zeer gesteld zijn, uit, voor dat de uitwisseling der ratificatiën heeft plaats gehad. Behalve dit tijdverlies heb ik daarenboven nog eene andere reden om op afdoening aan te dringen. Het meerendeel van het gezelschap souffreert in de ingewanden. Bijkans al onze

jongens zijn ziek. Gister avond kreeg een der matrozen eene hevige attaque van cholera. Dit doellooze hier hangen ontstemt allen min of meer. Het is te warm om uit te gaan en te huis is men zoo incomfortable, heeft men zoo weinig te doen en zulk slecht voedsel, dat ik moeite heb, de gemoederen op te wekken.

21 *Maart.* — Eene voorstelling van den Franschen goochelaar Dubarr bij den Krom Luang Wangsa bijgewoond. Ik heb mij zeer vervreeld, doch ging dan ook alleen mede tot afleiding van het gezelschap. Alleen de muzijk van den prins interesseerde mij nog al. Men vond er verscheidene, bijna alle Javaansche muzijkinstrumenten terug met uitzondering van den „gong." De instrumenten waren beter geacheveerd dan de Javaansche. De koperen bekkens staan niet, zoo als bij de gamelang, in twee evenwijdige regte lijnen van elkander, doch cirkelvormig en de speelster zit in het midden. De trom, die met de hand geslagen wordt, maakt, even als bij de Javaansche muzijk, een hoofdinstrument uit; evenzoo de viool, terwijl er, in afwijking van hetgeen bij de gamelang plaats vindt, tevens eene fluit of Chinesche hautbois bespeeld wordt, waaraan evenwel het aan de Chinesche hautbois eigenaardige snerpende geluid ontbrak. Het orchest was in tweeën verdeeld, regts zaten de mannelijke, links de vrouwelijke muzijkanten. De vrouwen, die jong waren en er goed uitzagen, speelden zeer vlug. Zij doorliepen de gammen met ongelooflijke snelheid. Staccato's en tremolo's werden met de grootste behendigheid uitgevoerd. De muzijk was zeer levendig en harmonieus en maakte een aangenaam effect.

22 *Maart.* — De heer Pecters begeeft zich naar den Krom Luang Wangsa om te vernemen, hoe het met de overschrijving der 4 verklarende punten van het tractaat staat. Hij komt terug met de stukken, onder mededeeling, dat de conferentie met de plenipotentiarissen op Maandag den 24sten dezer zal ge-

houden worden. Ter voorkoming, dat die conferentie weder uitgesteld worde, doe ik daarvan mededeeling aan den 1en koning, er tevens op aandringende, dat, nu de feesten afgeloopen zijn, de publieke audiëntie en de uitwisseling der acten van ratificatie spoedig mogen plaats vinden, vermits de ziekten onder het gezelschap toenemen.

De 2de koning begint eindelijk teeken van leven te geven. Hij zendt mij zijn Phra Kelang ter mededeeling, dat hij reeds lang ziek was en nog te ziek is om mij te ontvangen, doch dat het hem aangenaam zijn zal mij, wanneer hij eenigzins kan, nog voor mijn vertrek te zien. Hij laat naar mijne gezondheid vragen en of ik eene goede reis gemaakt heb.

Ik laat hierop mondeling antwoorden, dat de mededeeling omtrent zijn gezondheidstoestand mij leed doet en dat ik hoop, dat die voor mijn vertrek in zooverre moge hersteld zijn, dat ik niet teleurgesteld worde in de verwachting van tot Z. M. nog te mogen worden toegelaten, ten einde hem den medegebragten brief van den gouverneur-generaal, waarvan ik vast eene Engelsche vertaling zend, en de medegebragte geschenken persoonlijk te kunnen overhandigen.

Ik hoor algemeen, dat de man, die met den Kalahome voor den verlichtsten uit het rijk gehouden wordt, hypochondre is en zich minder aangenaam gevoelt in zijne onbeduidende positie. Ofschoon troonsopvolger, heeft hij nagenoeg niets in te brengen. Ook zegt men, dat zijn huis gerepareerd wordt en dat hij ook daarom bezwaren maakt iemand te ontvangen.

In elk geval kan hij mij niet ontvangen, voor dat ik bij den 1en koning officieel toegelaten ben. Bowring en Townsend Harris zijn ook door den 2en koning officieel ontvangen. Bij den graaf zu Eulenburg heeft hij zich evenzeer wegens ongesteldheid laten excuseren. Eerst twee dagen voor diens vertrek (hij is hier 2 maanden geweest) is hij in privaat gehoor ontvangen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

De hooger bedoelde Siamees, ingenieur of machinist, komt naar de clichets van den heer van Kinsbergen kijken. Hij doet dit blijkbaar met de belangstelling van een kenner, hetgeen hij dan ook is. Hij heeft een mooi hoofd.

De heer Pickenpack invitéert mij 's avonds uit naam van den Krom Luang Wangsa, om wat muzijk bij hem te komen hooren. Aangenomen. Het was stik donker. Dit was lastig en zelfs niet zonder gevaar, hetgeen dan ook de meeste Europeanen weerhoudt 's avonds uit te gaan en het sociale leven zoo ellendig maakt. De meeste Europeanen eten om 4 uur en gaan om 9 uur naar bed; hunne zaken kunnen zij bij de beperktheid van den handel over dag op hun gemak af.

De duisternis belet nogtans niet, dat de Siamees zich 's avonds, even goed als over dag, op de rivier beweegt.

Men ontmoet er 's avonds bijkans dezelfde drukte als over dag en het vereischt bij de vaart, die de ranke booten hebben, zekere ervaring, om niet tegen elkaar te stooten. De boot te Bangkok staat gelijk met den wagen te Batavia. De Meinam is de groote waterstraat, waaraan alle tokotjes, speel- en andere slechte huizen uitkomen. De in de Meinam uitkomende kreekjes zijn de steegjes en straatjes, waar langs men zich beweegt, om naar andere gedeelten der stad te gaan. Het varen op de rivier heeft iets opwekkends; het is werkelijk een schilderachtig gezigt, wanneer men, een toertje makende, door al die levendigheid langs en tusschen de grootste schepen en kleinere vaartuigen van allerlei soort heen roeit. De roeijers zijn onvermoeid; zij verrigten dien arbeid gaarne; daarentegen kunnen, noch willen zij loopen.

De getijen zijn zeer onregelmatig. Het hoogste springtij is met volle maan. Het laagste met den laatsten dag der afnemende maan; dikwerf gebeurt het, dat het water voor de opkomende volle maan wast en terstond weder afloopt, wanneer de maan haar hoogste toppunt bereikt heeft. Zeker een onver-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

klaarbaar verschijnsel voor hen, die, zoo als er tegenwoordig velen zijn, niet aan den invloed van de maan geloven.

Het waterpeil bedraagt tusschen eb en vloed dikwijls een verschil van 15 voeten.

Bij den prins gekomen, werden wij in een der bijgebouwen ontvangen.

De brandy-flesch stond op tafel. In eene kamer bevond zich het orchest, te bespelen door allerlei jonge, waaronder verscheidene schoone vrouwen. De instrumenten heb ik reeds beschreven. Een daarvan verwekte mijne bijzondere aandacht.

Het was eene soort van guitaar met 3 koperen snaren, welke in eene horizontale ligging en staande op drie pootjes, even als de mandoline, met een ivoren pennetje, gebonden aan den wijsvinger der regterhand, bespeeld werd, terwijl de linker hand, even als op de guitaar en strijkinstrumenten, aan de hals de toonen aangaf. De speelster beantwoordde geheel aan de eischen eener goede smaak. Zij speelde even vlug en gevoelvol, als zij schoon was.

Zij had dit instrument sedert haar 7de jaar bespeeld. De arme meid werd alleen voor dit speeltuig aangehouden, dus zonder uitzigt immer te kunnen huwen.

Dit lot nu hebben vele jonge vrouwen gemeen. Over het geheel genomen, moeten zij weinig gepassioneerd zijn. De staat van isolement, waarin zij veelal bij dezen of genen groote gehouden worden, draagt daartoe veel bij. Het eenige, waartoe zij eene geprononceerde neiging hebben, is opschik, vooral met goud of edelgesteenten.

Dit aanhouden van vrouwen en ook van mannen, die in zeker vak van schoone kunsten of industrie in zekere mate uitmunten, draagt niet weinig bij tot druk van den betrokkene. Zoodra vernoemt niet de vorst of eenig groote, dat er zoo iemand is, of de betrokkene wordt gerequireerd, om tegen zeker, altijd veel minder loon dan hij of zij anders verdienen zou, bij

hem te komen werken. Het spreekt van zelf, dat men dan ook niet gaarne met zijne talenten voor den dag komt, en dat die talenten, om niet gerequireerd te worden, zelden het middelmatige overschrijden. Het concert was werkelijk in vele opzigten mooi, vif en melodieus. De Siamsche muzijk staat van alle muzijk in Indie zeker boven aan. Nu en dan ving ik een thema op en werden de piano's en forte's goed geobserveerd. De stukken zijn veelal „pantons" en sommige doelen op historiesche tradities. In dit laatste geval zingt eene vrouw eenige strophen, geaccompagneerd door een paar violen en de guitaar of mandoline, terwijl daarna het geheele orchest met een fortissimo invalt.

Ik ging vrij voldaan naar huis. Tijdens de uitvoering zat de prins op eene der treden van de trap.

Onder weg vroeg ik den heer Pickenpack, of deze jonge vrouwen, gedoemd tot bijzitten van veelal afgeleefde, oude vorsten of grooten, niet dikwerf, zij het dan ook ongeoorloofden minnenhandel met jonge mannen onderhielden. Hij zeide mij, dat daarvan bijkans geene voorbeelden bekend waren, wijl de daarop gestelde zware straffen de jongelieden daarvan terughielden. Hij verhaalde mij onder anderen het volgende geval, dat zich verleden jaar had voorgedaan. Eene der bijzitten van den 1en koning geraakte verliefd op den echtgenoot harer zuster, een zeer schoon jongeling. De getrouwde zuster, wien het te doen was om cadeaux van hare zuster, de bijzit, te ontvangen, moedigde dien minnenhandel aan en was, naar het schijnt, de trechter, door wie de amoureuse correspondentie gevoerd werd. De vorst kwam er achter. De bijzit werd op zekeren dag op de passar gearresteerd met verscheidene minnebrieven, die zij bij zich droeg; alles, wat zij aan waarde had, werd haar ontnomen en zij daarna in den kerker geworpen. De getrouwde zuster is er krankzinnig van geworden. Haar man werd ter dood veroordeeld. Zijn eigen vader, een hoog be-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

jaarde grijsaard, moest hem den eersten slag met het zwaard geven. De zwaar beproefde grijsaard vermogt zijn zoon ter naauwernood met het zwaard aan te raken. Daarna hieuw de beul den jongeling het hoofd af, het ligchaam werd aan de galg gehangen en door soldaten doorschoten. De misdadige bijzit bekwam later vergiffenis. Verscheidene Europeanen woonden de executie bij.

Zoo als vroeger reeds opgemerkt is, beweert men, dat het getal misdrijven, dat hier bedreven wordt, betrekkelijk gering is. Diefstallen van eenig belang worden, even als het namaken en in omloop brengen van valsche munt, gestraft met het afkappen der hand of handen.

Bij recidieve met het afkappen van den arm bij den elleboog en bij verdere herhaling met onthalzing. Doodstraffen mogen niet zonder last van den vorst voltrokken worden.

23 *Maart.* — In den voorochtend eene visite gebragt aan den heer Pickenpack. Terwijl ik daar was, overviel mij eene bui, welke de hitte van den dag niet weinig afkoelde. Onderweg kwam ik eene Chinesche touwslagerij, op verschillende booten in werking, op het water tegen.

's Middags met den consul een toertje door de kreken gemaakt. De thermometer stond dezen ochtend om 6 uren op 77° F., om 10 uren op 82°, om 12 uren op 95° en 's avonds om half zes op 90° in mijne kamer. In de zon staat hij ver over de 100°. De hitte is onbeschrijfelijk. De lucht is dik, loodkleurig; een blaauwen hemel, laat staan een starren hemel, ziet men niet. Het getal zieken van ons gezelschap neemt steeds toe. Ook de heer Peeters klaagt voortdurend. De doctor ligt te bed. De ontstemming is algemeen. Het vereischt geestkracht de gemoederen op te houden. Het gelukkige humeur van den heer van Kinsbergen komt mij niet weinig te stade.

24 *Maart.* — De Krom Luang Wangsa brengt mij eene

visite, om uit de geschenken eene keuze te doen. Hij kan zich niet decideren en laat alles aan mij over. Diezelfde indecisie noopte hem bij de aanbieding der geschenken van de Hanzee steden, om de aanwijzing over te laten aan den eersten koning, die alles voor zich zelven behield tot groote ergernis der betrokkenen.

Om 1 uur volgens afspraak naar den Krom Luang Wangsa gegaan, om met de koninklijke gevolmagtigden te confereren over de aan het tractaat toe te voegen 4 verklarende punten.

Daar aangekomen, troffen wij, met uitzondering van een paar, weder geene der aangewezene gevolmagtigden aan. Niettegenstaande zij om 10 uren ontboden waren, kwamen zij zeer onregelmatig onder aanvoering van excuses opdagen. De Kalahome en Phra Kelang kwamen in het geheel niet. De goede, dikke prins zat zich in een mooi, hemelsch blaauw buisje uitgedoscht, schrikkelijk te vervelen. Ik niet minder en gaf zelfs mijne gevoeligheid te kennen over deze vreemde handelwijs; doch men begreep mij niet en ik zag dan ook van verdere vertoogen af, mits ik het doel mijner komst bereikte. Op mijne vraag, of er bedenkingen tegen de verklarende artikelen bestonden, antwoordde de prins ontkennend. Men wenschte alleen, dat de wet op de consulaten wat spoedig gepromulgeerd mogt worden. Op de vraag, of dan tot de bezegeling kon worden besloten, zeide de prins, dat men de zegels der ontbrekende plenipotentiarissen had laten halen. Inderdaad werden deze na eenige oogenblikken toevens gebragt en daar het mij glad onverschillig was, of de gedelegeerden er bij waren, mits zij ten blijke hunner adhaesie maar zegelden, nam ik met deze vreemde wijze van afdoening volkomen genoegen.

De aanwezigen lagen hier en daar verspreid, rookende en pratende. De zaak, waarvoor ik hier kwam, was blijkbaar niet het onderwerp van hun gesprek. Er was niet het minste decorum. Het sirihkaauwen, spuwen, rooken, zelfs door eenige

PERPUSTAKAAN NASIONAL

smerig gekleede bedienden was aan de orde. De prins verwijderde zich eenige stappen van mij, om daar op de planken tusschen eenige bloempotten aan eene kleine natuurlijke behoefte te voldoen, waarvan het effect ons dreigde te bevuilen. Het kwam bij hem niet op, dat dit schouwspel voor mij hinderlijk was. Hij overlaadde mij in zijne natuurlijke goedaardigheid met allerlei attenties.

Na de bezegeling ging ik om 3 uren naar huis.

De Phra Kelang laat mij vragen, of de voor den 1en koning bestemde geschenken morgen kunnen gehaald worden.

Toestemmend beantwoord.

Onze cadeaux zijn zeer mooi, te mooi zelfs. Ik vind ze ondoelmatig. Ik had liever de portretten der vorstelijke familie gehad en eenige fraai bewerkte Javaansche krissen, met goud-draad gestikte muilen en wat Ambonsche welriekende oliën, die zeker meer welkom zouden geweest zijn dan het bestelde exemplaar staatsbladen en onze wetboeken, die men tegen iets anders trachtte in te wisselen.

Ik word dagelijks overstroomd met geschenken in vruchten, bloemen en reukwerken door den Phra Kelang.

De Phra Kelang komt mij 's avonds bezoeken om te informeeren, of ik het goed heb en te vreden ben en overhandigt mij tevens een brief des konings in antwoord op den mijnen, inhoudende onder anderen de mededeeling, dat de publieke audiëntie, aanvankelijk bepaald op den 26sten, eerst den 27sten kan plaats vinden, uithoofde van de voortdurende drukte (zie bijlage D).

Dat herhaaldelijk uitstellen is ontmoedigend. Daarenboven is er weinig verandering ten goede onder het getal zieken te bespeuren. Een paar zieke mariniers zijn op de *Java*, die voor onze deur ligt, overgescheept, waar zij door den doctor behandeld worden. De heer Peeters klaagt onophoudelijk. In elk geval vertrek ik in de volgende week en zal dit den koning mededeelen, daar ik hoor, dat Z. M. de ratificatie, zoo als het

heet, zelf in het Engelsch opmaakt, maar eigenlijk een oud modelletje met verandering van namen overschrijft, om een hoog denkbeeld van zijn „scolarship" te geven, waarmede zeker weder eenige dagen verloren gaan.

25 *Maart.* — Den brief des konings beantwoord (zie bijlage E).

Den Phra Kelang geklaagd over het oneetbare voedsel. In de laatste dagen hadden wij niets dan visch, garnalen en krabben, waardoor zoowel de heeren van het état-major, de marineirs, als de jongens op nieuw ziek geworden zijn. Vleesch zien wij niet meer. Bij uitzondering eens eene enkele kip. Ik houd mij overtuigd, dat het, evenals in de eerste dagen, in massa's gezonden wordt, maar dat de ons toegevoegde boden, die zich alle avonden aan den drank te buiten gaan, het voor ons bestemde deel nuttigen. Gister waren de heeren uitgehongerd. Gelukkig, dat de *Java* ons nog aan een, zij het dan slechten ham heeft kunnen helpen. Met de dranken is het evenzoo gelegen. Wij hebben slechte dranken tegen hooge prijzen in eene Fransche toko moeten inkoopen. De Phra Kelang overlaadt mij met oneetbare vruchten. Gister kreeg ik 10 pikols olie. Ik weet niet, wat daarmede aan te vangen.

Een brief ontvangen van den prins Krom Luang Wangsa, namens den koning mededeelende, dat uithoofde van de plegtigheden, verbonden aan het haarsnijden van den zoon des 2en konings en van eenige neefjes van den koning, de publieke audiëntie weder een dag is uitgesteld en dus nu zal plaats vinden op Vrijdag den 28sten dezer. Het einde van dat telkens uitstellen is niet te voorzien; de zieken worden er wanhoopig onder; ik kan er niets aan doen en kan toch ook niet weg gaan zonder mijne missie volbragt te hebben. De tolk Smith zegt mij, dat hij het er voor houdt, dat men allerlei excusen zoekt, om ons aan te houden tot na het feest van het verbranden van het lijk der koningin, dat tegen volle maan, 15 April, moet plaats vinden en waarvoor men groote toebe-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

reidselen maakt. Men heeft bij zulke gelegenheden gaarne eenige Europeanen als toeschouwers. Dit releveert den vorst in het oog zijner onderdanen. Ik ben niet van plan aan dit streven toe te geven, doch wensch geene maatregelen te nemen, vóórdat ik de publieke audiëntie gehad heb. Daarbij lacht de rol van figurant in de vertooningen des konings mij geenzins toe. Ik achtte het nogtans noodig op de minst stootende wijze den vorst te doen gevoelen, dat ik niet langer wensch te blijven en schreef daarom mijn antwoord, waarin ik mededeelde, dat het gezantschap den 2en April zou vertrekken. Ik voegde daarbij afschrift van mijne op de publieke audiëntie te houden rede, opdat de vorst daarnaar zijn antwoord mogt inrigten. Alvorens dit te doen had ik er eene vertaling van laten maken in het Siameesch en daaromtrent het gevoelen laten vragen van den Krom Luang Wangsa en den Phra Kelang, die er zeer mede ingenomen waren en daarvan eene copij lieten vragen.

Dit voortdurend uitstellen stelt mij te leur in mijn voornemen om de binnenlanden te bezoeken. Ik had mij voorgesteld met een stoomscheepje, mij door den Kalahome daartoe aangeboden, de oude hoofdstad Ajuthia eens te gaan zien en van daar op olijfanten te reizen naar Prabat, werwaarts jaarlijks bedevaarten gemaakt worden naar de impressie van den voet van Boedha, die gezegd wordt met een voet daar en met den anderen voet te Fœ Chow Fœ (China) gestaan te hebben, toen hij, voldaan over zijn werk, het land overzag. Dit uitstapje ware in 5 dagen te doen geweest, ofschoon het jaargetijde er zich niet voor aanbeveelt. Daarna had ik naar Petjaboeri willen gaan, alwaar een buitenverblijf des konings, grotten en andere aardigheden te zien zijn.

Maar ik kan nu niet weg en vrees den togt te moeten opgeven, omdat de Z. W. moeson zich spoedig zal inzetten, in welk geval wij weder eene even onaangename reis in de Chinesche zee zullen hebben, als toen wij herwaarts kwamen.

Des avonds ontving ik mijn antwoord aan den koning geopend terug met de navolgende potlood-aanteekening van de hand van Z. M. „In my note I have said Thursday, but on „this reply said Friday".

Hier moest of aan eene vergissing van den Krom Luang Wangsa of aan een hof-kabaaltje gedacht worden.

Ik heb den koning geantwoord onder toezending van den originelen brief van den Krom Luang Wangsa. Men verzocht mij den brief van den prins niet aan den koning te zenden, vermits dit tot onaangenaamheden in het paleis zou aanleiding geven; men verlangde, dat ik mij eenvoudig bepalen zou tot de mededeeling, dat ik op Donderdag zou komen. Vermits ik mij daardoor aan een „blunder" zou hebben schuldig gemaakt, heb ik aan dit streven niet willen toegeven en den brief in originali gezonden (zie bijlage F), mij nogtans overtuigd houdende, dat mijn brief nimmer tot den koning zou komen, in welk vermoeden ik later bevestigd ben. In elk geval mag ik het er voor houden, dat mijn brief aan den koning het gewenschte effect gehad heeft.

26 *Maart.* — Koude nacht, gevolgd door een zeer mistigen ochtend. De zieken zijn iets beter; de heer Peeters klaagt voortdurend.

Ik liet den tolk aan den Phra Kelang en aan den Krom Luang Wangsa vragen, op welke wijze de brief van den gouverneur-generaal zou ontvangen worden. Het antwoord was, dat men aan dien brief niet meer eer bewijzen kon, dan aan den brief van den gouverneur-generaal van Britsch-Indie bewezen was en wenschte, dat ik dien ter audiëntie eenvoudig zou overhandigen.

Ik heb daarop laten antwoorden, dat in vroegere tijden (d. i. voor het verlaten onzer factorij te Ajuthia, niet na dien tijd) brieven van den gouverneur-generaal zeker anders behandeld werden; dat men zelfs gezantschappen naar den gou-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

verneur-generaal zond, die Siam bij zulke gelegenheden met troepen en schepen ter weering van den vijand te gemoet kwam; dat ik met het oog op deze verhouding mij moeijelijk bepalen kon bij eenvoudige overhandiging ter audiëntie, en dat ik dus den brief liever als geheel particulier aan den vorst gerigt zou beschouwen, wanneer daaraan geene honneurs werden bewezen en die dus na de audiëntie of bij mijn afscheid zou overhandigen, wanneer ik er op rekenen mogt, dat die zou beantwoord worden. Ik moet hierbij opmerken, dat de brief primitief ook niet bestemd en ook niet ingerigt was, om daarvoor eene officiële ontvangst te eischen. De brief was meer particulier en bestemd om het gemis aan een koninklijk schrijven in een particulier gesprek te vergoelijken en te ondervangen. Het was mij echter te doen om te weten, 1°. hoe zij over den gouverneur-generaal dachten en hun te doen gevoelen, dat deze te hoog staat om in eene „off hand way" behandeld te worden; 2°. om onze vroegere verhouding nog eens in hun geheugen te roepen en 3°. om een persoonlijk schrijven van den koning aan den gouverneur-generaal uit te lokken.

Te veel wenschte ik er niet van te zeggen, eensdeels omdat men mij zonder koninklijk credentiaal had en nog verder zou ontvangen als andere gezanten, en ten anderen omdat des konings van Siam brief niet door onzen koning beantwoord is.

Het is jammer, dat de houding, door Bowring tegen over de Siamezen aangenomen, oorzaak is, dat alle andere mogendheden zich naar hem moeten voegen. Hij heeft het voor de andere mogendheden bedorven. Hij, die uit China kwam, was blijkbaar ingenomen met de beleefdere vormen der Siamesche grooten en heeft hun titels gegeven, die, met het oog op het standpunt der betrokkenen, het bespottelijke nabijkomen. Want het is bespottelijk menschen van dezen

stempel te betitelen met „His Royal Highness" en „His Excellency". De positie dezer menschen duldt geen vergelijk met onze Europesche toestanden. Het maakt hetzelfde effect, als wilden wij de Pangerans in de vorstenlanden „Royal Highness" en den Radhen Adhipatih of Rijksbestierder „Excellentie" betitelen. Waarom de menschen niet eenvoudig aangesproken met Toean Krom Luang, Toean Kalahome, Toean Phra Kelang, welk woord *toean* zij zeer goed kennen en in het Siameesch door den tolk en den heer Pickenpack ook jegens hen gebezigd wordt? Ik heb mij ter bewaring van het evenwigt moeten getroosten, dat een ieder ook mij met „Excellentie" titulcerde.

De heer Smith, die 15 jaren te Bangkok woont, deelde mij mede, dat de vorsten en grooten, die bijna allen hunne opvoeding van de zendelingen genoten, vroeger blijde waren met een Europeaan in aanraking te kunnen komen, omdat zij in hem hun meerdere erkenden. Sedert de komst van Bowring, is die toestand veranderd en naarmate er meer Europeanen komen, naarmate meer gezantschappen gezonden en daartoe hooge personages bestemd worden, naar die mate achten zij zich gewigtig en gezocht en zooveel hooger dan de aanwezige of gezondene Europeanen. Is het niet bespottelijk, dat de vorst zich gelijk acht met een Europeesch vorst en dat de Phra Kelang brieven schrijft aan onzen minister van Buitenlandsche Zaken?

En toch is de toestand, door Bowring in het leven geroepen, thans zóó, dat men doen moet, wat andere natiën gedaan hebben en acht ik het daarom zeer wenschelijk, dat onze koning schrijve en onze minister van Buitenlandsche Zaken antwoorde. Men zal evenwel bij het zenden van een brief des konings er op moeten letten, dat een détachement militairen en eenige muzijkanten medegegeven worden. De Pruissen hadden bij het overbrengen van den koninklijken brief een 60 tal mariniers en een corps muzijkanten ontscheept, welke mede naar het paleis gingen en daar „en haie" geschaard stonden, terwijl

de muzijk volksliederen speelde. Hetzelfde vond plaats bij het overbrengen van den brief van den president der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

De 1e koning was met al die „show" zeer ingenomen.

De 2e koning zond mij zijn Phra Kelang, die mij mededeelt, dat Z. M. te ziek is, om mij te schrijven en daarom ook geene openbare audiëntie kan geven, doch dat het Z. M. niettemin aangenaam zijn zal, om na de openbare audiëntie bij den 1en koning, mij zoowel als de heeren van het gevolg te ontvangen in kleine tenue, daar Z. M. te ziek is om zich te kleeden. Ik heb dit gracieus laten beantwoorden door den tolk, wien ik met de geschenken tot den vorst zond. Hij kwam terug met de mededeeling, dat Z. M. zeer ingenomen was met de geschenken, die zij zeer fraai vond. De koning was zeer gevoelig voor dit blijk van welwillendheid van onzen Vorst en voor den brief van den gouverneur-generaal, waarvan de vertaling hem gezonden is. Hij heeft den tolk opgedragen brieven van dankbetuiging op te stellen, doch zich te rigten naar den 1en koning, wiens schaduw hij is, en eerst te zien, wat deze doet. Deze vorst heeft de zaak dus wel getracteerd. Hij moet een zeer beschaafd man zijn. Ook moet hij het Engelsch uitmuntend spreken volgens Bowring, wiens schildering, ook omtrent dit punt mij bij de meeste grooten zeer tegen gevallen is. Zij drukken zich over het algemeen zeer gebrekkig, veelal onverstaanbaar uit; zonder tolk zou men er niet komen. Van den Krom Luang Wangsa en den Phra Kelang moet ik nog het eerste woord Engelsch hooren.

27 *Maart.* — Heden is het de dag der openbare audiëntie. De koning zendt mij zijn statieboot, — eene zeer langwerpige boot, met een overdekt tentje er op en voorzien van een beeld, voorstellende een geharnasten „boeta" of duivel met de armen in de zijde en geflankeerd door twee vergulde vlaggetjes. De boot is uit één boomstam vervaardigd. Men hakt

daartoe gewoonlijk in een boom eene smalle geul, waarin vervolgens vuur gelegd wordt, hetwelk brandt tot op de diepte, waarop men de boot hebben wil, die dan met andere houten verwijd en gespalkt wordt; 48 roeijers kunnen er in zitten. Wij hadden er echter slechts een 25tal, die er onbeschrijfelijk smerig uitzagen, evenals de gordijnen van het tentje, welk laatste te veel boven-last gaf en ons wel eens in gevaar bragt van om te kantelen, waartoe deze platboomsche, ranke vaartuigen bij uitnemendheid geschikt zijn. Aangekomen aan de débarquadère werden wij, nadat wij met de meeste moeite over allerlei vuil en modder langs steenen en balken onzen weg hadden moeten zoeken, met roode en blaauwe pajongs en draagplanken met kussens, waarop men „*à la turque*" moet zitten, ontvangen. Eene zoogenaamd vergulde stoel was voor mij bestemd. Die stoel is der beschrijving waard. Het was eene oude stoel van Palembangsch verlak en, evenals de van daar afkomstige sigarenkokers, verguld, doch welk verguldsel van ouderdom schier onzigtbaar was. De rottan zitting was doorgescheurd. De rug en leuningen waren gebroken. Ik was dus weinig op mijn gemak in mijn toch al niet gemakkelijke gala-rok in dit middel van locomotie en verwisselde het dan ook tegen eene gewone plank met een kussen. Wij werden met de gewone begeleiders door de hoofdpoort in het paleis gebragt bij eene opene loots, voor deze gelegenheid met eenige oude tapijten belegd, en ontvangen door den prins Krom Luang Wangsa en den Kalahome. De Phra Kelang was wegens ziekte afwezig. Na een uur wachtens kwamen eerst de meeste menschen opdagen, die zich langzamerhand begonnen te kleeden. Ook de dikke prins ging hiertoe over. Hij ontkleedde zich geheel, trok nieuwe kleederen aan, die hem, omdat hij te dik was om zich te buigen, door zijne bedienden werden aangedaan. Hij deed een mooije sarong aan, daarna een met gouddraad geweven zijden buisje, waarover hij een prachtige gouden buikband,

PERPUSTAKAAN NASIONAL

waaraan eene massa juweelen schitterden, aandeed en daarover heen het gewone hotkleed, een lang met groene bloempjes gestikt en van gegaloneerde randen voorzien, gazen hemd of tabbaard. Eindelijk werd mij aangekondigd, dat de koning gereed was mij te ontvangen. Ik marcheerde toen tusschen eenige rijen soldaten, die het geweer presenteerden, tot aan de audiëntie-zaal. De koning zat reeds op den troon. Alle grooten lagen op den grond. De dikke prins lag als een schildpad op den buik met de ellebogen op een kussen, links van den trap des troons; alle andere prinsen van den bloede lagen achter hem. Naast den prins lag de Kalahome, die er keurig uitzag in zijn hofcostuum. Regts voor den troon lagen de edelen en tegen den wand, achter aan, lagen de overige officianten. Ieder had zijn gouden of zilveren beteldoos, kwispeldoor, theepot, sigarendoos en tali-api voor zich staan. Het rooken is geene zonde tegen de étiquette. In het midden was plaats voor mij en het état major gelaten.

Binnen komende begaf ik mij naar het voor mij bestemde kussen, waar ik bleef staan, tot dat alle heeren, een 15tal, daar ook, evenwel eenigzins achter mij stonden. Daarna maakten wij de gebruikelijke 3 buigingen, die door den vorst met het wuiven van de hand beantwoord werden.

De vorst zat in eene gouden of vergulden stoel op den troon. Hij was gekleed in eene soort van onder-rok en sarong van gouddraad weefsel; ook zijn over-rok was van dezelfde stof. Op zijne regter en linker borst, op zijn buikband, om zijne vingers schitterden de grootste soorten van diamanten.

Op zijn hoofd droeg hij eene donker gekleurde, hooge, van boven ronde muts, gezoomd met takken van de schitterendste diamanten.

Hij werd koel gehouden door waaijers met voetstukken, zoo als men die vroeger ook van Bengalen naar Java overzond.

Na de buigingen droeg ik mijne den vorst reeds in afschrift

aangebodene rede voor (zie bijlage G). Telkens werd ik door den vorst geïnterrumpeerd, die op eenige feiten de aandacht der prinsen en meer speciaal van den Kalahome vestigde en daardoor ook het air aannam van mij coulant te hebben kunnen volgen. Blijkbaar ving men de namen, die in mijne rede voorkwamen, met belangstelling op. De koning was er ook zigtbaar mede ingenomen.

Nadat ik mijne rede voorgedragen had, ging ik op het voor mij bestemde kussen „*à la turque*" zitten, waarop de gouden beteldoos voor mij geplaatst werd.

De koning zeide daarop, dat hij mij met genoegen gehoord had; dat ten gevolge van den inval der Burmahs in 1767 en de daarop gevolgde verwoesting der oude hoofdstad Ajuthia, ook de oude archiven zijn verloren gegaan; doch dat hij niet te min uit eenige nog gevonden stukken had opgemaakt, dat hetgeen ik voorgedragen had, volkomen overeenkomstig de waarheid was. Hij merkte echter tevens op, dat de Nederlanders ook vroeger hunne tusschenkomst verleend hadden tot het overvoeren naar en van Ceylon van Siamezen, die daar in de school van Boedha onderwezen werden.

Dit was waar; waarschijnlijk speelde hun voor oogen de verbanning naar Ceylon in 1759 van Tjauw Chrom Pepiet, onechten broeder van den overweldiger, ouderen broeder van Tjauw Fa Dawk Madaca, opvolger van den in 1757 overleden vorst Oeparat, die later naar Siam terugkeerde en daar eerst aankwam, nadat de Burmah's weder waren afgetrokken en de overweldiger weder op den troon zat, van welk feit ik nogtans om verschillende redenen met opzet vermeden had melding te maken.

Ik antwoordde dus, dat Z. M. volkomen gelijk had en dat ik die en nog andere feiten, getuigende van de naauwe aanraking van Siam met Nederlandsch Indie, zou hebben aangehaald, vreesde ik niet een te gerekt discours te moeten leveren en te

veel van Z. M. geduld en welwillendheid te moeten vergen, waarom ik mij bij deze weinige, meest saillante punten bepaald had. Z. M. bedankte mij daarvoor.

De vragen en antwoorden werden, evenals de later volgende, in het Siameesch gerigt aan den 2en Phra Kelang, die aan mijne regter zijde lag en alles weder aan onzen tolk, den heer Smith overbragt, die vervolgens alles aan en van mij overbragt aan den 2en Phra Kelang, die naauwkeurig op eene zwarte papieren lei van alle vragen en antwoorden aanteekening hield en deze telkens met luider stemme en met voortdurende, vervelende herhaling van 's konings en mijne namen en titels opdreunde.

Daarop las de vorst zijne rede voor (zie bijlage H), daalde toen eenige trappen af en zette zich voor een op eene dier trappen staand outaar neder, van waar Z. M. mij toen weder eenige, zoo ze heeten, „*officiële*" vragen deed, die op de boven omschrevene wijze werden geboekstaafd en geresumeerd, evenals mijne antwoorden.

Die vragen waren:

1o. of Batavia een land of de hoofdplaats van een eiland was, welke vraag, die niet zeer van 's konings geographische en historische kennis getuigde, den Kalahome blijkbaar indigneerde;

2o. of ik tevreden was over mijne ontvangst en bejegening en over de wijze, waarop de koninklijke gevolmagtigden met mij waren te rade gegaan.

Ten laatste werd mij toezegging gedaan, dat de uitwisseling der acten van ratificatie op den 31sten zou plaats vinden.

Omtrent de 1ste vraag lichtte ik of liever de Kalahome hem in; op de 2de vraag antwoordde ik, dat ik de heuschheid, waarmede ik bejegend was door het Siameesch gouvernement en door de gevolmagtigden, niet genoeg kon roemen, terwijl ik motrent de in de 3de plaats gedane mededeeling antwoordde,

daarvoor zeer dankbaar te zijn, ook omdat nu alles vóór mijn vertrek, dat bepaald was op den 2den April, zou afloopen. Door dit laatste hoopte ik alle kans op verdere vertraging af te snijden, wat mij dan ook gelukt is.

De vorst steeg nu weder op den troon, toonde mij een zeer fraaijen sabel met gouden schede, welken hij mij als een staats-ornement aanduidde, dat hij alleen bij groote gelegenheden als de onderwerpelijke droeg. Hierna noodigde Z. M. het gezelschap uit zich wat te gaan verfrisschen, en hiermede liep de audiëntie af. In eene andere kamer stond weder het gebruikelijke collation gereed, waaraan Bowring en Townsend Harris zeker gesmuld zouden hebben, doch waarvan geen onzer, noch wat eetwaren, noch wat dranken betreft, iets gebruiken kon. De koning zond mij een paar vijgen uit zijn tuin op een gouden schaaltje. Ik stelde een toast in op de gezondheid van den 1en koning van Siam, die luide toegejuicht werd. Na het collation liet de koning mij uitnoodigen met het gezelschap bij hem te komen. Hij ontving ons weder in de kamer, waar ik mijne eerste private audiëntie had en waar hij weder omgeven was van zijne mooije kinderen. Hij was allerhupscht, zelfs hartelijk en occupeerde zich met een ieder van het gezelschap. Vooral frappeerde hem het vuurroode haar van den schrijver Vasseur, dat hij zeer mooi vond.

Onder de geschenken, hem door mij aangeboden, bevond zich ook een kantoorstempel met het Siamsche wapen, te Batavia gekocht van den heer Ecoma Verstege, die daarvan bij verkoop van eenige niet gereclameerde regalen eigenaar geworden was.

De koning zeide mij, dat hij blijde was dien stempel, die hij terstond voor de zijne herkend had, terug te hebben. Die zelfde stempel was vroeger een cachet, hetwelk hij, omdat het drukken daarmede wat moeijelijk ging, te Singapore in een stempel had laten veranderen. Het voorwerp was gestolen of verloren geraakt en nu had hij het terug gevonden. Ik vond de

mededeeling, dat ik hem zijn eigendom als geschenk aanbood, natuurlijk minder aangenaam. Hij was er nogtans blijkbaar mede ingenomen, doch speet het hem slechts, dat wij er geld voor hadden uitgegeven. De vorst schonk ons uit het vroeger bekende likeurstelletje weder een kelkje slechte sherrij.

Ik proponeerde andermaal de gezondheid van Z. M., waarop wij een zeer luid hip! hip! hoerrah! lieten volgen. Dit eerbewijs scheen hem zeer te treffen; hij werd zelfs aangedaan en bedankte mij herhaalde malen met nadruk, mij teikens de hand drukkende.

Daarop vroeg hij mij, om den brief van den gouverneur-generaal. Hij zeide mij daarmede eenigzins verlegen geweest te zijn. Vroegere gouverneurs-generaal schreven aan den Phra Kelang, zeide hij en hij kon moeijelijk aan den eenen gouverneur-generaal meer eer bewijzen dan aan den ander. Ik merkte op, dat, ofschoon vroegere gouverneurs-generaal na de verwoesting van Ajuthia, waardoor de traditie verloren was geraakt, wel eens aan den Phra Kelang hadden geschreven, ik nogtans zeer betwijfelde of, nu die traditie, zooals die door mij was voorgedragen, terug gevonden was, onze gouverneur-generaal dit nog doen kon en zou; ik betoogde, hoe onze gouverneur-generaal eene eminentie was, die verscheidene rijken, even groot, zoo niet grooter dan Siam bestuurde; ik herhaalde nog eens, hoe Siam in vroegere jaren aan den gouverneur-generaal gezantschappen zond, hoe vroegere gouverneurs-generaal Siam met schepen en troepen hadden bijgestaan; doch merkte tevens op, dat ik volkomen besefte, dat Z. M. onzen gouverneur-generaal moeijelijk anders kon behandelen dan de gouverneur-generaal van Britsch-Indie behandeld was, en daarom ter voorkoming van misvatting ook maar besloten had des gouverneurs-generaal brief als een gewonen, particulieren brief te behandelen, dien ik nogtans hoopte, dat in gepasten vorm beantwoord zou worden. Z. M. nam dit goed op en zeide mij dan ook voor-

nemens te zijn den brief te beantwoorden. Ik gaf wijders te kennen, dat het mij wenschelijk voorkwam de gewone dienstaangelegenheden te doen behandelen door den Phra Kelang namens Z. M. en door den algemeenen secretaris namens den gouverneur-generaal van Nederlandsch Indie.

De koning deelde mij mede, dat Zaturdagnacht het nieuwe maanjaar zou worden ingewijd door onophoudelijk schieten met de kanonnen van het paleis, volgens oud Siameesch gebruik. Hij noodigde ons daarna uit eene processie bij te wonen ter eere van het haarsnijden van een der zonen van zijn broeder, den 2^{en} koning, hetgeen wij deden. Deze processie was veel minder dan die, welke wij eenige dagen vroeger hadden bijgewoond. Wij namen spoedig afscheid en gingen, voldaan over den afloop van den dag, die weder zeer heet was, tegen 4 uur 's middags naar het zoogenaamde hotel de l'Ambassade in onze statiepraauwen terug, zoo als wij gekomen waren.

28 *Maart.* — De tolk brengt mij een paar concepten van brieven van den koning aan den gouverneur-generaal, die de 2e koning hem opgedragen heeft met mij eerst te bespreken. Ik verklaar geene bedenkingen tegen die concepten te hebben. In den voorochtend eenige contra-bezoeken bij de verschillende consuls gebragt.

De 2e koning laat mij tegen den middag door zijn Phra Kelang weten, dat hij mij morgen middag om 1 uur met mijn gezelschap zal ontvangen en laten halen. Informerende of wij al dan niet in gala costuum daarheen moesten, vernam ik, dat de koning mij, omdat hij ziek was, in kleine tenue zou ontvangen. Ik heb die niet. De graaf zu Eulenburg was er in klein costuum geweest. De officieren hadden, vóór dat zij binnen gingen, hunne sabels afgegeven. Voor publieke audiëntiën was dit vroeger, evenals het uittrekken van schoenen of laarzen, een vereischte; langzamerhand heeft men daarvan afgezien. Op de private audiëntie bij den 1^{en} koning was ik in rok en

het état major in kleine tenue met sabels toegelaten. Ook gister, na de groote audiëntie, had de koning ons in privé in gala met zijdgeweer ontvangen. Ik zag dus niet in, waarom ik thans aan den eisch tot het afgeven van dat zijdgeweer zou toegeven en heb daarom den tolk gezonden naar des 2en konings Phra Kelang, om dit punt eerst uit te maken, er bij voegende, dat onze officieren, gekleed komende, evenmin de sabel als een ander kleedingstuk konden afleggen, en tevens in overweging gevende, om, vermits de koning ons slechts in privaat gehoor zou ontvangen ons te mogen kleeden, als wij op de private audiëntie bij den 1en koning waren toegelaten. De koning heeft mij laten antwoorden, dat hij dit aan mijn oordeel overlaat en besluit ik dus, dat al, wat niet militair is gerokt, zal gaan met witte dassen en dat de officieren in kleine tenue zullen gaan zonder sabels, waardoor alle aanleiding tot gevoeligheid wordt vermeden. Ook de volgende omstandigheid leidt mij daartoe.

Toen de Fransche admiraal hem laatstelijk een bezoek bragt, eischte men eveneens het afleggen der sabels voor de officieren, die dit weigerden. De 2de koning moet toen aan den vlootvoogd opgemerkt hebben, dat hij hem ontving in het gebouw zijner vrouwen, waar geene mannen worden toegelaten, en dat, vermits hij daar zelf ongewapend was, hij ook moest eischen, dat anderen, die bij hem kwamen, ongewapend waren; dat, kon dit niet, hij van het genoegen om hen in privaat gehoor te ontvangen moest afzien. De Franschen moeten niet hebben willen toegeven en vertrokken zijn.

De prins Krom Luang Wangsa laat mij uitnoodigen morgen middag, om 5 uur met de heeren van het gezelschap, waarvan hij vooral den geneesheer *„ en amitié"* genomen heeft, het middagmaal bij hem te komen gebruiken. De prins is eerelid van een medisch genootschap te New York, waarvan hij het diploma in eene lijst heeft hangen. Men heeft hem wijs gemaakt, dat hij door dit

genootschap med. doctor gemaakt is en nu roemt hij op zijne medische kennis en ziet in onzen geneesheer een collega. Heden gaan wij *en corps* dineeren bij den heer Pickenpack, die ons overlaadt met beleefdheden.

De overste Muller is onwel en gaat naar boord den eersten officier wat aflossen.

Onze zieken minderen niet. De arme heer Peeters, die voortdurend klaagde, ligt thans met eene acute dyssenterie te bed. Onze doctor is naar boord gegaan om te zien, wat daar gaande is. Ik heb voor den heer Peeters doctor Campbell laten halen, een door en door bekwaam geneesheer van het Engelsche consulaat, die hier jaren geweest is. Hij ziet de zaak tot mijn innig leedwezen zwaar in en wenscht den heer Peeters naar boord getransporteerd te hebben, omdat hij daarover maalt. Ik kan hem niet zenden voor van avond, wanneer de doctor terug zal zijn.

De doctor komt terug met den 1en officier.

De arme equipage verveelt zich doodelijk op de opene reede, waar zij het land ter naauwernood ziet. De manschappen verlangen zeker niet minder dan wij om weg te komen. Daarbij komt, dat zij slechts 2 malen, ondanks alle afspraken, verversching hebben gehad.

Op de reede zijn echter geene zieken.

De doctor zegt mij, dat dezen ochtend op de *Java* een matroos, ondanks alle aangebragte hulp, binnen 3 uren aan de cholera is overleden. Hij ziet de zaak van den heer Peeters ook zwaar in; hij blijft van nacht bij hem waken, wenscht den nacht nog af te wachten.

29 *Maart.* — Wij passeerden gister avond een alleraangenaamsten avond bij den heer Pickenpack. De heer Peeters bragt een slechten nacht door. De doctor ziet gevaar in zijn transport. De heer Peeters zegt te gevoelen, dat hij zeer ziek is. Hij is zeer zwaarmoedig en zegt mij, bij nadere overweging

tot de conclusie gekomen te zijn, zoo mogelijk, liever hier te blijven, onder behandeling van dr. Campbell, in wien hij vertrouwen stelt. Hij ziet op tegen den last, verbonden aan het aan boord zijn. Ik geloof, dat dit plan verstandig is. Hij is werkelijk ver weg en kan aan boord onmogelijk die oppassing en rust vinden, die hij hier zal hebben.

De heer Pickenpack biedt met zijne gewone gastvrijheid aan hem bij zich te nemen en ik geloof, dat hij nergens beter zijn kan. Hij zelf is met het denkbeeld ingenomen.

De ondragelijke hitte op den dag, gevolgd door de koude van den nacht, moet zeer ongezond zijn. De lucht is voortdurend dik. Behalve het vroeger bedoelde buitje van eenige weinige minuten heeft het hier in 4 maanden niet geregend.

Over het algemeen moet het klimaat hier gunstig, doch alleen in de maanden Maart en April allernadeeligst voor de gezondheid zijn.

Des nachts is het gehuil der duizende honden en over dag het gekras der millioenen raven niet uit te houden. Nogtans is hun aanwezen hier zeer nuttig en noodig en dat wel om de navolgende reden. Zoo als men weet, begraaft de Siamees de lijken der afgestorvenen niet; hij verbrandt ze. Dat verbranden geschiedt bij een tempel voor hem, die het betalen kan. Die niet betalen kan, is verpligt het lijk van een afgestorvene te brengen naar de publieke brandplaats. Deze plaats is gelegen daar, waar de executies van doodvonnissen plegen plaats te vinden. Eenigzins verder deze plaats, waartoe men langs eene kreek komt, opgaande, treft men eene andere, met muren omheinde, in 8 vakken verdeelde plaats aan, waar de lijken der afgestorvenen geworpen worden, waaronder nu en dan ter besparing van brandstof een vuurtje gelegd wordt, dat meer smeult dan brandt. Het gevolg daarvan is, dat men de naakte lijken, vreesselijk gemutileerd en vergaan, hier en daar aantreft; millioenen gieren, kraaijen en honden verrigten het werk, dat

voor het vuur bestemd was. Overal verspreid, vindt men beenderen en stukken vleesch. Eene moeder bragt daar juist haar pas ontslapen wigt, toen eenigen van ons gezelschap daar waren. Ter nauwernood had zij er het geliefde pand gelegd, of de gieren en kraaijen streden er om. De heeren namen een paar crania mede, die nog niet vergaan en uit de hoopen met puntige stokken door bedienden uit ons logement gepikt waren. In het logement ontdeden ze die hoofden nog van het vleesch.

Om 1 uur gingen wij na gedejeuneerd te hebben naar den 2den koning in de booten, die hij ons tot dat einde gezonden had en die genoegzaam gelijk waren in grootte, inrigting en bemanning aan die van den 1en koning. Aan de debarquadère werden wij op dezelfde wijze als bij den 1en koning ontvangen; evenwel waren de menschen beter gekleed. Voor het paleis lagen drie aan den koning behoorende stoomscheepjes, die er keurig onderhouden uitzagen; ook zijn paleis getuigde van meer orde en beter onderhoud. De togt naar het paleis was onbeschrijfelijk warm. Ik geloof niet, dat het in de machine-kamer van ons stoomschip warmer zijn kan. Na een kwart uur dragen, kwamen wij door eenige nog te openen poorten, bewaakt door onbeschrijfelijk smerige soldaten, aan eene overdekte loots, waar ik door 's vorsten Phra Kelang ontvangen werd en mijne komst liet annonceren. Weldra werden wij toegelaten. 's Vorsten zoon ontving ons aan den trap van eene binnenkamer aan het achterhuis van een ver afgelegen gebouw, werwaarts wij gedragen werden. De vorst ontving ons in de kleine tenuejas van een kapitein ter zee; om hem heen en buiten lagen op den grond allerlei grooten in de tenue van de verschillende hoofdofficiersrangen bij de marine. De zaal, waar wij ontvangen werden, was een zeer hoog, luchtig en ruim, doch uiterst eenvoudig gemeubileerd vertrek. Ik vernam, dat de zaal naast deze zeer rijk gemeubileerd is. De ontvangst was zeer minzaam. De vorst heeft veel meer voorkomen, dan de 1e koning.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Hij ziet er nogtans souffrant uit en zeide dan ook nog niet wel te zijn. Hij is geplaagd met congesties. Men zegt, dat het de verschijnselen waren van beroerte, de gevolgen van overmatig zingenot.

Naast hem gezeten, liet hij mij eenige photographiën zien. Het discours bepaalde zich tot eenige banale phrases. Engelsch sprak hij geen woord, ofschoon hij dit naar algemeen zeggen veel beter moet spreken dan de 1e koning, die naar mijne ervaring het al zeer slecht spreekt, doch vrij aardig schrijft. Men beweerde, dat de 2e koning geen Engelsch wilde spreken, omdat dit hem te veel inspanning kosten zou. Spoedig werd daarop eene tafel gedekt en verschenen er allerlei vruchten en lekkernijen, waaraan wij uitgenoodigd werden ons te vergasten. De koning bleef in dien tusschentijd op de canapé zitten en onderhield zich met zijne op den grond liggende grooten over de Franschen te Saigoen, van waar hij juist eenig berigt had ontvangen door eenige Cochin-Chinezen, van welken volkstam hij eene massa menschen in zijne dienst heeft. Hun tijpe is vrij wat mooijer dan dat der Siamezen; zij naderen meer de Chinezen zonder nogtans den staart te dragen. Het hoofd is bij hen geschoren. Zij zijn blanker, maar ook veel tengerder dan de Siamezen.

Na wat genuttigd te hebben, werd het alles behalve interessante discours nog eenige oogenblikken voortgezet; daarna vertrokken wij weder naar de loods, waar wij ontvangen waren, en ontmoetten onderweg eenige prachtige kippen, die de hoogte eener tafel hadden en van welke ik, echter te vergeefs, poogde eenige magtig te worden.

In de loods vonden wij weder een diner gereed staan, dat, hoe heerlijk misschien ook voor anderen, voor ons oneetbaar was. Trouwens dit was de 3de maal, dat wij sinds 12 uur moesten eten en ware het al niet, dat weinig honger en de onsmakelijke wijze, waarop alles er uitzag, ons van het nuttigen van spijzen had terug gehouden, onze omgeving, die geheel

uit maakte, weinig welriekende bedienden bestond, welke op de spijzen aasden, had dit gedaan. Na het manuaal van eten gemaakt te hebben, vertrokken wij weder, als wij gekomen waren, zonder eenige van die gunstige impressies te hebben verkregen, die Bowring in zoo overvloedige mate mede nam, om ons weder te prepareren voor het diner van den prins Krom Luang Wangsa, het 4de zoogenaamde diner, dat wij binnen 5 uren tijd moesten bijwonen.

Het wordt tijd, dat wij vertrekken. De neerslagtigheid neemt toe. Dat loopen door de zon op het heetste van den dag is voor ons Europeanen niet uit te houden. De Siamees moet een veel sterker schedel hebben, om met zijn geschoren, ongedekt hoofd de groote zonnehitte te kunnen doorstaan.

Om 5 uur naar den prins Krom Luang Wangsa gaan dineren. Hij was ziek en had weder eene ligte attaque van apoplexie gehad, zoo als zigtbaar was aan zijn verdraaid gezigt. Hij had den havenmeester, den heer Bush, den „omnis homo" met de waarneming der honneurs van het diner belast, die weder, evenals op alle tot nog toe bijgewoonde diners, gedoemd was, om het als hoofd-, doch tevens eenig eetbare schotel onmisbare speenvarken te trancheren. Het diner was even slecht en vuil als de dranken, hoe de goede, dikke prins ook zijn best gedaan had. Hij verscheen even, toen wij aanzaten, van welke gelegenheid ik gebruik maakte, om hem te bedanken voor al de beleefdheden, die hij voor ons gehad had, terwijl ik op zijne gezondheid en spoedig herstel dronk, voor welke toast, welke luide toegejuicht werd, hij zeer gevoelig was.

Ik moet erkennen, dat deze goede man alles gedaan heeft, wat hij kon, om de heeren, die nog al eens naar hem toegingen, eenig genoegen te verschaffen.

Van den prins gingen wij naar den heer Pickenpack, die ter onzer eere eene *lek'on* gaf. De *lek'on* is, wat op *Java* bij

PERPUSTAKAAN NASIONAL

de Preanger Regenten de bedaja's en in de Vorstenlanden de serimpi's zijn. Het vereenigt hiermede het karakter van de toppeng, doch is veel schooner en levendiger dan eenige van deze drie. Het is eene geregelde comedie. Meestal is er een koning en eene koningin, die allerlei dansen en processies voor zich laten uitvoeren, zoowel door mannen als vrouwen, terwijl een paar pierrots of clowns de leêgte opvullen en de algemeene hilariteit opwekken. Eene liefde-geschiedenis of eene legende, die veelal een historischen grond heeft, maakt gewoonlijk het onderwerp der voorstellen uit. De scène wordt voorgelezen door een man of eene vrouw, voordat het spel begint. De muzijk is oorverdoovend. De dansen zijn vlug. De costumes, waarbij veel verscheidenheid is, zijn werkelijk fraai. De heer van Kinsbergen zal er eenige types uit nemen. Deze *lek'ons*, die meestal uit troepen van 120 personen en meer bestaan, doorreizen het gansche land in booten. Zij maken den wellust uit der Siamesche bevolking, evenals de toppeng, ronggengs en wajangs die der bevolking op *Java*. Elke tempel heeft eene plaats, waar de *lek'on* gespeeld kan worden. Hij, die ter zake van deze of gene gelegenheid op die plaats eene *lek'on* laat spelen, wordt geacht een Gode welgevallig werk te verrigten. Het verveelde mij na het een uur aangezien te hebben. Het togtte er vreeselijk. Ik was daarenboven moe van het loopen door de zon en het bijwonen van al de op dien dag gegeven diners en ging om 9 uur naar huis.

30 *Maart.* — De heer Peeters gevoelt zich wat rustiger, doch passeerde een slechten nacht. Hij verlangt getransporteerd te worden naar den heer Pickenpack. Hoe eer hij uit dit lugubre hotel der ambassade, omgeven door knarsende kraaijen en huilende honden, vertrekt, hoe beter dit in zijne zwaarmoedige stemming voor hem zijn zal.

Het gehuil der honden heeft mij ook dezen nacht weinig doen slapen; ik wilde er op laten schieten, maar kon daartoe nie-

mand bewegen. De Boedhist mag geen dieren dooden. Tot mijne slapeloosheid heeft evenwel ook bijgedragen het onophoudelijk schieten van het koninklijk paleis om het nieuwjaar in te wijden, waarvan de dag op voorstel der wigchelaars door den 1en koning bepaald wordt. De roeijers mijner boot deelden mij mede, dat het schieten het verjagen van den duivel ten doel had.

Invitatie ontvangen van den Kalahome, om morgen middag bij hem te komen dineren.

31 *Maart.* — Den heer Peeters, in wiens toestand geene verbetering komt, naar den heer Pickenpack getransporteerd, wat hem, met hoeveel voorzorgen en voorzigtigheid dit ook gedaan is, in zijn verzwakten toestand veel kwaad gedaan heeft.

De Phra Kelang zendt mij ter speculatie en verbetering het concept van een brief aan den minister van buitenlandsche zaken te 's Hage. De feiten, daarin omschreven, zijn onjuist; ik heb nogtans niet veel lust daarin verandering te brengen en zend die daarom terug, onder mededeeling, dat ik er geene bepaalde bedenking tegen heb. Ook is daarbij het concept van een brief aan den gouverneur-generaal, waarbij hij mij veel lof toezwaait. Ik heb mij natuurlijk van het maken van opmerkingen omtrent dit certificaat van mijn gedrag onthouden.

Hij laat mij ook weten, dat de 1e koning mij dezen middag zal ontvangen ter uitwisseling der acten van ratificatiën van het tractaat, welke mededeeling een oogenblik later gevolgd wordt van eene invitatie des konings, om tegen 5 uur te komen dineren. Overigens excuseert de Phra Kelang zich voor eene visite, welke ik hem wenschte te brengen, onder voorgeven, dat hij, ten gevolge van verbouwingen aan zijn huis, niet bij magte is mij behoorlijk te ontvangen.

Om 5 uur komen de bekende booten, om het tractaat en mij af te halen.

Eene boot is bestemd voor het tractaat, dat door een beambte met eene leelijke, gouden vaas en een gouden pajoeng afgehaald wordt.

Eene commissie, zamengesteld uit eenige officieren van het état-major, vereenigt zich om het tractaat te begeleiden in de eerste boot.

Eene tweede boot is bestemd voor mij en eene derde voor het gevolg.

Aan de débarcadère gekomen, vonden wij de gebruikelijke begeleiders, draagstoelen en pajongs gereed staan. De voor het overbrengen van het tractaat bestemde gebruikelijke vergulde stoel ontbrak. Na een kwart uur vruchteloos wachten op dat meubel, verzocht ik, dat de processie zich in beweging mogt stellen, mij voorbehoudende over deze informaliteit te klagen.

In het paleis gekomen, werden wij aan eene loots door den Phra Kelang opgewacht. Mijne eerste vraag was, hoe ik de begane informaliteit moest opvatten, want dat ik daarmede kwalijk genoegen kon nemen, daar het tractaat van mijn Vorst niet behandeld was met de eer, die aan andere tractaten bewezen was. De Phra Kelang stortte daarop een vloed van excuses uit; hij had tot het doen gereed brengen van alles last gegeven; men had zijne bevelen niet opgevolgd; hij was daarover zeer verontwaardigd, maakte zich boos, liet den schuldige halen, die, na zich verontschuldigd te hebben met de mededeeling, dat men hem vooraf met de bezorging van een brief aan den 2en koning belast had, terstond met den buik op den grond gelegd werd en een erbarmelijk pak slaag op den ontblooten rug bekwam met rietstokken, waarvan elke slag het bloed voor het vel deed komen en aan den lijder de vreesselijkste kreeten van pijn ontwrong. Ik kon dit schouwspel niet aanzien, te minder daar ik overtuigd was, dat deze arme drommel voor verzuimen van andere, hoogere officianten boeten moest en merkte op, dat dit verder ging dan mijne bedoeling was. De Phra Kelang liet er toen mede ophouden, te kennen gevende, dat er in den laatsten tijd te veel informaliteiten begaan waren en een voorbeeld noodig was.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Ik vond in de loods op eene tafel het Siamesche tractaat op eene gouden vaas staan.

Beide tractaten werden even ingezien en vergeleken.

Daarna trok de Phra Kelang eene, naar hij zeide, voor deze gelegenheid bestemde, van gouddraad gestikte, prachtige tenuejas aan, vroeg mij, of ik bereid was tot de uitwisseling over te gaan, na toestemmende beantwoording van welke vraag hij het Siamesche tractaat tot boven zijn hoofd ophief, in mijne handen stelde en daarvoor een „sembah" maakte; ik hief ook het mijne op, hetwelk ik hem met eene buiging ter hand stelde. Hiermede liep die plegtigheid af, en werden wij uitgenoodigd deel te nemen aan een diner, hetwelk in de open lucht op een plein vóór de vroegere audiëntie-zaal of Sala lek'on aangerigt was, en waar wij alle andere consuls, voor deze gelegenheid genoodigd, gecostumeerd aantroffen.

Aan het diner, dat evenals alle andere Siamesche diners was en waar de havenmeester Bush weder het speenvarken voorsneed, stelde ik de gezondheid in van den eersten koning, welke dronk met geestdrift begroet werd.

Na den afloop van het diner verscheen de koning, die dezen avond in bijzonder goeden luim was, hetgeen niet altijd het geval schijnt te zijn. Men houdt hem soms voor minder wijs; hij heeft dan buijen van drift en hevigheid. Die toestand wordt toegeschreven, zoowel aan het afmattende leven met vrouwen, als aan het effect van het warme weder op het gebruik van de „bella donna", eene plant, die hier veel voorkomt en waarvan een afkooksel bereid wordt, waarvan het gebruik gezegd wordt bij te dragen tot de helderheid van het hoofd en tot het geven van verheven denkbeelden.

De vorst was zeer eenvoudig gekleed. Hij droeg lelijke pantoufles, de gewone sarong, tot broek gevormd, 2 broches met slecht gezette edele steenen op de linkerborst en een kinderhoedje met 2 liggende pluimpjes (een rood en een wit).

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Hij was zeer opgeruimd en minzaam en overhandigde mij een brief aan den gouverneur-generaal, waarvan hij mij het concept van zijne eigene hand liet lezen. Die brief is in vele opzigten kunstig ingekleed. De wijze, waarop hij zijne gevoeligheid betuigt over het niet ontvangen van een brief des konings, waarover hij mij nog nimmer sprak, is zeker aardig getourneerd. De brief, waarvan mij later nog een afschrift gezonden is (zie bijlage I), is beter gesteld, dan ik verwacht had; men ontwaart daarin de zucht om zich van alle regtstreeksche aanraking met den gouverneur-generaal te onthouden, in strijd met hetgeen de koninklijke briefschrijver thans zelf gedaan heeft.

Dit niet ontvangen van een brief des konings is een gevoelig punt. Zoo merkte dezen ochtend de Phra Kelang den tolk op, dat het blijkbaar onze bedoeling was, om den koning van Siam aan onzen koning weder het eerst te doen schrijven. De koning zou dit niet doen en zou daarom aan den gouverneur-generaal schrijven. Toen daarop de opmerking gemaakt werd, dat zij dan *„en défaut"* waren door een brief van den gouverneur-generaal, die beantwoord zou worden, niet met honneurs te ontvangen, erkende de Phra Kelang de inconsequentie der handeling, doch zeide tevens, dat de beantwoording als van een privaten brief geschieden zou, hetgeen niet volkomen juist was, zooals de inhoud van het antwoord kan aanduiden. In elk geval verheug ik er mij in mijn doel in zoover bereikt te hebben, dat de beide brieven van den gouverneur-generaal niet onbeantwoord blijven.

Ik kon dan ook niet nalaten mijne dankbaarheid te betuigen, zoowel voor die beantwoording, als voor de gracieuse woorden, die daarin ten mijnen aanzien voorkomen. De koning antwoordde daarop zeer minzaam, er bijvoegende, dat ik hem zeker veel dank zou weten voor de gunstige wijze, waarop hij mij aan den gouverneur-generaal gesignaleerd had.

Hij nam mij toen bij de hand en gingen wij hand in hand,

gevolgd door alle aanwezigen, de trappen op naar de Sala lek'-on. De vorst noodigde mij uit getuige te zijn van de wijze, waarop hij zijne godsdienstoefening hield.

In de zaal bevond zich eene soort van altaar of amphitheater, waar, onder eenige pagodavormige pajongs, eene massa Boedhabeelden van goud, bergkristal, agathe, jade (niersteen) en andere edele gesteenten zich bevinden, nevens allerlei reliquiën. Vóór dat altaar of amphitheater stond een ander laag tafeltje, niet hooger dan een voet van den grond, waarop 12 vetkaarsen en eenige gouden vazen met net gearrangeerde bloemen stonden.

Voor dit tafeltje lag eene mat en op die mat een zijden tapijt uitgespreid. De koning bragt mij tot vóór dit tapijt; ontdeed zich toen van zijn zwaard en van zijn kinderhoedje, wierp zich op de knieën, bragt de beide zamengevouwen handen aan het voorhoofd en boog daarop met het hoofd tot op den grond, welke ceremonie hij tot driemalen herhaalde. Daarna ontstak hij de 12 kaarsen, alsmede die, welke op het altaar of amphitheater stonden, zoomede de wierookvaten. Hij klom toen op het amphitheater, haalde er elk Boedhabeeldje af, en vertoonde mij die allen met een kinderachtig welgevallen; van elk beeldje of elk voorwerp verhaalde hij mij de legende. Zoo was er een gouden Boedhabeeldje van een geheel ander type dan dat der vele andere. Dit beeldje was bij het graven van goud in het Cambodjasche in eens voor den dag gekomen. Eenige andere gouden Boedhabeeldjes, mede van Cambodja afkomstig, gaven bij schudding het geluid, als ware er iets in, en toch, zeide hij, vindt men niets, wanneer men ze open maakt. Zoo was er eene gendi met gewijd water, waarop door visschers in eene rivier was gestooten. Ook vertoonde hij mij eene kipas, vervaardigd uit haren van den staart van den vroegeren witten olijfant.

Hij liet daarop eene kroon halen, pagodavormig, $\pm 2^1/_2$ voet hoog, geheel van goud en schitterende van diamanten, even-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

als de daarvan afhangende oor-ijzers. Hij zeide, dat die kroon 5000 ponden sterling waard was. Ik geloof het niet. De diamanten waren met uitzondering van eene, die op den top zat, klein. De bovenste diamant was groot en scherp geslepen. Ik schat die op eene waarde van *f* 16/m à *f* 18/m.

Hij schroefde die diamant er af en op een colossalen kroonring, die 2 duim diameter had en omzet was met allerlei robijnen, smaragden en saphiren. Daarna toonde hij ons een paar zwaarden met gouden, met diamanten ingelegde scheden, tot de regalia van vroegere dynastiën behoorende, en eene moderne, op zijn last door de beste goudsmeden en juweliers van Siam vervaardigd, waarvan het lemmet gemaakt was van eene compositie van allerlei edele en onedele metalen.

Het duizelde mij van al die pracht en waarde, en toch was het eene lelijke, smakelooze verzameling, waarvan het aanzien verveelt en vermoeit, en geene enkele, laat staan aangename impressie achterlaat. Het opmerkelijkste was de kinderachtige eenvoud, het blijkbare genoegen, hetwelk de vorst er in schepte, om alles in de bijzonderheden te laten zien.

Ik was blijde de zaal weder uit te gaan met den koning, die mij bij het uitgaan weder bij de hand vatte en mij uitnoodigde de lek'on, die op het plein plaats zou vinden, bij te wonen. Hij merkte mij tevens op, vernomen te hebben, dat er in onze bezittingen een gewest was (waarschijnlijk Bandjermasin, volgens hem eene Sanskritsche benaming), waar platte diamanten gevonden werden. Hij wenschte er een ruwen te hebben en dien in Siam te laten slijpen. Hij herhaalde dit verzoek verscheidene malen gedurende den avond. Hij zou het geld, daarvoor benoodigd, wel beschikbaar stellen, wanneer men op hem trok.

Buiten gekomen, bragt hij mij naar eene gedekte tafel, waarop gevulde wijnglazen stonden. Hij overhandigde mij een glas, evenzoo aan de andere heeren en deelde mij o. a. mede, dat

het nieuwjaar spoedig op handen was, zooals ik uit het schieten in den nacht van den 29sten had kunnen opmaken. Ik nam die gelegenheid te baat zijne gezondheid te drinken en daarbij den wensch te uiten, dat hij dezen dag nog dikwerf mogt beleven. Deze toast werd van een luid hip! hip! hoerah! gevolgd en deed hem blijkbaar genoegen. Wij gingen toen weder naar het plein, waar de lek'on zou gehouden worden. De koning nam van een voor de oude Sala lek'on staand tafeltje een fleschje met gewijd water en besprenkelde daarmede, zoo hoog hij werpen kon, het voorportaal van het gebouw en nam daarna plaats op eenen op den trap geplaatsten, vergulden stoel aan een tafeltje. Ik zette mij op een stoel neder aan den trap; de andere heeren vervolgden de rij. De Kalahome en andere hofgrooten lagen aan de buitenzijde van den trap, waar de vorst gezeten was.

Aan de overzijde van het plein, waar de vorst gezeten was, bevond zich een geverwd planken staketsel met deuren en gordijnen, bewaakt door in het rood gekleede amazones, wier tenue weinig bijdroeg tot het doen uitkomen van hare schoonheid. Uit die deuren en gordijnen kwamen om beurten vijf vrouwen, in de rijkste kleederen met goud en edele gesteenten uitgedoscht, voorzien van pagodavormige gouden kroonen en lange gouden artificiële nagels aan de vingers. De speelsters waren vrouwen des konings. De muzijk was goed. De poses der danseressen waren gracieus.

Na dit eenigen tijd te hebben aangezien, vatte de koning mij weder bij de hand en gingen wij, dus vereenigd, naar eene artificiële rots, waarop allerlei in marmer en andere steen uitgehouden olijfanten, stieren, leeuwen, apen en andere gedrochtelijke figuren geplaatst waren, en van welke rots het daarop aangebragte water langs beekjes en door fonteinen ontspringt en zich ontlast in eene kom, waarvan gebruik gemaakt wordt bij gelegenheid van het scheeren van het haar aan een der vorstelijke kinderen, die na de plegtigheid hier gewasschen

PERPUSTAKAAN NASIONAL

worden. Van daar bragt de vorst mij weder bij de hand naar een van gazen gordijnen voorzien bad, waar daags te voren de zoon des zeer konings na het haarscheeren gebaad was. Van daar geleidde de vorst mij weder, mij steeds bij de hand houdende, hetgeen mij met het oog op 's mans leeftijd, alsmede op de naauwte en groote hoogte der trappen, soms niet weinig in verlegenheid bragt, naar de kapel, waar het lijk der in September jl. gestorven, over 13 dagen te verbranden koningin geëxponeerd ligt. Groot zijn de preparativen, die voor dit feest gemaakt worden. Een afzonderlijke tempel wordt voor deze plegtigheid opgerigt. In het midden staat een stellaadje, waarop de urn of vaas, bevattende de overblijfselen der afgestorvene, geplaatst wordt, omgeven met ligt ontvlambare stoffen. De koning zelf ontsteekt bij die gelegenheid het eerst den brandstapel.

In die kapel of *„chambre ardente"* stond, achter een alleen in het midden opengeschoven dubbel gordijn, eene uit goud en edelgesteenten te zamen gestelde vaas of urn, ongeveer 4 voet hoog op eene verhevenheid, en welke urn het lijk inhield, dat geene zeer aangename reuk verspreidde. Van die urn hing naar beneden de slendang, die de overledene gedragen had. Boven de urn hing eene witte, pagodavormige pajong. Op zijde stonden al de gouden sirihdoozen en andere kostbaarheden, die de overledene gedurende haar leven gebruikt of gedragen had. Overigens weder een onnoemelijk aantal gouden en andere Boedhabeeldjes, boomen met gouden bladeren en zelfs Chinesche beelden en voorwerpen van groote waarde. Ook in de vertooning van dit alles schiep de vorst een kinderachtig behagen, zonder van de minste aandoening te doen blijken. Hij vertoonde mij een lelijk geëmailleerd, gouden bakje; vroeg mij, of ik het mooi vond en of ik dacht, dat het onzen koning welkom zou zijn. Ik zeide natuurlijk, dat ik het mooi vond en dat ik ook niet twijfelde of het zou den koning behagen, die echter minder aan de waarde dan aan de bedoeling, waarmede het aan-

geboden werd, zou hechten. „Nu," zeide hij „dan zal ik het uwen koning met nog een zwaard zenden, zoodra ik een brief van hem zal ontvangen hebben," en borg het weder weg. Ik zeide hem, dat ik er niet aan twijfelde of Z. M. zou, nu de acten van ratificatie van het tractaat uitgewisseld waren, hem schrijven, ware het ook alleen om te erkennen de hupsche wijze, waarop zoowel de heer Donker Curtius als ik in Siam ontvangen waren.

In eenen hoek der kamer bevond zich een kastje, opgevuld met gouden Chinesche beelden, hetwelk de Chinezen der plaats ten teeken van rouwbeklag hadden aangeboden. Ook bevond zich daarin het portret van de koningin met eene biographie, waaruit bleek, dat zij 28 oud geworden en aan de gevolgen van de tering gestorven was.

Tegen over de urn, in het andere uiteinde der kamer of zaal, zaten in eene nis 4 priesters achter 4 waaijers op een verschrikkelijk vervelenden toon gebeden uit te galmen. Die gebeden moeten gedurende 6 maanden, dag en nacht door, gehouden worden. De vorst betaalt daarvoor voor elke 3 uren aan elken priester 1 saloeng.

Van hier ging ik weder hand aan hand met den vorst naar de lak'on en nam, na nog een oogenblik naar den dans gekeken te hebben, afscheid. Ook van den Phra Kelang nam ik hier afscheid.

Eindelijk gingen wij braaf vermoeid naar huis en naar bed.

Tegen 12 uur werd ik gewekt, onder mededeeling, dat een der hooge ambtenaren, die bij de onderhandelingen was tegenwoordig geweest, mij namens den koning wenschte te spreken.

Hij bragt mij een lelijk geëmailleerd, gouden doosje, waar de grooten hun lipzalf in bewaren en gaf mij dit als een souvenir des konings, die in de drukte van den avond vergeten had mij dit aan te bieden. Ik liet daarvoor vriendelijk bedanken.

Om 5 uur 's nachts bragt men mij den brief van den 2en koning aan den gouverneur-generaal. Het is reeds vroeger opge-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

merkt, dat vorsten en grooten hier geen tijd kennen. Niet alleen bescheiden zij ons op de heetste uren van den dag, maar zelfs storen zij ons in onze nachtrust. De koning slaapt, eet, schrijft, zoowel over dag als des nachts, alles, zooals hem dit in het hoofd komt en naar mate de natuur spreekt.

1 *April.* — Den koning nogmaals bedankt voor zijne welwillendheid en het gisternacht gezonden souvenir.

Afbetalingen gedaan. De officier van administratie van de *Amsterdam*, Parker de Jong, bewijst mij daarbij groote dienst. Den tolk heb ik $ 125 matten gegeven. Hij was daarmede zeer gelukkig en toch mag de arme man daarvan niets voor zich behouden; alles moet aan de missie vervallen. Zijne wangunstige collega's hebben hem zelfs willen dwingen de kleine cadeaux, die hij nu en dan voor gepresteerde diensten van vorsten, grooten of ambassadeurs ontving, te verkoopen ten voordeele van de missie, die evenwel uitgemaakt heeft, dat dergelijke kleine geschenken als souvenirs mogen behouden worden. Graaf zu Eulenburg schonk hem een gouden horologie, benevens $ 300 matten voor de missie. — Ik zal hem nog iets van Batavia zenden, daar ik niets bij mij heb en hier niets kan vinden, dat geschikt geacht mag worden.

Het is hier de plaats met een enkel woord regtmatige hulde te brengen aan de verschillende christen-zendelingen, wier onvermoeid streven, om in het belang hunner zending werkzaam te zijn, boven allen lof verheven is. Er zijn een 12tal catholijke priesters, aan wier hoofd staat de bekwame, doch afgeleefde bisschop van Malos in part. inf., Pallegoix, degeen, van wien Bowring zijne inlichtingen bekwam en die sedert 1830 in Siam woont; wijders een 17tal protestantsche zendelingen van verschillende secten. Zij zijn over het algemeen practische menschen, die goed onderlegd zijn. Het is werkelijk een genot met hen kennis te maken en ze zijn vooral daarom te bewonderen, omdat zij, ofschoon een veeljarige arbeid hun

weinig resultaten gaf, nogtans den moed niet opgeven, integendeel met meer moed dan immer werkzaam zijn. De catholijken zijn over het algemeen gelukkiger dan de protestanten; nogtans zijn ook hunne resultaten gering. Onder de Chinezen zijn hunne pogingen gelukkiger geslaagd dan onder de Siamezen. De Boedhaleer draagt tot die negatieve resultaten grootelijks bij. Die leer, zooals die thans in Siam, naar de voorschriften van den geleerden 1en koning gevolgd wordt, bevat eene moraal, die, ook volgens de zendelingen, de christelijke zedeleer zeer nabij komt. Maar eene schaduwzijde dier leer is, dat zij aanprijst het doen van goede werken en het geloof aanmoedigt, dat toekomstige gelukzaligheid door die goede werken kan worden verkregen, bijv. door het doen van weldadigheid, door het bouwen van tempels en pagoda's. Hierdoor wordt zij, zooals Wood te regt opmerkt, eene schuldenaars- en schuldeischersrekening-courant, die geheel bestuurd wordt door eene der partijen, die het dus doende in hare hand heeft, om geheime wenschen en harstogten te bevredigen. Spreekt men hen over de verhevene strekking en het wezen van het christendom, dan antwoorden zij, dat die geheel in hun godsdienst terug gevonden wordt. Waarom, vragen zij, zouden wij onze leer (die van 2/5 van het menschdom) tegen eene andere, weinig van de onze verschillende verwisselen? De leer der goede werken is voor hen te gemakkelijk en staat de uitbreiding van het christendom in den weg.

Veel moeite — en met gelukkiger gevolg — geven de zendelingen aan het onderwijs, waarvan vooral door de kinderen der grooten veel gebruik gemaakt wordt. De 1e koning heeft zijne beschaving voornamelijk aan de zendelingen te danken. Hij heeft nu eene Engelsche gouvernante voor zijne kinderen doen uitkomen.

Eene afscheids-visite gebragt aan den prins Krom Luang Wangsa, die zeer hartelijk was en zich aanbood als mijn agent,

PERPUSTAKAAN NASIONAL

wanneer ik soms van Siam iets behoeven mogt. Hij wenschte, dat wij morgen vóór ons vertrek nog zouden gaan zien naar het feest van het drinken van het gewijde water, waarbij eene gelofte gedaan wordt voor het nieuwe jaar, en bij welke gelegenheid eene processie gehouden wordt, waarbij de koning weder in een prachtig ander costuum te voorschijn komt. Ik had genoeg van al die feesten en excuseerde mij dus uithoofde van tijdgebrek.

Terwijl ik daar zat, werd er door een paar oude vrouwen een zeer mooi Laos-meisje van 14 jaren binnen geleid, dat aan den koning moest voorgesteld worden. Zij werd, als ware het een beest op de beestenmarkt, gekeurd en o. a. zeer geroemd om hare lange mooije handen en vingers. Zij was de dochter van een Laos-hoofd van aanzien.

De menschen van aanzien achten het eene groote eer, wanneer de koning hunne dochter als bijzit wil aannemen. Evenwel wordt hier nimmer, zooals op Java het geval is, de maagd in aanraking gebragt met een man, voordat zij den leeftijd der puberteit, hier gewoonlijk op 17 à 18 jaren geschat, bereikt heeft. Voor dien tijd is zij vrij; na dien tijd wordt zij, zoo zij niet door vorsten of grooten benaderd wordt, door de ouders verkocht.

De Europeanen en Chinezen koopen ook de vrouwen, met welke zij leven.

Om half 5 uur gingen wij naar den Kalahome dineren. Wij kregen een excellent, het eenige, werkelijk goede diner, dat ik hier bijwoonde; alles was met smaak en luxe gearrangeerd en de spijzen waren even smakelijk als zindelijk. Op tafel stonden prachtige zilveren middenstukken. Alle schotels waren van zilver, keurig bewerkt. Het kristalwerk was zeer mooi. Het eten was excellent bereid door Chinesche koks, die van Macao en Singapore waren ontboden. De Kalahome en zijn zoon, die de 2e ambassadeur was naar Frankrijk en bij

die gelegenheid tevens Engeland, Duitschland en Italië bezocht en zeer goed Engelsch spreekt, waren beiden gekleed in zwarte satijnen buisjes, geborduurd op de kraag en op de mouwen.

De Kalahome was voortdurend beleefd en onderhield zich met veel waardigheid met zijne gasten.

Hij eet, naar ik hoor, ook altijd op gezette tijden en aan eene gedekte tafel.

Ik herinnerde den Kalahome nogmaals aan zijne belofte om op Java te komen.

Hij vroeg mij, of de verhouding van den Javaan tot zijne vorsten dezelfde is als die van den Siamees tot diens vorsten. Ik antwoordde, dat die met geringe afwijking op hetzelfde neder kwam, doch dat de Javaansche vorst weder geheel in afhankelijke verhouding stond tot den zooveel hooger staanden gouverneur-generaal.

Hij had behoefte Java eens te komen zien. In de laatste jaren waren de Siamezen schier uitsluitend met de Engelschen in aanraking geweest. Sedert waren de Franschen gekomen en hadden zich in hunne nabijheid gevestigd; maar de vestiging der Nederlanders, in de zoo onmiddelijke nabijheid, was voor Siam zeker van geen gering belang.

Bij het afscheid nemen was hij zeer hoffelijk en hartelijk; het speet hem, zeide hij, dat ik zoo spoedig weg ging; hij zou mij zoo bijzonder gaarne wat meer gezien en gesproken hebben.

Van hier gingen wij naar de woning van den heer Pickenpack, om daar den laatsten avond door te brengen.

De arme heer Peeters was zeer naar en zeer gedrukt.

2 *April.* — Ik ga nog even den heer Peeters zien, wien ik steeds in denzelfden toestand aantrof. Ik beloofde hem nog eens terug te komen, doch zal dit niet doen, omdat ik geen afscheid wil nemen, om geene émoties te doen ontstaan. In zijne gemoedsstemming is elke aandoening hoogst schadelijk. Het spijt mij innig hem te moeten achterlaten, maar hij is

niet transportabel en geniet hier betere verzorging, meer rust en betere behandeling dan aan boord het geval kan zijn.

De waardige, vriendelijke, zelfs hartelijke wijze, waarop de heer Pickenpack zich, zoowel tijdens ons verblijf alhier ten onzen aanzien, als thans weder ten aanzien van den heer Peeters gedragen heeft, noopte mij dit te erkennen (zie bijlage J); genoemde heer was daarover zeer gevoelig. De heer Peeters wenschte een Europeaan bij zich te hebben. Ik heb den 3en stuurman van de *Java*, Putman Kramer, bij hem gelaten. Van de *Amsterdam* mag niemand afgegeven worden. Kramer is hem geparenteerd en is hem ook daarom het aangenaamste. De heer Pickenpack werd soms 4 à 5 malen 's nachts door den heer Peeters opgeroepen en had mij ook reeds verzocht hier een marinier achter te laten, daar hij vreesde het anders niet te kunnen volhouden.

De heer Teijsman komt van zijnen togt terug. Hij is tamelijk voldaan over hetgeen hij gevonden heeft, minder over hetgeen hij gezien heeft en nog minder over de reis op de olifanten in den barren zon. Hij zal afzonderlijk van zijne reis rapporteren (*).

Om 2 uur ingescheept op de *Java*; onderweg den heer Pickenpack opgenomen. Buiten gekomen, stond er zulk eene deining, dat er geen denken aan was, om op de *Amsterdam* over te gaan. Wij bragten dus een vrij warmen nacht op de *Java* door.

3 *April.* — Op de *Amsterdam* overgegaan. Na afscheid genomen te hebben van den heer Pickenpack ging het anker op en stoomden wij weg, koers stellende naar Riouw, waar ik mijne brieven besteld heb.

8 *April.* — Door het schoonste weder begunstigd, stoomden wij voortdurend door slecht water met groote snelheid en lieten heden het anker vallen te Riouw. De hitte in de golf

(*) De kon. natuurkundige vereeniging in N. I. zal dit rapport in haar tijdschrift publiceren.

van Siam was ondragelijk. Ik werd ook vrij ernstig ongesteld. Ik had niet veel langer te Bangkok moeten blijven. Den 3en April stierf een matroos, vermoedelijk aan een zonnesteek.

De heer Netscher brengt mij couranten en brieven van den gouverneur-generaal en van mijn gezin, met de mail van 15 Maart verzonden, de eerste tijding, die ik sedert mijn vertrek ontving. Ik verzocht hem eenige brieven van den koning van Siam voor Singapore derwaarts te laten brengen, en tevens te laten informeeren bij den consul, of er geene brieven ontvangen zijn met de mail van 1 April van Batavia verzonden.

De *Amsterdam* zal, evenals de *Java*, hier wat kolen innemen en water ter verwisseling tegen dat van Bangkok medegenomen.

9 *April.* — Gedebarkeerd zonder honneurs, waarvoor ik bedankt heb. Mijn intrek genomen bij den heer Netscher. Opgetogen met de lieve ligging der plaats.

12 *April.* — Na eenige aangename dagen op Riouw bij mijn gullen gastheer te hebben doorgebragt en het berigt van Singapore te hebben ontvangen, dat geene andere brieven ontvangen waren, ben ik heden weder geëmbarkeerd, om onze reis naar Batavia te vervolgen. Ik ben met genoegen te Riouw geweest en heb alles goed bezigtigd. De residentie is blijkbaar aan goede handen toevertrouwd.

De onderkoning bragt mij tijdens mijn verblijf te Riouw een bezoek.

15 *April.* — Begunstigd door het schoonste weder passeerden wij straat Stolze en lieten eindelijk heden weder het anker vallen te Batavia.

Hoe aangenaam het mij ook is weder te huis te zijn, doet het mij toch leed van den kommandant en het état-major van de *Amsterdam* te moeten afscheid nemen. Ik kan hun aangenamen omgang en gulheid niet genoeg roemen; de aangenaamste dagen onzer reis zijn zeker op de *Amsterdam* doorgebragt.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

BIJLAGE A.

May it please Y. M.!

It has pleased H. M. the King of the *Netherlands*, assisted by His Ministers of Colonies and foreign affairs to desire, that an ambassy should be despatched to Y. M. in order to discuss and explain some articles and to exchange the act of ratification of the treaty of friendship, commerce and navigation, concluded on the 17th December 1860 between *Siam* and the *Netherlands*.

The Government of the *Netherlands* and not less that of *Netherlands India* have been extremely sensible for the courteous way, in which the Netherlands Envoy, Mr. J. H. Donker Curtius was recived last year by Y. M. as well as by H. M. the Second King of Siam.

Zijne Majesteit

Phra Bard Somdetch Phra Paramendr Maha Mongkut Phra Chom Klaú Chau Yu Hua,
eerste koning van Siam.

Sire!

Het heeft Z. M. den Koning der *Nederlanden*, bijgestaan door Zijne Ministers van Buitenlandsche Zaken en van Koloniën, behaagd te verlangen, dat namens Z. M. een gezantschap tot Uwe Majesteit worde afgezonden tot verdere onderhandeling en nadere verklaring, alsmede tot de uitwisseling der akten van ratificatie van het op den 17 December 1860 tusschen Nederland en Siam gesloten traktaat van vriendschap, koophandel en zeevaart.

De regering der *Nederlanden* en niet minder het gouvernement van *Nederlandsch Indië* zijn uiterst gevoelig geweest voor de heusche ontvangst, welke de *Nederlandsche* gevolmagtigde, Mr. J. H. Donker Curtius in het jaar 1860 (zoo) van Uwe Majesteit (als van Zijne Majesteit, den tweeden Koning van Siam) heeft mogen ontvangen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

As however a few points of the treaty still require some explanation, previous to the final ratification, the Dutch Government has deamed it for the present the best way of acknowledging Your Majesty's courtesy in ditpatching to Y. M.'s court as a special Envoy a functionary not only of the highest rank in *N. India*, but one, who as from his more peculiar position towards me as representative of H. M. the King of the *Netherlands* owing to the considerable part he daily takes in the administration of this Government, entrusted to my hands, enjoys my full confidence.

In accordance with this desire of the King of the *Netherlands*, I therefore beg to dispatch as H. M.'s Envoy or special Commissioner to Y. M. the Secretary General of the Government of *N. India*, Mr. *A. Loudon*, whom I at the same time take the liberty to recommend as my special friend.

Mr. *Loudon* will hand over to Y. M. his credentials, but in

Die heuschheid kan voor het oogenblik niet beter door de Nederlandsche regering beantwoord worden dan door nu, terwijl er nog eenige punten van het traktaat overgebleven zijn, welke nadere bespreking behoeven, tot Uwe Majesteit af te vaardigen een gezant, die niet alleen een der hoogste bedieningen van dit gouvernement bekleedt, maar die tevens door zijne bijzondere verhouding tot mij, den vertegenwoordiger van Z. M. den Koning der *Nederlanden*, mijn volste vertrouwen geniet en mij dagelijks ter zijde staat in het regeren van de aan mijne zorgen toevertrouwde gewesten van *Nederland* in deze streken.

Ik heb mitsdien, in voldoening aan den Koninklijken last, als Z. M.'s gezant bestemd den Algemeenen Secretaris van het Gouvernement van *Nederlandsch-Indie*, Mr. *A. Loudon*, wien ik bij Uwe Majesteit tevens meer bijzonder aanbeveel als mijn vriend.

Zijne geloofsbrieven zullen Uwer Majesteit ter zijner tijd

PERPUSTAKAAN NASIONAL

the mean time I wish that these lines should serve as an introduction of H. N. M. Envoy to Y. M., the mighty King of Siam, whom my Government is proud to rank for more than two centuries amongst its dearest friends.

I have the honor to remain with profound respect Y. M.'s most loyal friend,

(signed) L. A. J. W. SLOET,
Governor-General of Netherlands India.

door den heer Mr. *A. Loudon* in persoon worden aangeboden. Dit geschrift strekke slechts als zijne inleiding bij Uwe Majesteit, den magtigen Koning van *Siam*, die *Nederland* trotsch is sedert meer dan twee en eene halve eeuw te mogen rangschikken onder zijne meest geliefde vrienden.

Met de meest onderscheidende hoogachting noem ik mij eerbiedig

van Uwe Majesteit de zeer getrouwe vriend,

(w. g.) L. A. J. W. SLOET,
Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië.

Gelijke brief aan den 2en Koning, met uitzondering van het geplaatste tusschen ().

BIJLAGE B.

Royal residence grand palace, 13 *March* 1861.

To Honorable A. LOUDON, Esquire.

Sir!

I have the honour in having received your letter under the date of yesterday together the copy of the letter of which you are the bearer and which was just reached my hand this evening.

In reply I beg to state that I am very busy in approching ceremony, which will be continued from 16th inst to 21th

PERPUSTAKAAN NASIONAL

inst. As I can not receive you in state or in special public meeting for accept of the said letter in this interval until the end of ceremony, yet I beg to direct you to hold the conversation with those my plenipotentiaries or royal commissioners, who had held conversation with Donker Curtius Esquire and signed the Treaty concluded with the Dutch plenipotentiary. They were appointed by me now for your proposed purpose that you will loss no time of being here; but on the meeting for the ceremony you can come up to see and have personal interviews with me as well as the foreign consuls and consular officers here.

I beg to have the honour to be your good friend,

S. P. P. M. MONGKUT,
R. S.

In 3956th day of reign.

BIJLAGE C.

BY ORDER OF THE KING!

Whereas it has pleased His Gracious Majesty the King of the *Netherlands* to appoint a functionary of rank to discuss and explain in name of His said Gracious Majesty some articles and to exchange the act of ratification of the treaty of friendship, commerce and navigation, concluded on the 17th December 1860 between the *Netherlands* and *Siam*.

IN NAAM DES KONINGS!

De Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch Indie*.

Willende gevolg geven aan den bepaalden last van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden Koning der *Nederlanden*, tot bestemming van een geschikt beambte tot het in 's Konings naam voeren van verdere onderhandelingen en tot nadere verklaring van eenige artikelen van het tusschen *Nederland* en *Siam* op den 17n December 1860 gesloten tractaat van vriendschap, koophandel en

We,

Rudolf Anne Jan Wilt, Baron *Sloet van de Beele*, L. L. D., Governor-general of *Netherlands India*, Commander in chief of the Army and Navy of the King of the *Netherlands* on this side of the *Cape of Good Hope*, knight of the order of the Lion of the *Netherlands* and knight of the order of the Red Eagle of *Prussia* 3th class,

authorised by H. M. the King of the *Netherlands* (in accordance with H. M. Ministers of Colonies and of Foreign-affairs) trusting in the good faith, knowledge and zeal of

ALEXANDER LOUDON,

L. L. D., knight of the Lion of the *Netherlands*, Secretary General to the Government of *N. India*, have appointed him by order of the King as H. M.'s special Commissioner for the execution of H. M.'s desire with reference to the treaty, concluded

zeevaart, alsmede tot uitwisseling der acte van ratificatie van het bekrachtigde tractaat van 17 December 1860.

Zoo is het, dat wij,

Rudolf Anne Jan Wilt, Baron *Sloet van de Beele*, Doctor in de beide regten, Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch Indië*, mitsgaders Opperbevelhebber der Land- en Zeemagt beoosten de *Kaap de Goede Hoop*, Ridder der orde van den *Nederlandschen* Leeuw en Ridder der derde klasse van den Rooden Adelaar van *Pruissen*,

in voldoening aan 's Konings hierboven bedoelden last, ons verlatende op de goede trouw, de kennis en den ijver van

ALEXANDER LOUDON,

Doctor in de beide regten, Ridder der orde van den *Nederlandschen* Leeuw, thans Algemeenen Secretaris van het Gouvernement van *Nederlandsch-Indië*, hem hebben bestemd tot Kommissaris naar het hof van *Siam*, met de vereischte magt

between the *Netherlands* and *Siam*, on account whereof he is to understand himself with such duely qualified commissioners, who enjoy the entire confidence of H. M. the first King and second King of *Siam* and will be appointed by the said Majesties as their plenipotentiaries.

Done, sealed an signed in the name of the King at my palace at *Buitenzorg* the 11th February 1862.

om als 's Konings gevolmagtigde aldaar uitvoering te geven aan Z. M.'s bevelen met betrekking tot het tusschen *Nederland* en *Siam* gesloten tractaat van 17 December 1860 en zulks wel met zoodanige wigtige en bevoegde gevolmagtigden, als Hunne Majesteiten de Koningen van Siam zullen goedvinden en noodig achten ter zake aan te stellen en te benoemen.

Aldus gedaan te *Buitenzorg*, onder het koninklijk groot zegel van het Gouvernement, den elfden Februarij des jaars 1800 twee en zestig.

Bijlage D.

S. P. P. M. Mongkut, the first king of Siam begs to present his respectful compliments to Loudon Esquire, the Dutch Envoy, and begs to excuse that he is so very busy in local affairs as he can not receive the Dutch deputees in public before the next Thursday in which he begs to appoint for the honorary receipt of the Dutch deputees at his royal audience halls Anant Samagome at about noon or 1 o'clock p. m.

Royal residence grand palace 24th March 1862, which the 3967th day of the present reign.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

BIJLAGE E.

To

HIS MAJESTY,

the 1st King of *Siam* (*Volgen de titels*).

A. London L. L. D. knight of the Lion Envoy extraordinary of H. M. the King of the *Netherlands* to the court of *Siam* is very grateful and sensible to H. M. the King of *Siam*'s note and appreciates the great pressure of local duties, that make such heavy demands upon H. M.'s attention and time.

It will afford him great pleasure to comply with H. M. appointment for Friday noon as stated in a later note from H. R. H. the Prince *Krom Luang Wangna* and hopes, that the acts of ratification will be exchanged before the 2d of April, which is the day fixed for the departure of the Dutch Embassy from *Siam*.

He begs H. M. to accept a copy of the adress, designed to be delivered to H. M. at the public audience and containing historical facts, which may seem interesting.

He presents to H. M. very many thanks for the kindness, which has been shown with best wishes and sincere esteem.

Bangkok, 25th *March* 1862.

BIJLAGE F.

Bangkok, 25 March 1862.

To

HIS MAJESTY,

the first King of *Siam* (*Volgen de titels*).

May it please Y. M.

In reply to Y. M. remark in pencil I take the liberty to state that I mentioned *Friday* in my answer on account of the accompanying letter which I received this morning.

In the mean time it will afford me very much pleasure to comply with Y. M. appointment on Thursday at noon, which suits me far better.

I beg Y. M. to accept the most sincere wishes and best regards from

Your Majesty's most obedient servant,

A. LOUDON.

BIJLAGE G.

May it please Your Majesty.

I have been ordered by my most gracious Sovereign, H. M. the King of the *Netherlands* to discuss and explain a few articles and to exchange the act of ratification of the treaty, newly concluded between my Sovereign Master and Your Majesty's, the first and second Kings of *Siam*.

I feel it a pleasure, nay a duty to express my sincerest feelings of gratitude for the gracious, prompt and cordial way, in which it has pleased Your Majesty to meet the views of His *Netherlands* Majesty, who, I am confident, takes great delight in the renewal of the friendly ties, which so long have bound together both countries and their dependencies.

Those friendly ties date from a very early time. I am sure Y. M. still has it in memory, that my countrymen in former years had factories at the old capital of *Ayuthia*, at *Ligor* and at *Patani*.

It was on the 10th of November A. D. 1601, that admiral *van Neck* concluded a contract with the tributary Queen of *Patani* for the delivery of pepper and the erection of a factory.

From that very moment navigation and trade were carried on to same extent until in 1604 the commander *Wybrand van Waarwyck* commissioned a man of influence of the name of

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Cornelis Specx to the king of *Siam*, *Pra Chow Song Tam*, then residing at *Ayuthia*, to enquire in how far H. M. might feel inclined to assist the *Dutch* in getting relations with *China*.

This commissioner was not only graciously received, but H. M. the King of Siam even condescended in sending an Ambassy to the *Hague* in the *Netherlands* to the Sovereign Prince of Orange, which event took place in 1608.

From this date the friendly intercourse between the *Netherlands* and *Siam* commenced, as many letters and records still existing can prove.

In one of these we find stated, that the King of *Siam*, whose power then extented far to the south of the *Malay Peninsula* offered to the *Dutch* the island of *Mergin*, the key to the river of *Tenasserim*.

The friendly relations continued when the commissioner for *Japan*, *Brouwer*, on his way thither touched at *Siam* in 1613 and built the first *Dutch* factory, which was kept for a long time by *Cornelis van Nijenroode*. Another record states, that some disturbances having risen in 1620 between H. M. the King of *Siam* and the tributary king of *Cambodja*, the Governor-General at *Batavia*, *Coen*, sent two ships to H. M. the King of *Siam* to assist him in subduing the rebells.

In the year 1627 this same Governor-General *Coen* was newly appointed to that high station. On his arrival at *Batavia* he brought with him letters and beautiful presents from the Prince of *Orange* to the king of *Siam* in answer and acknowledgement of the letters and presents, which in 1622 had been sent by the King of *Siam* through the commander of a ship, bound for *Holland*, of the name of *Druÿff* to H. R. H. the before mentioned Sovereign Prince.

These letters and presents were in due form with honor and splendour delivered to H. M. the King of *Siam* in 1628 by two commissioners of the name of *Marees* and of *Schouten*.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Since that moment trade and cordial intercourse between both nations were rapidly progressing.

In 1633 another high functionary of the name of *de Roy* was sent from *Batavia* to *Siam* to bring over a letter from the Sovereign Prince of *Orange* to the king of *Siam*. This *de Roy* and evenso *Schouten* were most courteously received by H. M. the King of *Siam*, whom they left after taking letters and presents from H. M. to H. R. M. their Sovereign Prince. Before they left, this *Schouten* and one of his assistants of the name of *Van Vliet*, who removed to *Ayuthia*, were called for on the 3th February 1634 in the *Sala Leko'n*, where in a public audience and formal adress they were honored by the King with the titles of *'Luang* and *Ek 'un* while *Schouten* was at the same time entitled to wear the silver betelbox (*).

In this same year the King of *Siam* having implored the assistance of the *Batavia* Government to settle a disturbance at *Patani*, the Government immediately sent 8 ships and troops to an amount of 450 men, commanded by *Claes Bruin* to the gulf of *Patani*, which affair ended with the submission of the insurgent chiefs, who sent an ambassy to the King of *Siam* at *Ayuthia*.

Matters went on prosperously until in 1656 *Somdet Phra Narai* or *Phra Chow Xang Phuok* (†) as the records state, ascended the throne, when some misunderstanding took place, which however was terminated in a friendly way, after which the King gave to the at that time in the factory residing functio-

(*) *Sala* beteekent eene overdekte loots en *lek'on* een schouwburg, maar te zamen genomen beteekenen deze woorden eene voor zekere speciale gelegenheid ingerigte receptie-plaats. De graden, welke door den Koning van Siam gegeven worden, zijn: *Nai*, *'luang*, *ek'un*, *Pra*, *Pra ja*, *Chow Pra ja*, *Sandet Chow Pra ja*, welke laatste de hoogste graad is. *'luang* is dus de zesde en *ek'un* de vijfde graad.

' Beteekent hier den spiritus lenis, die vele lettergrepen voorafgaat.

(†) De bezitter van den witten oliphant.

naries *Westerwald* and *de Ryk* the title to wear the silver betelbox.

After trade had diminished and the *Dutch* for that reason had left their factories at *Ayuthia* and at *Ligor*, the Siamese Government sent that same year an embassy with letters and presents to the Governor-General at *Batavia*, insisting on the reestablishment of the factories, which request was finaly complied with by sending an Ambassador of the name of *de Bitter*, who became the power to renew the transactions at *Ayuthia*. He succeeded in making a treaty which was concluded on the 22d August 1664. From that very moment trade got a new and great impetus again and was fast flourishing and extending.

The revolution in 1688 under *Phra Pet Racha* (*) when the in history well known Minister *Phalko* (†) lost his life, of course was of great influence on the until then existing good understanding between both nations. However the treaty of 1664 was newly confirmed. But the difficulties did not subsist and continued even after the treaty had again been renewed on the 21 December 1704 with the new King *Phra Poot Chow Sua*. On account of these difficulties the factories at *Ayuthia* and *Ligor* were left in 1705 until the commissioner *Cleur* succeeded in 1708 in reestablishing the old relations of friendship and good understanding.

Several different circumstances however conduced to the again leaving of the factories in 1741, when all the goods were brought over to *Batavia*. Only a few men remained behind, merely to look after the furniture and the flag, that were left in the factory.

Since that year trade between *Batavia* and *Siam* was of little importance. Only a few ships were sent every year, until the old relations were renewed on the 6th May 1754 at the

(*) De *overveldiger*, die niet in de rij der koningen mag voorkomen.
(†) Niet *Phaucon*. — Hij was een Griek.

desire of the Siamese Government with the special commissioners *Bang* and *Jonas*.

Whereas the factory at *Ligor* did not prove profitable, all the goods were brought over to *Ayathia*. This factory unfortunately suffered like the whole *Siamese* empire from the invasion of the *Burmese* in 1767, who overran the country, destroyed the old capital, seized all portable property, belonging to the Dutch factory, killed Mr. *Bang* and another man and made prisoners of 5 other Dutchmen belonging to the factory.

Though the factory continued to keep up, this would not last long and finaly she was left in 1768.

From this time dates the decline of trade between the two countries, which however for the last years has happily been increasing a little, and from that same year the era of friendly intercourse, which had so amicably been carried on between the Sovereigns of both nations, should have been concluded had it not been for the desire of the King, my Royal Master, that the old relations should be brought forward again, for which purpose Mr. *Donker Curtius* was appointed to open and myself am desired to conclude the transactions.

I have deemed it necessary to enter into this small historical scetch, which I took from the records and documents, still existing with us, in hopes that I might succeed in refreshing to Your Majesty's memory the former relations between both nations and to illucidate the claim, which my Government has of calling itself the oldest friend of *Siam* of all *European* powers.

It is in the name of my gracious Sovereign, that I claim the renewal of this friendship, which the *Netherlands* Government will be proud to acknowledge and cultivate.

His Majesty the King desires me to express H. M.'s hopes, that the now concluded treaty may be a lasting one and may tend to promote the views and to strengthen the ties of friendship and good willing, which for so many a year and century have

so happily existed between both nations and that the reigns of the Government of *Siam* may still for a good many years be entrusted to hands so able, to hearts so pure and to heads so wise as these of the present first and second Kings of *Siam*.

DIXI.

(Ik heb dit een en ander voornamelijk getrokken uit eene nota van het Rijksarchief te 's Hage en uit de *Bangkok*-Calendar van 1862 (*).

Ik heb den Prins van Oranje aangeduid met *Sovereign Prince*, om aan te duiden, dat hij het hoofd van den staat was. De Siamees zou dit anders niet begrepen hebben. Eindelijk zij aangeteekend, dat ik, omdat het stuk in het Engelsch gesteld is, de Engelsche spelling gevolgd heb).

BIJLAGE H.

At present, the gentleman, whom the Governor-General of Netherlands India, empowered by the order of His Majesty the King of the Netherlands, has made the bearer of His Netherlands Majesty's orders to exchange the Ratifications of the Treaty, and to solicit modifications to certain clauses of that Treaty has come into my presence in this audience Hall, and has made over certain Royal presents in the name of His Majesty the King of the Netherlands, stating that His Netherlands Majesty had ordered him to bring them to me, the king of Siam, for my acceptance in compliance with the desire of His Netherlands Majesty to promote the relations of friendship.

Further he gave my the letter of the Governor-General of Netherlands India, which he brought for me, the King of Siam (†). I, the King of Siam, have now received said letter, which

---

(*) De hierbedoelde nota zal later in dit tijdschrift worden uitgegeven. Red.

(†) Niet geheel juist, daar ik slechts eene Engelsche vertaling van dien brief heb afgegeven. Den originelen brief heb ik zonder eerbewijzen niet willen afgeven.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

was a great honor alike to His Netherlands Majesty, and to me, the King of Siam, on the completion of the Treaty by exchanging the Ratifications as above mentioned. I, the King of Siam shall be pleased, that the relations of friendship between Siam, and the Netherlands Government, which formely existed from about the Siamese civil era 960 in the reign of Phrabat Somdetch Phra Narest Maharat, the twentieth Sovereign previous to the present reign and trough the successive reigns down to the reign of Somdetch Phra Paramekathat, the 15th King of Siam from Phrabat Somdetch Phra Narest Maharat, has been renewed.

In the Siamese civil era 1129, the capital Ayuthia was conquered by the Burmans.

From that time to the present our commerce with Foreign nations was disturbed and our relations of Friendship with the Netherlands was interrupted, an interval of 94 years.

At present our commerce and our relations of Friendship are renewed on a sure basis, and must be better than in former times, because the power of all European nations, in ships of war and merchantmen is better and greater than formerly, the facilities for going, coming and visiting have greatly increased, the understanding of the laws and customs of the country now at peace, and in prosperity is in every respect better than formerly. The present friendship we perceive, must be of long duration, because there are no causes to disturb it, as in former times. The countries that were our enemies, having combined bands hostil to Siam, as Burmah, are at present weak and diminished in power; therefor, I the King of Siam, am confident in the views expressed.

We have learned that during your stay in the capital, so far as relates to your business in exchanging the Ratifications of the Treaty and consulting about proposed modifications, you have had uninterrupted satisfaction day and night, up to the

PERPUSTAKAAN NASIONAL

present moment. Nothing unpleasant has occurred, as to the deportment of these whom we instructed to recieve you, and the deportment of these who were ordered to consult with you and conclude upon the modifications of the Treaty was in every way sstisfactory to you. This is a source of great satisfaction to me, the King of Siam.

On your return, you will please ask His Excellency the Governor-General of Netherlands-India to communicate for the information of His Majesty the King of Netherlands, that I, the King of Siam, have been thus highly pleased and to tender to His Most Gracious Majesty, the King of the Netherlands, my sincere thanks as a token of Friendship for the elegant presents which His Majesty has pleased to send for my acceptance, and assure His Netherlands Majesty, that I, the King of Siam, will keep these presents as mementoes of Friendship from this time forth.

You will also inform him of our sincere respect and esteem for His Excellency the Governor-General of Netherlands India.

(Signed and sealed by the King.)

Received from hand of Alexander Loudon Esquire, the Doctor of old Roman and of civil laws Secretary-General of Government of Netherlands India, knight of the Lion of Netherlands, the Envoy sent from the Dutch Governor-General, Ludolf, Anne, Jan, Wilt, Baron Sloet van de Beele, Doctor of the old Roman and of the civil laws, Governor-General of the Army and the Navy of the King of the Netherlands on the Eastern side of „Cape of Good-Hope," Knight of the order of the Lion of the Netherlands and Knight of the Red Eagle of Prussia third Class, authorized by His Majesty the King of the Netherlands in accordance with His Majesty's Minister of Colonies and of the foreign affairs etc. etc. etc. etc. etc.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

in name of His Majesty the King of Netherlands to exchange the act of Ratifications of the Treaty of Friendship and commerce between Siam and Netherlands and to discuss for explanatory agreement of said the Treaty, the following number of the articles of presents delivred to the undersigned in name of His Majesty the King of Netherlands for being proof of Friendschip existing now.

1. A large flower stand being glasswares connected with solid silver beautiful stand in glass cover.

2. A small flower stand of the similar description made in a box.

3. A steel die of the royal standard of the undersigned applied in pressing machine.

4. Dutch works in 27 volumes.

All above mentioned articles of presents were recevied by the undersigned with much pleasure and very thanks to His Gracious Majesty King of Netherlands for his friendship towards the undersigned who begs to assure His Netherland's Majesty that he will keep these presents on possesion of himself and his heirs and successors for remembrance of true friendship between Siam and Netherlands for ever.

Given at the royal audience Hall Anant Samagome Grand palace, Ratne Kosindr Mahindr Ayudia.

Bangkok on the Thursday the 12th night of waxing moon in the Lunar Month of Phaggun the 4th month from the commencement of Cold-season in the of Cock third decade of the Siamese Era 1223 corresponding to the solar date of 27th day of the Christian year 1862 which is still the eleventh year or 3970th day of the present Reign.

This from

S. P. P. M. Mongkut, Major Rex.

Siamensium on the 3970th day of the reign.

Bijlage I.

Somdetch Pha Paramendr Maha Mongkut, by the Divine blessing of the Superagency of the Universe the first king of Siamese kingdom consisting of both Siam proper Northern & Southern and its tributary adjacent-states of Laos Chiangs Laos Kau Cambodia, several provinces of Malay peninsula, etc. etc. etc.

To His Lordship, Ludolf, Anne, Jan, Wilt, Baron Sloet van de Beele, Doctor of the old Roman and of the civil Laws Governor-General of the Netherlands India, Commander in chief of the Army and the Navy of the King of the Netherlands and Knight of the order of the Lion of the Netherlands and Knight of the red eagle of Prussia third Class, authorized by His Majesty the King of the Netherlands in accordance with His Royalty's minister of the Colonies of the Foreign Affairs.

Our worthy respected friend

Sendeth Greeting.

Whereas on last month Mr. Pickenpack the acting Consul of His Majesty the King of Netherland for this port has announced to our officers of state of Foreign affairs here that a functionary Envoy will be sent from your Lordship in accordance to the royal mandate of His Majesty the King of Netherland and noble command of the secretary of His Netherland's Majesty in foreign affairs in Hague to our Court to discuss certain articles of the between Siam and Netherland recently concluded on 17th December anno Christi 1860 and to exchange the act of Ratifications of the said Treaty he suggested our officers of state to be ready for honorary receipt of the said ambassy his suggestion was accepted and informed to us by our officers of state of Foreign affairs previously from arrival of two Dutch steamers being men of war of His Netherlands Majesty which has happened on the 13th March. inst one

of those two Dutch steamers has entered the mouth of our river Chau phya and came up here in which steamer Honorable Mr. A. Loudon the Envoy was on board.

On hearing hereof, We have ordered our officers to give him a comfortable residence on shore with honory receipt and cordial Welcome according to the Friendship existed in right of Treaty and our usual courtesy.

Mr. A. Loudon on his stay here has the honor of approaching Us for both and public interviews and entertainment on several occasions in a certain of which he has handed Us your Lordship's letter dated Batavia 21st February last as well as certain number of presents were delivered to Us in name of H. M. the King of Netherland before our Court on his public reception where he stated that those presents have designed by our friendly acceptance and entrust to him for conveying here.

We beg to express our sincerest friendly great thanks for favours of His Netherlands Majesty on me, so existed as well as for the respectful and regardful content of the noble address to Us from your Lordship together its translation in English agreeably to which We have permitted Mr. A. Loudon Envoy to hold conversation with those individuals who have been our royal commissioner plenipotentiary on our part in negotiation and conclusion of the Treaty with J. H. Donker Curtius Esquire on December 1860 with whom he (Mr. A. Loudon) has held some conversations and proposed 4 explanatory articles in improvenent of the articles 9th, 11th, 12th & 13th of the Treaty our royal commissioners have agreed with him in every respect so the explanatory agreement was stipulated and written in Duplicate and signatured by every one of commissioners of both side after which the exchange of the act Ratification was done on the 1st day of Siamese new year corresponding to 31st March.

Mr. A. Loudon has intamed Us that a royal letter of H.

M. the King of Netherland will be addressed Us directly on other occasion, so We are now waiting on the said expected royal letter did not yet (*) write to H. M. the King of Netherland directly hoping your Lordship will no doubt inform all occurrances here even the content hereof to H. M. the King of Netherland and his government at home. Also We consider that the preface and conclusion of the act of our ratification done by Us in our vernacular Siamese and English characters and languages will serve perhaps as our royal letter in addressed to H. M. the King of Netherland on the present opportunity after which We intend to do more again when We would have an honor of receipt of royal letter which might be addressed us directly on other occasion.

Mr. Loudon and his suite on his and their stay here have right every where in good conduct of civilized nation, there were nothing to be reproved by Us on him and them for their so right conduct stated by Us. We hope His Majesty and your Lordship will favour on him and them.

We are always have the honor to be your Lordship's good friend who will have right to cause our officer of state of Foreign affairs here to write to your Lordship and your successor on office of Governor-General of Netherlands India whenever any important necessity may be occurred, as the Netherlands is one of the powerful nations in Europe entered in international friendship and commercial intercourse with several powerful nation seeing your Lordship and your successor's settlement or situation is and will be nearer than your home Netherland with which nation the Treaty was concluded and going in operation just now.

Given at our royal Court house name Jusit Maha Prasad Grand palace of Ratne Kosindr Mahindr Ayudia Bangkok Siam

(*) Jawel; de heer Donker Curtius nam dien brief mede.

on Monday the first night of waxing moon of the Lunar Month of Chitr the 1th month from commencement of Cold season being the first day of new Lunar year of Dog still third decade of the solar Era of Siam one thousand two hundred and twenty three corresponding to solar date of thirty first or last day of de month of March in the Christian year one thousand eight hundred and sixty two, which is still the eleventh year or 3974th day of our Reign.

Bijlage J.

Paul Pickenpack Esquire, acting consul of the Netherlands at Bangkok (Siam).

Sir!

Before leaving this place I can not fail to express you my sincere thanks for the more than gracious way in which you have attended to the interests of the Dutch Ambassy.

I congratulate the Netherlands Government on having found so worthy and able a man to whom the Dutch interests may so entirely be confided to.

I will certainly not fail in proving this assertion to my Government which I feel confident will appreciate your good services not less than I do

Accept my best wishes for your health and prosperity and more specialy my thanks for the friendly way in which you acted towards poor Mr. Peeters, the secretary to the Ambassy, and believe me

Sir

Your obedient and faithful servant and friend

A. LOUDON,

Secretary-General to the N. I. Government,

Ambassador to the Court of Siam.

Bangkok, April 2d 1862.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL

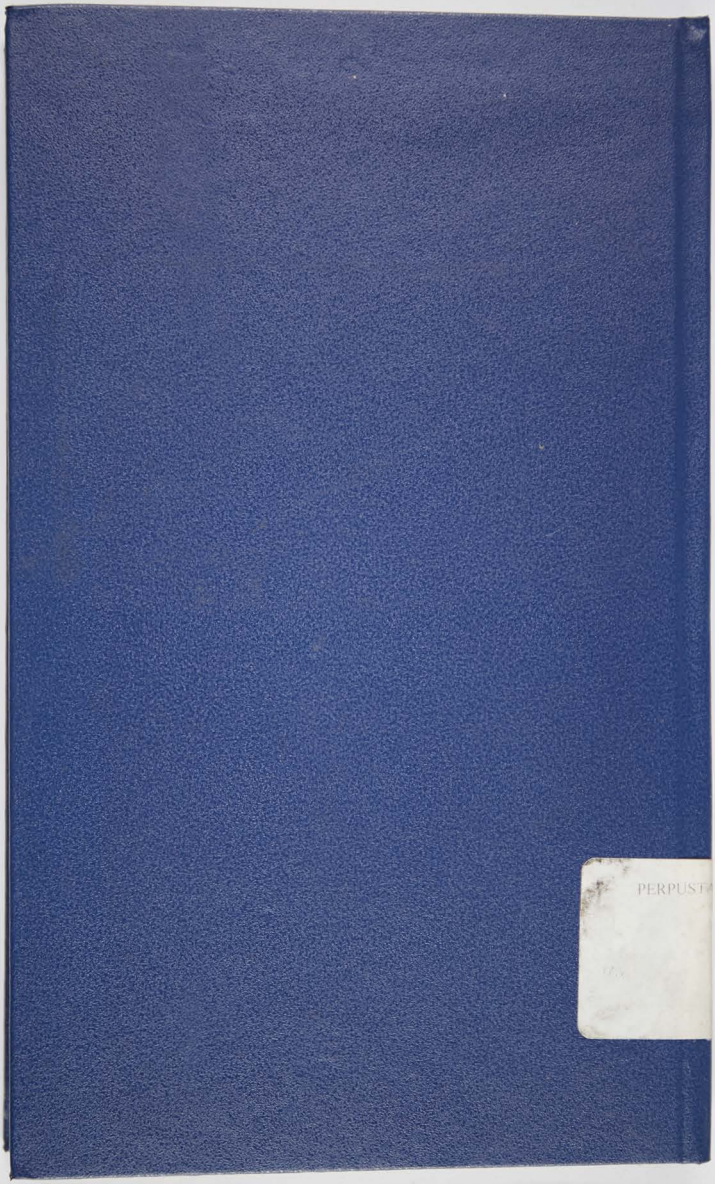
PERPUSTA